VITT. EMANUELE

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
15 E
2 11

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

12
15
E
25

69 69
6 6
32 4

Digitized by Google

Digitized by Google

ANDREÆ

LAVRENTII

REGIS MEDICI, ET IN ACADEMIA MONSPELIENSI Profeſſoris.

De Criſibus libri tres.

Adiecta eſt vniuerſalis quædam Methodus ad prognoſin, & criſes omnium morborum, ſed præcipue acutorum morborum conferens.

Cum indice ſatis accommodo & vtili.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,

APVD HORATIVM CARDON.

M. DCV.

B. 5.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AMPLISSIMO VIRO
D. A. HARLÆO, EQVITI,
SENATVS PARISIENSIS Principi, And. Lauren tius.

S. P.

SVPERIORIBVS annis dum Monſpelij medicinam docerem publicè, rogatus, vt criſimorum dierum naturam multis difficultatum inuolucris implicitam enodarem, paucula quædam in vſum captumq; ſtudioſorum dictaui, quæ nunc maiore fruens otio, & polire & illuſtrare cæpi. Ea cum doctis quibuſdam communicaſſem digna putarunt quæ ſtatim in lucem ederentur, & vt typis excudenda darem ſæpe hortati ſunt. Ego licet eorum conſiliis morem non gerere nefas ducerem; tamẽ ne inanis cuiuſdam gloriolæ viderer cupidus, recuſari & diſtuli quantum potui. Veniebat mihi in mentem egregium illud ſapientiſſimi Poetæ Pindari, πολλὰ γὰρ πολλᾷ λέλεκται, νεαρὰ δ' ἐξευρόντα δόμεν βασάνῳ ἐς ἔλεγχον, ἅπας κίνδυνος. Multa iam dicta ſunt? Noua autem examini dare vt explorẽtur, periculi eſt plenum. Expertus eram nuper inuidiæ morſus & maligni liuoris dentẽ. Quos enim tumultus vera illa & Galenica de communione vaſorum cordis in fœtu demonſtratio, non mouit? Audiebam, opera mea anatomica hoc anno in lucem edita, à quibuſdam (qui niſi quod ipſi faciunt nihil rectum putant) improbari. Sciebam exſtare quoſdam, qui lucubrationes meas ex aliorum officina prodiiſſe iactitabant, cum tamen de

re anatomica nihil vnquam eos ſcripſiſſe ſciant docti omnes. Quos illa Erebi & noctis filia quantumuis probos non mordet? Omnia hæc, fateor, ancipitem, fluctuantem & quaſi ſuſpenſum diu tenuerunt animum meum. Sed quemadmodum mare videmus, tum cum omnes vndiq; venti erumpunt ſæuique exſiſtunt turbines, agitari, idemque ſubito cœli ſerenitate ne minima quidem fluctus aura mouente ſedari: ita cum multa eſſent quibus ego perturbarer, quæque antea pertimeſcerem tua (vir Ampliſſime) auctoritate, tanquam proſperæ & ſalutaris cuiuſdã ſtellę fulgore illuſtratus, ſenſi ſtatim omnes omnium perturbationum procellas ab animo meo diſſipari. Nota eſt omnibus ſingularis tua virtus, prudentia, & magnitudo animi penè incredibilis: Nam nec in mediis flammis, flamma ipſa te tangere vnquam potuit. Te plane ἀδέκαστον & verè Ægyptium iudicem, nihil præmio, nihil metu à iuſtitiæ ſemita digredientem prædicant & experiuntur omnes. Non heſperus, non ipſe ſol mundi oculus in cœlo ita nitent, vt tu in hoc clariſſimi Senatus theatro fulges. Te igitur fautore; te auſpice, quid non audeã? Quid non aggrediar? Libros ſcripſi de criſibus & diebus decretoriis: Tu iudicum princeps, de illis ſententiam fer & faue. Criſeos nomen è medio foro in artem medicam tranſlatum fuiſſe putat Galen. Tu à grauiſſimis & forenſibus negotiis liber, deſcende aliquando in forum hoc medicum & tuæ auctoritatis ſcuto ſcripta noſtra defende. Hoc ſi feceris, Zoilus ilia rumpet, inuidi ſuo vitio (vt loquitur vetuſtiſſimus Poeta) punientur: Ego vero grates referam immortales, eroque tibi in perpetuum deuinctiſſimus. Vale

Cæſaroduni Turonum
4. id Septem.

***

INDEX

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS.

Liber primus, in quo criſis natura, differentiæ omnes & ſigna critica explicantur.

PRæfatio in qua hiſtoriæ criticæ vtilitas demonſtratur. pag. 1

CAP. I. Quid criſis dictio denotet, fol. 3.

II. Quam variæ ſint criſis apud Hipp. & Galenum acceptiones. 4

III. Criſis definitio eiuſdemque explicatio. 5

IV. De differentiis criſeon. 6

V. Signorum criticorum diuiſio. 10

VI. De ſignis antecedentibus quæ tēpus & diem criſis prænuntiant, ſignis quippe coctioni,. 13

VII. Qualia eſſe debeant coctionis ſigna in vrinis & quomodo ex vrinæ inſpectione criſis, totuſque morbi euentus præſentiri poſſit. 14

VIII. Quæ coctionis ſigna in qualitate liquoris luceant. 17

IX. Qualia apparere debeant in vrinæ contentis, coctionis & cruditatis ſigna. 19

X. Priuſquam de vrinarū coctione & cruditate ſuum proferat iudicium medicus, quid obſeruare debeat. 22

XI. De aliis ſignis tēpus & die criſis indicantib. 26

XII. De ſignis antecedētibus, quæ ſpeciem criſis in vniuerſum prænuntiant. 27

XIII. Signa quæ apparēt ad futuram hæmorrhagiam. 29

XIV. De ſignis quæ ſudorem criticum prænuntiant. 31

XV. De ſignis futuræ vomitionis & deiectionis aluinæ. 32

XVI. De ſignis perirrhiæ, id eſt, vrinarum profluuia. 33

XVII. De ſanguinis expurgatione per vterum & per hæmorrhoidales venas earumque ſignis. 35
XVIII. De altera ſpecie criſis quæ fit per abſceſſus & quæ ſint illius ſigna. 36
XIX. De ſignis criſin comitantibus, ac primum quæ ſigna ſint laudabilis excretionis dũ fit. 40
XX. De ſignis laudabilis & legitimi abſceſſus. 43
XXI. De ſignis criſin conſequentibus. 46

Liber ſecundus in quo dierum criticorum differentiæ omnes explicantur.

Cap. I. Quomodo dies critici à Medicis inuenti ſint. 49
II. Quid ſit dies Medicus & quænam eius ſint partes. 50
III. Differẽtiæ dierũ criticorum ex Hippoc. 52
IV. Differentiæ dierũ criticorum ex Gal. 53
V. Perfecta & vera criticorum dierum diuiſio. 54
VI. Quodnam ſit morbi principium & à quo die numerare debeat Medicus. 57
VII. An in partu principiũ morbi à die partus numerandum ſit, an à die febris. 58
VIII. Cui diei atribuenda ſit criſis. 60
IX. De diebus vere criticis qui principes appellãtur, ac primum de ſeptimo die, & eius dignitate. 62
X. De die quarto decimo qui ſecundus eſt dignitate & viribus. 65
XI. An quartus decimus dies acutorum morborum ſit terminus. 66
XII. De vigeſimo die qui tertius eſt radicalis. 69
XIII. De ſecundo ordine dierum, quos indices & contẽplabiles vocãt, ac primũ de quarto die. 72
XIV. De vndecimo die qui index eſt deicimi quarti. 74
XV. De ſeptimo decimo die qui index eſt vigeſimi. 75
XVI. De tertio ordine dierum, quos intercidẽter & intercalares vocant. 76
XVII. De tertio, quinto, nono, tertiodecimo, nono & decimo diebus intercidentibus. 77
XVIII. De diebus vacuis & Medicinalibus qui ſũt à primo ad vigeſimum, ac primum de ſexto. 79
XIX. De diebus. 8. 10. 12 decimoſexto, decimooctauo. 80
XX. De diebus criticis qui ſunt à vigeſimo ad 100. & viceſimum. 81

Liber

Liber tertius in quo criticorum dierum cauſæ omnes explicantur.

CAP. I. Criticorum dierum cauſſæ neceſſario ſtatuendæ ſunt. 83

II. Prima opinio Pythagoræorũ, qui ad numerorum vim omnia referunt. 84

III. Conuellitur opinio Pythagoræorum & demonſtratur numeris à gendi vim nullam ineſſe. 87

IV. Altera opinio eorum qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticã rationem referunt eiuſdemque confutatio. 90

V. Aſtrologorum opinio qui cauſam ſalutaris & lethalis criſeos referunt ab beneficos & maleficos planetas. 91

VI. conuellitur hæc Aſtrologorum opinio, & demonſtratur cœlo atque aſtris nullam ineſſe vim maleficam, nec diuinatrici Aſtrologiæ credendum. 95

VII. Altera Aſtrologorum & medicorum quorundam opinio, qui criticorum dierum cauſam ad ſolam lunã referunt. 100

VIII. Conuellitur ea Aſtrologorum opinio & demonſtratur Lunam ſolam per ſe criticorum dierum cauſam non eſſe. 103

IX. Noua opinio Fracaſtorij qui dierum criticorum cauſam refert ad motum humoris melancholici. 105

X. Conuellitur opinio Fracaſtorij. 108

XI. Quid Hippocrates de criticorum dierũ cauſis ſentiat. 110

XII. Opinio Galeni de cauſis dierum criticorũ 111

XIII. Nos quid ſentiamus de cauſis dierum criticorum. 113

XIV. Cur vigeſimus dies ſit potius criticus quam vigeſimus primus. 116

XV. Quæ cauſa ſit dierũ indicantium & intercidentium. 117

Methodus vniuerſalis ad Prognoſin & criſes omnium morborum, ſed præcipue acutorum conferens.

CAP. I. Quæ in quolibet morbo ſpectanda ſint. 119

II. Prognoſeos vtilitas & à quibus prognoſtica omnia ſigna petenda ſint. 120

III. Quænam ex morbi natura prognoſtica petenda ſint. 122

IV. Prognoſtica ex ægrotantis natura petenda, ex qualitate corporis. 127
V. Prognoſtica ex actionibus petenda, ac primum quæ ex animalibus actionibus. 128
VI. Prognoſtica quæ ex vitali facultate petuntur. 130
VII. Prognoſtica quæ ex facultate natutali petuntur. 132
VIII. Prognoſtica ex excrementis petenda vniuerſalibus, ac primum ex ſudore. 133
IX. Prognoſt. vrinarũ. 134
X. Prognoſtica ex deiectionibus & vomitionibus petenda. 136

LIBER

Digitized by Google

LIBER PRIMVS, INQVO CRISIS NATVRA DIFFERENTIAE OMNES ET SIGNA critica explicantur.

Præfatio in qua hiſtoriæ criticæ vtilitas demonſtratur.

CVM multa ſint, eaque præclara, in hac, quã profitemur medendi arte, ad προγνῶσιν & θεραπείαν affectuum medico neceſſaria, nullum tamen mihi vnquam vtilius, nullum feracius, nullum obſcurius viſum eſt argumentum, quam, quod circa criſeων & criticorum dierum naturam verſatur. Nam cum medici officium ſit, morbos humani generis hoſtes infeſtiſſimos profligare, diæta, pharmacia, chirurgia: quiſquis critica ſigna & dierum criticorum hiſtoriam ignorauerit, is nec victus rationem præſcribet accommodate, nec remedia exhibere poterit oportune. Hippocrates 1. aphoriſ. & lib. de vict. rat. in acut. diætam nunc tenuiorem, nunc pleniorem inſtituit pro diuerſis morbi temporibus. Aphor. 7. 8. 9. 10. 11. ἐκόταν ἀκμάζῃ τὸ νόσημα quo tempore inſtat criſis tenuiſſimum victum imperat, ne ab humoris morbifici coctione & eiuſdem excretione auocetur natura. Exſtat in epidemiis commemorabilis hiſtoria de Philonis filia, quæ cum ſeptimo die liberali ſuperueniente hæmorrhagia, morbi periculo defuncta videretur, quia eadem die lautius cœnauit, interiit. Diebus criticis nihil mouendũm, nihil nouandum, nũquam purgandum apho. 20. ſectionis primæ. & libro quarto de morbis, diebus imparibus, qui fere omnes ſunt critici, cathartica exhibere vetat Hippocrates. Qui (inquit) diebus imparibus validiore cathartico vſi ſunt, nimium

Criſeon cognitio ad victũ inſtituẽdum neceſſaria.

ſunt purgati & multi perierunt. Neque vero ad curationem modo, ſed etiam ad prænotionem acutorum morborum, vtilis eſt criſeon & criticorum dierum dignotio: Prudentis enim eſt medici, tamquam è ſpecula præuidere imminentes morborum tempeſtates. Inſtante criſi perturbatur natura, eſtque νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυνομένου aphoriſmo 13. ſectionis 2. iactatio adeſt & anxitudo pene incredibilis, ſitis inexplebilis, difficultas ſpirandi maxima pulſus inæqualitas, capitis dolor ingens. Hæc ſane ægrum adſtantes, & ignaros, metu mortis exterrere ſolēt? Prudentem vero & expertum medicum, ſpe ſalutis ob futuram criſin conſolantur. Eſt itaquæ criſeon διάγνωσις ad morborum prænotionem ac curationem medico & vtilis, & neceſſaria. Verum in hac criſeon hiſtoria multa obſeruantur inuoluta ſummeque ardua. Quod enim in dierum logiſmo diſſentientium opinionum ſeſe offerunt fluctus; Quot in cauſarum inueſtigatione ſcopuli; Quot in ſignorum antecedentium, comitantium, conſequentium perſpicientia ſyrtes, Hæc tamen ſingula primus omnium: quorum memoria ad nos peruenit, Hippocrates, ſua fretus μεγαλοψυχίᾳ in prognoſtico, aphoriſmis, epidemiis, libello de iudicationibus, & de diebus decretoriis, ita accurate expoſuit, vt poſteris gloriam omnem præripuerit. Hunc longo poſt æuo ſequutus eſt Galen. qui primus Hippocratis oracula aperuit, & quæ αἰνιγματωδῶς à ſummo dictatore tradita erantt, ſcriptis illuſtrauit doctiſſimis, idque libris tribus de criſibus & totidem de diebus decretoriis. Nos quæ ab antiquis & iunioribus de criſis natura, differentiis & cauſis, fuſa verborum ſerie ſunt animaduerſa, hic in epilogum, velut in certam ſummam colligemus. Totam autem hanc criſeon doctrinam tribus complectar libellis. Primo criſis naturam, differentias, & critica ſigna aperiam. Secundo criticorum dierum numerum & eorundem vires patefaciam. Tertio cauſas dierum criticorum examinabo.

Vtilitas hiſtoriæ critica ad prognoſin.

Inſtitutū noſtrū.

***

Quid

Quid criſis dictio denotet.

Cap. I.

KPίσις dictio eſt Græca, quam varij varię interpretã- Criſis idẽ
tur. Sunt qui à verbo κρίνω, quod Latine, iudico, & ſẽ- eſt ac iu
tentiam fero, ſignificat, nominis etymon deriuent, vt κρί- dicium.
σις idẽ ſonet, quod iudicium. Placuit Galeno nominis hęc
interpretatio. Nam commentario in tertium progn. τῆς
κρίσεως nomen à plebeio quodam è medio foro in artem
medicam fuiſſe tranſlatum ſcribit. Et ſane ſimilia quo-
dãmodo ſunt capitis cauſam dicere, & acuto morbo la-
borare, ab auctore in iudicium rapi, & à morbo in vitæ
diſcrimen trahi. Atque vt tria ſunt, quæ forum conſti-
tuunt, actor, reus, iudex: ita hic tria ſpectãtur, natura, mor
bus & dies criticus. Improbatur à doctis quibuſdã nomi
nis hæc notatio: nulla ſi quidẽ forenſis iudicij cũ naturæ
& morbi concertatione eſt analogia, niſi inepta & inſo-
lens. Quis n. in hoc certamine iudex ſtatuendus? Nõ me-
dicus qui naturæ miniſter eſt & ſpectator tantũ: Nõ na-
tura quæ pugnat cum morbo, Non dies criticus, quippe
qui per ſe agendi nullã vim habeat, vt docet Ariſt. in Me
taphyſicis: Criſin ergo ἀπὸ τοῦ κρίνειν, quod ſecernere eſt,
deriuare malunt, vt criſis humoris potius ſecretionẽ de-
notet quã iudicium, Hoc voluit Gal. comment. ad Aph. Criſis ſe
13. ſect. 2. γίνεται δὲ κρίσις τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν cretio eſt
χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν,
id eſt, fit criſis natura ſecernẽte humores noxios à bonis,
eoſque ad excretionem præparante. Alij criſin ab excre-
tionem preparante. Alij criſin ab excretione dictam pu-
tant, quod perfecta criſis excretione fiat. Sic Ariſtoteles Criſis ex
in problematis κρίνει τὴν περίττωσιν, & Hip. ſect. 4. lib. de cretio eſt
art. corrupt oſſi. excretionem κρίσιν appellare ſolet. Sunt
qui criſin certamen dicere malint: Eſt enim apud veteres Criſis cer
κρίνω idem quod certo, vt διὰ μάχης κρίνειν τὸν πόλεμον. Et tamẽ de-
ſane in criſi, aut ſaltem ea inſtante, maximum eſt naturæ notat.
& morbi certamen. Sed nobis, qui aucupes verborum nõ
ſimus, nihil intereſt κρίσιν ne iudicium, certamen, ſecre-
tionem aut excretionem voces: Maiores fortaſſe erit o-
peræ criſeos varias exceptiones indicare eiuſque natu-
ram definitione ἐννοίᾳ explicare.

Quam variæ ſint criſis apud Hippocratem & Galenum acceptiones.

Cap. II.

Prima criſis acceptio.

Τῆς κρίσεως nomen in Hippocratis, & Galeni doctrina varium eſt ac multiplex. Sæpe criſis morbi cuiuſlibet ſolutionē quouiſmodo factā denotat, ſic in prognoſtico, κρίνεται ἢ τὰ ταχῦτα ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτί, iudicātur autē huiuſmodi vno die & nocte, id eſt, vt vertit Celſus, finiantur. Sic libello de perceptionib. & περὶ κρισίων criſin definit Hip. ἀπόλυσιν νόσου: & libro περὶ παθῶν. Iudicari in morbis eſt cum augeſcunt, aut mareſcunt, aut in aliam ſpeciem trāſmutantur, aut omnino deſinunt. Nōnunquam criſis violentos quoſuis naturæ motus & conatus ſignificat, ſic libris de ſeptimeſtri & octimeſtri partu, abortus & partus criſes vocat Hippocr. Mulieribus inquit, & abortus & partus ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κρίνονται, ἐν ᾧπερ αἵ τε νόσοι, id eſt, in eo tempore iudicantur quo & morbus, & ſanitas, & mors omnibus hominibus. Interdum pro morbi temporibus & exacerbatione vſurpatur criſis, vt aphoriſmo 19. ſect. 1. His qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet, ἀλλ' ἀφαιρέειν πρὸ τῶν κρισίων: nec ſine ratione criſis pro acceſſione vſurpatur, quia in vigore tantum & exacerbatione fiunt criſes, nunquam aut ſaltem raro admodum in principio & declinatione. Aliquando criſis ſumitur pro perturbatione quæ criſin præcedit, Gal. vocat τὴν προηγουμένην ταραχήν. Solet etiam Hippocrates criſin pro euacuatione vſurpare. ſic libro de locis in homine, Medicamentū (inquit) bene ſanis non propinandum οὐ γὰρ κρίνονται εἰ μὴ σμικρόν, neque enim vacuantur niſi modicū. Annotauit Galenus tertio de criſibus & comment. 4. in librū de victus ratione in acutis, criſin ſimpliciter dictam eam ſignificare, quæ eſt ad ſalutem, aut ad melius, & commentario ad aphor. 13. ſect. 2. Plures inquit) criſes ad melius vergunt, quam ad deterius. pluresque ex ægrotis ſanantur quam moriuntur, niſi peſtilens fuerit conſtitutio. Reperio tamen criſeως nomen ſæpe pro interitu à ſummo Hippocrate vſurpatum, vt in coacis prænotionibus, lingua, quæ multum

Secunda criſis acceptio. Tertia. Quarta criſis ſignificatio. Quinta. Sexta. Septima

multum nigreſcit criſin decimo quarto die futurã oſtẽdit, id eſt exitium. Et in prorhetico: Crebri cum vomitu relapſus nigrum cient vomitum, circa criſin ſunt etiã tremuli. Sunt hæ criſeos apud Hippocratem & Calenũ acceptiones variæ. Sed proprie definitur criſis cap. 1. lib. 1. de diebus decretoriis cap. 7. libri 3. de criſibus comm. ad aphoriſmum 13. & 23. ſectionis 2. Subita & repentina in morbo mutatio, ad ſanitatem, aut ad mortẽ: cuius definitionis ſingulas particulas minutatim excutere placet.

Propria & vera criſis acceptio.

Criſis definitio eiuſdemque explicatio.

Cap. III.

Κρίσις ὀξύῤῥοπος ἐστὶν ἐν νόσῳ μεταβολὴ πρὸς ὑγίειαν ἢ θάνατον. Criſis repentina eſt in morbo mutatio ad ſalutẽ aut ad mortẽ. In motu, quinque obſeruat philoſophus, Terminũ à quo incipit motus (liceat vocabulis vti ſcholaſticis) terminum per quem fit terminũ in quem deſinit, mouens & mobili. Criſis motus eſt, aut ſaltem motu perficitur: Eadem ergo in criſi, quæ in motu obſeruanda ſunt nobis. Terminus à quo incipit criſis morbi eſt augmentũ, fit enim ἐν νόσῳ: Pro varia itaque morbi natura, celeriores fient aut tardiores criſes: Acuti celerius, Longi tardius iudicabũtur. Acutorũ alij ſunt extreme peracuti, alij peracuti, alij acuti ſimpliciter. Extreme peracuti primo quaternario iudicantur, aph. 2. ſect. tertiæ progn. κακοηθέστατοι πυρετοὶ τεταρταῖοι κτείνουσιν, id eſt febres maligniſſimæ horrendiſq; comitatæ ſymptomatis quarto die interimunt & aphor. 6. ſect. 5. Qui diſtentione corripiuntur, intra quatuor dies intereunt. Morbi peracuti primo ſeptenario iudicantur: Acuti v. ſimpliciter in quatuordecim diebus κρίνεται aph. 23. ſect. 2. Morbi longi per ſeptenarios à viceſimo ad 40. per vicenarios à 40. ad centeſimum iudicantur poſt 120. perit dierum vis, menſibus tunc & annis ſolui dicuntur. Plurimi affectus (ait diuinus ſenex tertio aphor.) pueris iudicantur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, alij in ſeptem menſibus, quidam in annis ſeptẽ. Terminus in quem deſinit criſis ſanitas eſt, aut mors, aut ſtatus proximus aut tranſitus in aliã morbi ſpeciem lib. περὶ παθῶν. Terminus per quem eſt totum illud

Quinq; in criſi obſeruãda.

1. terminus à quo incipit criſis.

Acutorũ morborum diuiſio.

Aph. 28.

2. terminus in quem.

3. terminus per quem.

4. Mouẽs natura eſt. illud tempus, quo coctioni ſecretioni, & excretioni inſi- bit natura Mouens natuta eſt: ipſa n. criſin molitur. Hæc illa eſt, quæ humorem morbificum coquit, ſecernit, excernit. *γίνεσθαι διακρίσεις* (ait Gal) natura ſecernẽte humores noxios à bonis eoſq; ad excretionem præparante. Naturæ apud Hip morborũ ſunt medicatrices *νούσων φύσεις ἰητροί*. *τὰς ἐφόδους*. Inuenit natura vias ſine conſilio, quibus morbos expellit. Hæc licet *ἀπαίδευτος ᾗ · μ · θοῦσα* tamen quod rectum eſt facit. Hanc prouidam libris de diæta & ordinariã Dei poteſtatem lib. de aeribus, locis & aquis prædicat Hip. Hæc illa eſt ſtoicorum *πρόνοιαν*, Hic ille eſt artificioſus Zenonis ignis. Mouet ergo natura & promouet criſes: Quod ſi debilior ſit, poteſt interdum iuuari à medico, propterea addidit Hip. in epid. in hanc aut ẽ hæc extrinſecus cataplaſma inunctio, fons totius & partis. Sic primo epid. Methoni cœpit die critico ſanguis è naribus ſtillare, fouit ſtatim Hip. caput aqua calida tuncque liberius multò ſanguis prorupit. Gal. comm. ad aph. 20. ſect. 1. vult iuuari naturam, ſi imperfecta ſit criſis, quod ſi perfecta ſit nihil mouendum, nihil nouandum Princeps Arabum Auicenna inſtante criſi, ſi ſudoris ſigna appareãt, ſudorificis vtitur totumque ventrem oleo perfundit calide.

5. mobile. Poſtremo in criſi ſpectandum, eſt mobile: eiuſmodi eſt humor noxius & morbificus: Nam in ſolos humorales morbos cadit criſis.

De differentiis criſeωn.

Cap. IV.

Criſis differentiæ ex Hip. Differentiæ criſis ex Gal. HIppocr. ſect. 3 li. 1. epid. 4 ſtatuit criſis differentias: vna eſt ad ſalutẽ altera ad mortem: Quædam ad melius, quædã ad deterius. Totidẽ agnouit Gal. comm. in 3. progn. Criſis (inquit) quatuor fit modis, aut enim confeſtim à morbis liberantur, aut magnam in melius mutationem habent, aut ſtatim moriuntur aut longe peius habẽt, Accuratius multò cap. 2. lib. 1. de dieb. decret. & c. 7. li. 3. de crit. criſeωn differentias omnes perſequitur. Quædam *τελεία* eſt ſeu perfecta in qua nihil reliquiarũ ſupereſt Quædam *ἀτελής*, imperfecta in qua non omnino vacuatus eſt humor

humor noxius. Alia πιστὴ, id eſt, fida. in qua nullum ſubeſt relapſus periculum. Alia ἄπιστος infida, quæ contra. Quędam manifeſta eſt σαφὴς, quæ fit cum excretione, vel abſceſſu, Quædam ἀσαφὴς obſcura, quæ citra excretionem, vel abſceſſũ. Alia εὔσημος id eſt indicata, quæ diē ſuũ habuit indicē, quartũ in prima ſeptimana, vndecimũ in ſecunda. decimumſeptimum in tertia Alia ἄσημος quę pręnuntiata nō fuit, Quædã κινδυνώδης periculoſa quæ cum grauiſſimis ſymptomatis. Quędã ἀκίνδυνος ſine periculo, quæ cũ mitioribus. Quædã poſtremo bona quę ad ſalutē, quædam mala quæ ad mortē. Nos vnica diuiſione has omnes criſis differētias cōplectemur, Criſis alia perfecta, alia imperfectà eſt Perfectã appello, quæ perfecte indicat morbum. Hæc duplex, ſalutaris quippe & lethalis Imperfecta etiam duplex altera ad melius, quæ nō omnino tollit morbum, ſed facit vt æger alacrius morbum ferat, altera ad deterius. vt autem perfecta ſit & ſalutaris criſis multa requiruntur. Primum debet eſſe εὔσημος id eſt, bonis ſignis indicata: ſigna hæc coctionis ſigna dicuntur, quæ & tempus criſis, & eiuſdem celeritatem ac ſecuritatem denunciant, ſi diebus ſuis. quos θεωρητοὺς, contemplabiles & indices vocat Hip. appareant: Eſt autem index ſeptimi quartus, decimi quarti vndecimus, vigeſimi decimusſeptimus. Secundo debet eſſe ſalutaris & perfecta criſis manifeſta, id eſt, cum cauſis criticis, excretione quippe vel abſceſſu. Aph. 22. ſect. 3. prog. Quibus febres ceſſant ſine ſalutaribus ſignis, relapſus ſubeſt periculum. Sententia 16. ſect. 2 prior porreti. Lethales morbi, qui ſine ſignis (id eſt, cauſis criticis) leuationem habent mortē ſignificant. & aphoriſ. 27 ſectione ſecunda. His qui ſine ratione leuantur (id eſt, ſine excretione aut abſceſſu laudabili) non eſt fidendum: In coac. prænot. ἅπαντες δὲ, οἱ ἄνευ ἱδρῶτος περιψυχόμενοι ἀκρίτως, κακῶς. Atque in vniuerſum omnes qui ſine ſudore refrigerati ſunt peſſime habuerunt. Exſtant ad huius rei illuſtrationem elegantes hiſtoriæ in epid. ſed vnica hęc mihi erit inſtar omniũ. Æger ſecundus ſect. 1. li. 3. epidemion. Hermocr. 14. die liberatur à febre nō ſudauit, 17. rurſũ febre corripitur 20. febris expers, nō ſudauit 24 die rurſũ febricitauit, Tādē 27. die moritur. Si ergo ſine cauſis & ſignis criticis, quod eſt apud Hipp. ἀσήμως aut μὴ κατὰ λόγον ſoluatur morbus, periculo non vacat: At ſi cum ſalutaribus ſignis & in

Diuiſio noſtra.

Quæ requirantur ad perfectã & ſalutarem criſin.

1. conditio.

ſigni

ſigni excretione, aut abſceſſu leuationem perſentiat æger, per fecta & ſalutaris criſis æſtimanda erit. Tertio, ad perfectam criſin requiritur dies criticus. Quæ n. diebus non criticis contigunt ſuſpecta eſſe ſolent. Sunt hi velut arbitri & iudices diſceptationum naturæ & morbi. Annotauit Ariſtot. cap. 6. lib. 5. Phyſic. febres quæ diebus nõ criticis iudicantur, alteratione habere παρὰ φύσιν, quæ v. diebus criticis, ſecundum, naturam. Damnat perpetuo Hippoc. ea quæ leuant diebus non criticis. ſect. 5. lib. 2 epidẽ. ἢν μὴ ἐν τῇ γον. μὴ μιῇ ὁ πυρετὸς ὑποτροπιάζειν ἀνάγκη. id eſt, febris niſi fœcundo die remiſerit, recidiuam timere oportet. Fœcundos interpretatur Erotianus impares, quoniam αἱ περιτταὶ ἡμέραι ὡς ἐπὶ πᾶν κρίσιμοι τυγχάνουσι, id eſt, impares dies fere critici exſiſtunt, & aliquid ad ferunt. commodi. Sententia 22. ſect 3. prognoſt. Quæ febres diebus non criticis ſoluuntur, relapſum minantur. Quarto vt perfecta ſit & ſalutaris criſis, debet eſſe ἀσφαλὴς καὶ ἀκίνδυνος, ideſt, fida & ſecura. Fidã appello, in qua nec vllæ ſuperſunt morborum reliquiæ, nec ipſe relapſus in metu eſt: Securam vero, quæ eſt ſine periculoſis ſymptomatis, & cum ægri tolerantia. Poſtremo debet perfecta criſis fieri pro morbi ſpecie, & ægrotantis natura, ætate, temperie: Acuti enim morbi per excretionem. diuturni per abſceſſus iudicari ſolẽt: Febris ardens in iuuene, hemorrhagia vt plurimum, in ſene alui profluuio iudicatur. Erit igitur (vt rem in pauca contraham (perfecta & ſalutaris ea criſis, quæ indicata fuit ſignis coctionis, quæ manifeſta eſt, cum excretione ſcilicet, vel abſceſſu, quæ die critico cõtingit, ſine periculoſis ſymptomatis, in qua noxius humor omnino vacuatus eſt, quæ denique ægrotantis naturæ, ætati ac morbo conuenit. Horum vnum ſi deſideretur, imperfecta criſis exſpectari debet. Criſeωn porro differentias clarius ſequens tabella indicabit.

Tertia cõditio.

Quinta conditio.

***

Criſis repentina eſt ad ſalutem aut ad mortem mutatio, hac duplex eſt.

- Perfecta qua omnino iudicat morbum, hac duplex.
  - Salutaris qua ſex notas habet, debet n. eſſe
    1. indicata ſignis coctionis.
    2. manifeſta cum excretione vel abſceſſu.
    3. die critico contingere.
    4. fida, in qua nihil reliquiarum ſupereſt.
    5. ſecura, id eſt, ſine periculoſis ſymptomatis.
    6. conueniens morbo & ægrotantis natura.
  - Letalis cõtraria habat omnia
- Imperfecta duplex
  - Ad melius, qua non omnino morbum tollit, ſed facit vt æger alacrius morbum ferat.
  - Ad deterius.

Digitized by Google

Signorum criticorum diuiſio.

Cap. V.

Critico-rũ ſigno rum dignitas.

MAxima eſt hiſtoriæ criticę in omnibus morbis acutis & dignitas & neceſſitas: Futuros enim morborum euentus præuidere, admirabile eſt & quaſi diuinationi proximũ. Quiſquis imminentem criſin belle indicauerit, is vulgi & adſtantium calumniã vitabit, omnib. ſtuporem pariet, remediorum denique dignitatem conſeruabit: Indicari autem non poteſt criſis niſi per propria ſigna, quæ velut τεκμήρια ſunt & notæ, quibus mẽs in recondita penetrans omnia quantumuis inuoluta ſic aperit, vt oculis ea cernere videatur, Critica ſigna primus quidem expoſuit Hipp. ſed ſparſim & αἰνιγματωδῶς. Ego in rudiorum gratiam obſcura hæc illuſtrabo, & in apertam lucem proferam breui hac methodo.

Diuiſio criticorũ ſignorũ. Antecedentia ſigna. Comitãtia.

Signorum criticorum, alia criſin præcedunt, alia comitantur, alia ſubſequuntur: Quæ criſin præcedunt duorum ſunt generum: Quædam diem & tempus criſeos prænunciant eiuſdemq; ſecuritatem, cuiuſmodi ſunt coctionis & cruditatis ſigna, quæ in excrementis apparẽt vniuerſalibus, vrina & deiectionibus: quædam ſpeciem criſis, ſudorem quippe iam futurum, inſtantem, hæmorrhagiam, vomitum, alui & vrinæ profluuiũ quaſi digito indicant. Signa criſin comitantia ſunt ipſæmet cauſæ criticæ, excretio quippe vel abſceſſus. In excretione vt commode fiat 4. ſpectanda ſunt, qualitas laudabilis, debet enim & peccans & coctus humor vacuari; Quantitas ſufficiens, nam vt nihil paucum & criticum ita quòd nimiũ eſt damnatur. Tempus oportunum & excernendi modus naturæ familiaris, quæ omnia his verbis expreſſit Hipp.6.epid & qualia, & quando, & qua parte, & quantũ opus eſt. Abſceſſus v. legitimi cõditiones ſunt vt fiat deorſum, ſecundum rectitudinem morbo à natura concocto, & pro dignitate morbi, quòd tribus verbis deſignauit ſect.2.lib.6.epi. ὅπῃ, ὅθεν καὶ διότι, quo, vnde & propter quid. Signa quæ criſin conſequuntur, factam iam criſin perfecta ne ſit an imperfecta nobis commonſtrant, ea ex actionibus naturalibus vitalibus animalibus ex qualitate corporis & excrementis vniuerſalib. petenda ſunt.

- *Signa omnia critica ſunt.*
  - *Antecedentia duorum generū.*
    - *Alia tempus, diem & celeritatem criſis prenuntiant eiuſmodi ſunt coctionis & cruditatiš ſigna.*
    - *Alia ſpeciem criſis indicant.*
      - *Excretionū, cuius ſpecies ſunt.*
        - *Sudor, vomitus, diarrhœa, vrina profluuium.*
        - *Sāguinis fluxus.*
          - *nares,*
          - *vterū*
          - *hæmorrhoidas.*
      - *Abſceſſum*
  - *Comitātia cauſæ ipſæ ſunt criticæ.*
    - *Excretio, quæ vt commode fiat 4. requiruntur:*
      - *Qualitas, vt coctus & peccans humor vacuetur.*
      - *Quantitas vt nec paucus nec copioſus.*
      - *Tempus. dies criticus*
      - *Excernendi modus.*
    - *Abſceſſus, qui vt legitimus ſit debet fieri,*
      - *deorſum, procul*
      - *læſis*
      - *pro dignitate*
  - *Conſequentia petuntur ex.*
    - *Qualitate corporis in.*
      - *figura*
      - *colore*
      - *mole.*
    - *Actionibus*
      - *Naturali*
      - *vitali.*
      - *animali*
    - *Excrementis.*
      - *Vrinis, Deiectionibus*

De ſignis antecedentibus quæ tempus & diem criſis prænunciant ſignis quippe coctionis.

CAP. VI.

SIgna tempus & diem criſis indicantia, ſunt coctionis & cruditatis ſigna: Hæc enim, quo die iudicaturus ſit morbus, & an celerior, vel tardior ſperari debeat criſis, certo demōſtrant. Quod diem criſis indicet coctio, docet Hippocr. in progn. & aphor. Quibus (inquit) ſeptimo die criſis venit, illis ſub quartum in vrina nubecula fuit rubra & alibi, Si quarto die vrina hypoſtaſin habeat albam, leuē, æqualem, ſolutionē morbi ſeptimo fieri oſtendit. Eſt enim τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, id eſt, ſeptenorū quartus index: Addit Gal. modo nihil extrinſecus erratū fuerit, id eſt, ſi neq; medicus quid peccauerit in victu inſtituendo; neque æger, neque miniſtrorum quiſquā: imo ſi neque error vllus extrinſecus admiſſus ſit: quod etiam deſignauit Hipp. aphor, citato, dū ſubiungit, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον & in coacis prænotionib. τῶν λοιπῶν κατὰ λογὸν ἐχόντων, id eſt, ſi cætera conuenienter ſint conſtitutā: Fieri enim poteſt ob externam aut internā aliquam cauſam, vt quartus ſeptimū ſemper non indicet, vt fuſius li. 2. explicabitur, dum dierum indicantium vires aperiemus. Neque vero diē tantum, ſed etiam ſecuritatem & celeritatem criſis indicare ſolent coctionis ſigna: Locus eſt perelegans apud Hippoc. ſectione ſecunda li. 1. epid. Coctiones (ait) celeritatem & ſecuritatem criſis denuntiant, cruda vero incocta & in prauos abſceſſus conuerſa, aut diuturnitatem, aut dolorem, aut mortem, aut relapſus minātur, & progn. 26. ſect. 2. vrina quæ albam & leuem habet hypoſtaſin ſecuritatem & breuitatē morbi oſtendit, quia (vt interpretatur Gal.) coctio nonniſi valentiſſimi caloris opera ſuſcipitur; calor autem natura eſt particularis, quæ morbos curat. Obiiciet hic fortaſſe argutiolus quidam Hippoc. auctoritatem ſect. 2. li. 2. epid. τὰ κρίσιμα μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι, id eſt, iudicatoria ne ſtatim appareant: Non igitur primis morbi diebus, neque perpetuo laudanda

Coctio diē criſis indicat.

Aph. 71. ſect. 4.

Coctio ſecuritatem & celeritatē criſis denuntiat.

danda ſunt coctionis ſigna. Expedita reſpōſio eſt ex Gal. li.de criſib. per *κρίσιμα* Hipp.non intelligere coctionis ſigna,de his enim exſtat ſolēne illud edictū *πεπασμοὶ πέψιες πάντοθεν ἐπίκαιροι*, coctiones ſemper opportunę.) Sed aut ſigna perturbationis criticæ,aut cauſas ipſas criticus excretionem ſcilicet vel abſceſſum : hæc enim ſi principio morbi appareant humoris potius feritatem quam naturæ contentionem indicant.Dices ſputum in pleuritide ſi ſtatim appareat morbi & breuitatem & ſecuritatē ſignificare aphor.12.ſect.1.Cur non eadem ſudoris,vrinę ſanguinis & reliquorum humorum in acutis febribus erit ratio?Reſpondet Gal.pleuritim peculiarem eſſe membranæ quę coſtis ſubtenditur affectum,quo ergo celerius exſudat,excluditurque humor diſtendens, eo celerius miteſcit inflammatio:At febrium acutarum materia in toto venoſo genere continetur quæ mitificanda,coquēda, ſecernenda eſt priuſquam excernatur,hoc autem primis morbi diebus fieri nequit. Stet igitur inuicta ſummi Dictatoris ſententia,coctionis ſigna,quouis morbi die appareant,ſemper bona eſſe.Verum pro theorematis huius veritate adhibendę ſunt diſtinctiones quædā:Non enim quælibet cuiuſque humoris coctio ſecuritatem arguit, nam pleuriticos, peripneumonicos,anginoſos pleroſque cum ſputo laudabili & cocto interiiſſe obſeruauit Hipp. in epid.Duo itaque ad perfectam noctionem requiruntur.Debet primum eſſe continua,deinde vniuerſalis.Cōtinuam voco cum Hipp. eam quæ conſtans ęſt *ἱδρυμένη καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον*. Vniuerſalem vero quæ in excrementis apparet vniuerſalibus,vrinis quippe & alui deiectionibus.Quod requiratur in coctione cōſtantia & continuitas demonſtratur progn.26.ſect.2. Optima(inquit) eſt vrina cum ſedimentum fuerit album:læue & æquale per totum tempus,donec iudicatus fuerit morbus:Quod ſi intermiſerit & aliquando quidem pura(id eſt cruda) meiatur,nōnunquam ſubſideat quid album ac leuæ,diuturnior fit morbus & minus ſecurus. Auctoritas ratione confirmatur.Continuitas coctionis naturæ validam vim & caloris coquentis imperium denotat:At ſi interrupta ſit coctio,vt mane coctionis ſigna appareant, veſperi deliteſcant,nunc crudæ,nunc coctæ fundantur vrinæ nulla ex ea coctione criſis ſecuritas ſperari poteſt,quia pari cōtentione certant natura & morbus,vnde manet victoria

Reſpōſio.

Obiect.

Solutio.

Duo requirũtur ad perfectam coctionem.

1.conditio.

anceps, incoat coctionem natura, ſed debilior perficere nequit, aut fortaſſe humoris efferri tāta eſt malignitas, vt coctionem admittere non poſſit, hinc δυσκρισία. Debet præterea coctio hæc eſſe vniuerſalis, id eſt, in excrementis apparere vniuerſalibus, eiuſmodi ſunt vrinæ & alui deiectiones, ſed ex vrinis certiora quam ex deiectionibus petuntur indicia. Qualia ergo ea ſint & quid prænuntient iam explicare aggredior.

Altera cōditio.

Qualia eſſe debeant coctionis ſigna in vrinis, & quomodo ex vrinæ inſpectione criſis totuſque morbi euentus præſentiri poſſit.

Cap. VII.

Signa omnia ſiue ſint lethalia, ſiue ſaluturia ex tribus quaſi fontibus hauriēda ſunt, actione læſa, qualitate corporis & excrementis. Excrementorum licet varia ſint genera plura tamen & certiora ab vrinis, quā cæteris omnibus, ſalutis aut mortis, coctionis & cruditatis indicia petuntur. Nulla prognoſis medica recte inſtituitur, nulla τὶν μέθοδος in medendo preclare initur nulla criſis tuta & certa præſagitur, quæ vrinarū διάγνωσιν non admittat: Inique igitur Eraſiſtratus & Quintus vrinarum inſpectionem ad pictores tantum ſpectare arbitrabantur. Nos celeritatem, tarditatem, ſecuritatē & periculum criſeos totumque morbi euentum ex vrinis ita coniiciemus. In vrina duo obſeruanda ſunt χύμα, id eſt, liquor & παραφιστάμενον id eſt, contentū: Ex liquore igitur & contentis coctionis ſigna, quę vere ſunt κρίσιμα petēda ſunt. In liquore duo ſpectantur, ſubſtātia & qualitas: Subſtātiæ nomine duo complector, corpus & perſpicuitatem. Si liquoris corpus inſpicias, vrina omnis aut tenuis erit, aut craſſa aut mediocris. Si perſpicuitatem, alia erit perſpicua, quam viſus acies facile penetrat, alia turbulenta ſeu obſcura, per cuius medium non cernimus. Ad qualitatē liquoris refero colores tantum, tum extremos tum medios, & odores: Nam vrinas guſtare (vt ſolebant Arabes) ſordidum eſt ac medici dedecet dignitatem. Vrina tenuis cum febre acuta cruditatem & natiui caloris imbecillitatē perpetuo arguit: Quamdiu ergo talis apparuerit,

Quæ in vrinis obſeruāda ſint.

Quid in dicet vrina tenuis.

paruerit, perfecta&ſalutaris criſis ſperari nequit,aphor. 30.ſect.2.progno.Vrina tenuis σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶναι, morbum incoctũ eſſe ſignificat. Statum hoc pro theoremate. Vrinas tenues in acutis febribus ſi ſumma ad ſit virium imbecillitas,mortem aut periculum ingens minari:Sin autem cõſtant vires, aut morbi lõgitudinem, aut abſceſſum imis in partibus,prænuntiare:Quod ſi poſt criſin tales appareant , relapſus periculum ſubeſt. De longitudine morbi exſtat hæc prognoſis in Coacis, Vrina tenuis & vix ſedimentum habens , tum quæ in melius,modo in peius mutatur, diuturnitatem morbi ſignificat, quia dubium naturæ & morbi certamen oſtendit. Quod abſceſſum prænuntiet docuit Hippoc. progn. 34. ſect.2.Qui tenuem crudamque vrinam diutius mingunt τουτέοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία abſceſſus exſpectare oportet in partes diaphragmate inferiores:Quod vero relapſum minetur vrina tenuis,Hermocratis hiſtoria illuſtrari poterit. Is 14. die liberatur à febre,decimoſeptimo vrinæ tenues apparuerunt,vigeſimo ſeptimo mortuus eſt. Ne longum faciam hæc ſummi Hippocr.auctoritas ſufficiet de tenuiũ vrinarum iudicio ſect.5.lib.3.epid.οὖρα τὰ λεπτὰ οὐδὲν κρίσιμον οὐδὲ χρηστόν,id eſt, vrinæ tenues criticũ nihil nec ſalutare præ ſe ferũt, quia tenuitas aut caloris imbecillitatẽ arguit,qui homogenea cogere nequit , aut caloris exceſſum qui nimium attenuauit.Dignoſcitur vtraque cauſa colore. Quæ n.tenuis eſt & decolor,à debili eſt calore , quæ tenuis & colorata ab igneo.Cæterũ vrinas tenues hic intelligo, quæ febrẽ cõtinuã habent comitẽ Nã ſi ſine febre mingãtur,aut ea mitiore,hepatis tantũ lienis & meatuũ vrinæ dicatorum obſtructionẽ arguunt:ita enim quod tenue eſt tantũ percolatur.quod craſſius eſt remanet.Cõtra vrinæ mediocriter craſſæ ſalutarẽ & perfectã criſin perpetuo pollicẽtur, quia natiui caloris robur oſtẽdunt, vnde criſis celeritas& ſecuritas.Debet ex Hipp. doctrina aphor.16.ſect.2.prog. omne excremẽtũ craſſeſcere,eunte ad iudicationẽ morbo,& apud Philoſophos,coctio omnis incraſſãdo perficitur:Sit autẽ vrina hæc mediocriter craſſa.Nã ſi craſſiſſima ſit,prauorũ humorũ permiſtionẽ arguit,aut natiui caloris oppreſſionẽ,vnde aut dolor,aut diuturnitas morbi,aut praui abſceſſus,aut relapſus.Solet porro vtraq; vrina nũc perſpicua,nunc turbulẽta excerni, vnde cruditatis & co-

Theorema de vrinis tenuibus.

Vrinæ craſſæ quid denotent.

Vrinarũ turbidarum tria genera. ctionis, ſalutis & mortis certa petuntur indicia. Vrinarum turbidarum, tria ſtatui genera Gal. Quædam claræ minguntur & poſtea turbantur indicant primũ coctionis impendere rudimentum: Quædam turbatæ minguntur, ſed poſtea euadũt limpidæ, naturæ victoriam demõſtrant, & tantillum flatulenti ſpiritus ſupereſſe. Quædam poſtremo perturbatæ minguntur & perturbatæ remanent, arguunt maximam humorum in venis agitationẽ & naturæ ac morbi certamen ambiguum. Hæ vrinis iumentorum ſunt ſimiles & in Hippoc. doctrina capitis dolorem, delirium, conuulſionem ac mortem prænunciant. De capitis dolore exſtat aphor. 70. ſect 4. Quibus vrinæ perturbatæ iumentorum ſimiles, his capitis dolor vel adeſt, vel aderit. De delirio obſeruaui quamplures hiſtorias in epid. Philini vxor quæ filium pepererat, cum vrinis perturbatis delirauit, tandem mortua eſt. Eualicedæ famula phrenitica interiit, at toto morbi decurſu vrinæ perturbatæ aparuerunt. Polyphantus cum vrinis iumentorum ſimilibus mente motus eſt, tandem conuulſus moritur Cur autem hæc omnia indicent vrinæ perturbatæ, demonſtrat eleganter Gale. commentario ad aphor. iam citatum, quia perturbatio hæc maximam humorum in venis agitationem & flatulenti ſpiritus permiſtionem arguit, hinc vapores quam plurimi ſuſcitantur, qui ſua tenuitate ſurſum elati caput replent, & pro varia partium quas obſident infeſtantque natura diuerſa pariunt ſymptomata, ſi enim ſacram palladis arcem occupent, id eſt ſi cerebri temperiem (quam mentem ſolet appellare Gal.) immutent, delirium excitant, ſi bilioſa acrimonia neruorum principium pungant, conuulſionem pariunt, ſi venas & arterias capitis, nec non eiuſdem menbranas, quæ ſunt exquiſitiſſimi ſenſus, diſtandant, cephalalgiam: Quod ſi perſpicuæ meiantur, natiui caloris robur & ſpirituum per vniuerſum vrinæ corpus æqualiter difuſorum copiam arguunt. Atque hæc ſunto *ὑρίσμα* & ſalutaria & læthalia, quæ ex liquoris ſubſtantia, tenuitate quippe aut craſſitie, perſpicuitate aut turbulentia peti poſſunt: Nunc quid qualitas liquoris, color nimirnm indicet, breui aperiamus.

Vrinæ iumentorũ ſimiles quid prænunciẽt.

* * *

Qua

Quæ coctionis ſigna in liquoris vrinarum qualitate luceant.

Cap. VIII.

AD qualitatem liquoris refero colores: Eorum alij ſunt extremi, alij medij. Extremi duo ſunt albus & niger: Intermedij quamplures pro varia extremorū permixtione: Eorum tamen quidam ad album magis accedunt, alij ad nigrum. Vrina alba, aquoſa, pellucida ſi ſit ſine febre, lethalis per ſe eſſe non poteſt: arguit enim tātum, aut cruditatem, aut hepatis lieniſue, & meatuum vrinæ ſecernendæ, deducendæ, excipiendæ, dicatorum obſtructionem, aut aquæ & vini albi liberaliorem potū: At ſi cum febre ſit continua, eaque acuta, niſi ad hemorrhagiam criticam aut dyſenteriam appareat, perpetuo lethalis eſt aut ſaltem periculo non vacat, quia vel ſummam natiui caloris imbecillitatem oſtendit, quæ potum & humores nec alterare, nec permiſcere potuit, aut vniuerſæ bilis tranſlationem ad caput, aut magnum incendium hepatis, qud ſanguis vna cum bile abſorbetur. De vrinarum albarum cum febre acuta periculo multa ſcripſit Hippoc. in coacis prænotionibus, quas doctiſſimis & elegātiſſimis commentariis illuſtrauit Ludouicus Duretus Regius medicus & Profeſſor eximius, Præceptor olim meus obſeruandiſſimus, qui multa Hip. oracula nobis aperuit & quæ ad prog. ſpectant ita explicuit, vt cum prioris ſeculi tenebras diſcuſſerit, poſteriori lucem ſplēdoremque attulerit eximium. Ex quibus hæc annotare placet periculoſas quidem eſſe in vniuerſum vrinas albas, ſed in phreniticis perpetuo lethales, quod etiam aphor. 72. ſect. 4. ita ſcriptum legitur. Quibus albæ & pellucidæ apparēt vrinæ prauæ ſunt, maxime vero in phreniticis, quia humor qui deberet eſſe καταῤῥοπος fit ἀνάῤῥοπος, qui per inferiora reuellendus erat ad partem inflammatione obſeſſam curſum inflectit, vnde augetur cerebri & membranarum eryſipelas. Æger quartus ſect. 2. lib. 3. epid. ſecundo die ſurdus cum vrinis albis, tenuibus & pellucidis circa meridiem delirauit, quinto die

Quid indicet vrina alba.

Digitized by Google

mortuus eſt. Æger quartus ſect.3.lib.3.epid.cum vrinis tenuibus & albis quarto die moritur phreniticus. Dealcis vxor phrenitica cum tenuibus &albis vrinis vigeſimo interiit. Nulla ergo in vrinis albis & tenuibus coctionis ſigna lucent,ſed cruditatis tantum nullaque pro inde ſalutaris criſis ſperãda eſt Contrarius vrinarum color,niger quippe magis nos terret grauiuſq; minatur periculum, aph.32.ſect.2.progn.θανατωδέστερα δὲ τῶν οὔρων τὰ δὲ μέλανα,id eſt, vrinæ nigræ omnium peſſimæ ſunt & lethales magis, aphor. 21. ſect. quartæ damnat in vniuerſum deiectiones nigras. Ratio in promtu eſt quia aut maximum indicant incendium omnia torrefaciens, perurens & quaſi in cineres vertens, aut natiui caloris extinctionem:Sic iamiam morietium partes omnes liuent nigricantque vitalis ſpiritus radiis nõ amplius illuſtratæ. Hoc docuit Gal.lib.1.de criſibus&cõmentar.prog.exemplo partium noſtri corporis,quæ ab immodico ſolis æſtu & ambientis frigore nigredinem contrahunt; ſic ſanguis dum refrigeratur aut exuritur ater fit.At vtraque cauſa lethalis eſt.. Cæterum dum vrinas nigras exitiales dico, eas intelligo, quæ tales ſunt liquore & generatione: Nam quæ nigræ ſunt permiſtione humoris cuiuſdã atri, ſalutares plerumque eſſe ſolent & criticæ, tum in acutis, tum in diuturnis morbis.Solet(inquit Gal.(natura deponere περιουσίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν prauorũ humorum abundantium per vrinas. Mulieribus quibus ſuppreſſi ſunt mẽſes ſi nigræ appareant, refluente ab vtero ad renes, aut veſicam ſanguine, nihil malum. Obſeruauimus ſæpe ſpleniticos & quartanarios vrinarum nigrarum liberali profuſione ſanatos:Quomodo autem & per quos ductus id fiat lib.1.controuerſiarum noſtrarum anatomicarum expoſuimus : Sæpe etiam ab epoto medicamento vrinæ nigræ minguntur ſalutariter, vt docet Actuarius longa hiſtoria ſerui ſui lib.1.de iudiciis vrinarũ: Sed hæ omnes vrinæ tales ſunt permixtione γένεσει non liquore. Vrinæ prærubræ initio morbi longitudinem arguunt, in ſtatu vero mortem. Atque hæc ſunt, quæ in liquore ſpectare debet medicus., vt diem & tempus criſis, eiuſdemque ſecuritatem & celeritatem tuto prædicere queat :: Nunc quæ in contentis luceant coctionis aut cruditatis ſigna explicemus.

[Margin: Nigræ vrinæ quid indicent.]

[Margin: Diſtinctio vrinarũ nigrarum.]

[Margin: Vrinæ prærubræ.]

Qualia

Qualia apparere debeant in vrinæ contentis coctionis & cruditatis ſigna.

Cap. IX.

EX contentis, quæ Græci ὑφιστάμενα vocant, plura apud Hippo. coctionis & cruditatis, ſalutis & mortis, celeritatis & tarditatis criſεων indicia petuntur, quam ex liquore: Raro enim liquoris meminit, ſæpiſſime contentorum in Aphor. prog. epid. coacis.

Quid ſit cõtentũ.

Contentũ appello quicquid craſſius & corpulentius in vrinis conſiſtit.

Cõtentorũ duplex genus.

Hoc duplex ſtatui ſolet: Aut enim de vrinæ ſubſtantia eſt, id eſt, cum vrina ortum perfectionemq; nanciſcitur, cõmuniori vocabulo ὑπόστασις dicitur, aut aliunde aduenit, vt ab vniuerſo corpore, vel ab aliqua parte, hepate, renibus, veſica.

Hipoſtaſis differẽtia triplex pro poſitu vario.

Hypoſtaſis pro varia loci & ſitus ratione triplex ſtatuitur: vel enim in imo ſubſidet & proprie hypoſtaſis dicitur, vel in medio propendet & ἐναιώρημα vocant, id eſt, ſuſpenſũ, ſublimamentũ: vel ſumma facie innatat νεφέλη καὶ ἐπινεφέλον nubes, nebula, nubecula dicitur: ſoler tamen ſępiſſime Hip. in prog. coacis & epid tria hæc confundere. Hipoſtaſis ſi in vrinis apparear celerẽ criſin oſtendit, eſtque certiſſimũ futuræ criſεως argumentum. Exſtat illud Hip. ὅσοισιν οὖρα ταχέως ὑπόστασιν ἴσχει ταχέως ἔτι κρίνονται, id eſt,

Laudabilis hypoſtaſeos notæ omnes.

Quibus vrina cito hypoſtaſin habet, celeriter illi iudicantur, ad ſalutem aut ad mortem, ad ſalutem, ſi laudabilis ſit, ad mortem, ſi praua. Laudabilis hipoſtaſeos notas ex Hippoc. doctrina quatuor reperio.

1. conditio vt alba ſit.

Debet eſſe alba, læuis, æqualis & moderate craſſa. Albedo robur arguit ſolidarum partium: Hæ enim partes cum albæ ſint & ſpermaticæ, craſſam hanc alimenti partem aſſimilare conantur: hoc cum omnino præſtare nequeant ob ſubſtantiæ diſſimilitudinem, ſaltem in colore & qualitatibus id moliuntur: omne ſiquidem alimentum, omne excrementũ (vt docet Gal primo de facultatibus naturalibus) referre debet naturam, ideam & colorem pártis, à qua manat: manat à ſolidis partib hypoſtaſis earumq; excrementũ eſt.

2. conditio vt læuis ſit.

Debet igitur alba eſſe, ſi omnia κατὰ φύσιν ſe habeant. Secũdo debet laudabilis hypoſtaſis eſſe λεία, id eſt leuis, vt omni ex

parte

parte vnica ſit planities, vnicum corpus continuum, & ſibi coherẽs, nihil habens aſperitatis, nulla ex parte fiſſum rugoſum aut diuulſũ. Tertio debet eſſe ὁμαλή. id eſt, æqualis, ſimilaris: indicat hæc æqualitas vim natiui caloris, qui in omnes materiæ partes æqualiter ſeſe diffudit, Cæterum æqualitatem hanc duobus modis interpretor. Primum æqualem intelligo eam, quæ vniuſmodi eſt, id eſt, cuius partes omnes & craſſitie & colore ſui vbique ſimiles ſunt vt hac parte craſſior non ſit, illa tenuior. Propterea æqualem voco eam, quæ conſtans eſt & ſimilis toto morbi decurſu, vt ſi ſemel alba & lęuis apparuerit ſequẽtibus diebus eadem permaneat, eam his verbis deſignauit. Hip. in prog. παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἔστ' ἂν κριθῇ ἡ νόσος. Quod ſi intermiſerit morbus, diuturnior erit & minus ſecurus. In coacis prænotionibus vrina bonum ſedimentum habens & de repente non habens laborem & mutationem ſignificat: Quia hæc inæqualitas, aut materiæ arguit inęqualitatem, cuius portio coquitur portio propter malignitatem & contumaciam coctionem præterfugit, aut natiui caloris imbecilitatẽ. Poſtremo debet laudabilis hypoſtaſis eſſe moderate craſſa: ex ea namque craſſitie caloris robur indicatur, cuius imperio τὰ ὁμογενῆ congregãtur & τὰ ἑτερογενῆ ſegregantur: His quatuor dotibus exornata hipoſtaſis quocunque morbi die appareat, perpetuo ſalutaris & expetenda venit: Huic prima ſalutis & ſecuritatis debetur laus: Hæc vt præclare annotauit Hip. apho. 26. ſect. 2. prog. ἀσφαλέαν τε καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι σημαίνει, id eſt, morbi ſecuritatem & breuitatem ſignificat. De nubeculis & encoremate albis æqualibuſque idẽ fere eſto iudiciũ: coctionis enim incoatæ, ſed aliquantulum debilioris ſigna in his lucẽt. Proximum huic ſedimẽto albo eſt rubrum, quod progn. 27. ſect. 2. ſalutarẽ quidem morbũ, ſed paulo diuturniorem indicat. ſalutarem, quod à ſalutari humore, ſanguine quippe exſuperante fiat, diuturniorem, quod ſeroſus ille ſanguis non tam cito coctionem admittat. De ſedimẽto rubro ſcripſit etiã aphor. 71. ſect. 4. aphor. his verbis. Quibus die ſeptimo morbi iudicantur, iis vrina rubram die quarto nubeculã habet Hypoſtaſis nigra, aſpera inæqualis. ſemper peſſima. Nigra vel maximũ denotat incendiũ, vel exſtinctionẽ caloris natiui. Id autẽ intellige in febrib. acutis. Nã hypoſtaſis nigra ſine acuta febre, nec mortẽ nec periculũ pro-

Margin notes: 3. conditio vt æqualis ſit. — 4. cõditio vt ſit moderate craſſa. — De rubro ſedimento quid denotet. — Hypoſtaſis nigra

promitti, denotat plerumque quartanam febrem eiuſq; prænuntia eſſe ſolet. Hoc docuit me diuinus ſenex in coa. prænotionib. τὰ δὲ ἐν πλανώδεσι πυρετοῖσι μέλανα νεφέλια τεταρταῖα, Sedimentum nigrum in erraticis febribus, quartanam denũtiat. Aſpera hypoſtaſis morbifici ſucci contumaciã indicat. Quodſi inæqualis ſit & diſſimilaris, coctionis difficultaten arguit. Inæquale hanc hypoſtaſin ſolet Hippoc variegatam appellare. Hiſtoria prima lib. 1. epid. Philiſcus variegatam & nigram minxit vrinam, ſexto morbi die interiit. Variegatum porro & inæquale ſedimentum tribus modis interpretor, in colore, in figura, in conſiſtentia, in colore, cum modo album, modo rubrum, modo nigrũ apparet, in figura, nunc στρόγγυλον, id eſt, rotumdũ. nunc διεσπασμένον. id eſt, diuulſum diſperſumue, in conſiſtentia nunc craſſum, nunc tenue: Omnis illa inæqualitas δυσκρασίαν perpetuo indicat. Atque hæc de contentis quæ cum vrina ortum perfectionemque habent & de illius eſſentia ſunt. Sunt alia contenta quæ aliunde veniunt & ipſi vrinæ permiſcentur: Adueniunt, aut ab vniuerſo corpore, vt à colliquatione ſolidarũ partium, hinc contentum multiplex, pingue, oleaceũ, pultaceũ, eruoſum, lamineum, furfuraceum: aut ab aliqua parte, vt hepate, liene, renibus, veſica. Sunt autem ea, quæ permiſcentur, varia, ramenta, pili, caruncula, arenulæ, ſquammæ, ſanguis, pituita, craſſus humor, pus, ſemen, telæ aranearum & ſimilia. Horum omnium cauſa vniuerſalis eſt calor liquefaciens, torrefaciens, putrefaciens: A calore liquante & diſſoluente, vrinæ pingues ſunt, oleoſæ, pultaceæ, lamineæ: A calore vrente arenulæ, calculi, pili: A putrefaciente fœtidæ & purulentæ. Pingues vrinæ vt plurimũ ſunt lethales, quia συντήξιος. id eſt, colliquationis ſigna ſunt & Hippoc. eas vrinas peſtilentes ſolet appellare, in prog. πονηρὸν τὸ ἐλαιῶδες οὐρούμενον praua eſt vrina, quæ oleoſa meiendo emittitur. Pultaceum ſedimentum, ſi fit à colliquatione carnoſi generis, perpetuo eſt lethale: ſin ab ingenti calore ſanguinem perurente, morbi longitudinem prænuntiat. aphor. 31. ſect. 7. Quibus febricitãtibus in vrinis ſubſidentiæ craſſiores polentæ ſimiles fiunt. longũ morbum ſignificant. Æger ſecundus ſect 3. lib. 1. epid. Silenus pultaceũ minxit, apparuit illi ὑπόστασις λειμακώδης, ἐνδεκάτῃ ἀπέθανεν vndecimo die interiit. Lamineũ ſedimẽtum aut à colliquatione fit, aut ab eroſione,

Aſpera hypoſtaſis.

Inæqualis.

Inæqualitas triplex.

Cõtenta quę aliũ de veniunt.

Vrinæ pingues.

Pultaceũ ſedimentũ.

Lamineum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

croſione, illud lethale, hoc vlceris tantū indiciū eſt illud ſine fœtore eſt, hoc fœtidiſſimum eſſe ſolet, aph. 81. ſect. 4

Furfuraceum. Furfuraceum aut ab ingenti feruore fit, eſtque θανάσιμον, aut ab vlcere & ſcabie veſicæ, aph. 97. ſect. eiuſdem. Sunt hæc igitur ἐρίσιμα omnia & lethalia. & ſalutaria, quæ ex vrinæ contentis & liquore peti poſſunt. Quoniam vero multa ſunt quæ vrin iāmmutant, ne in prognoſi decipiatur medicus, aut præceps & temerarium ſit eius de coctione & cruditate iudicium, cautiones hæ adhibendæ ſunt quæ ſequenti capite deſcribentur.

Priuſquam de vrinarum coctione & cruditate ſuum proferat iudicium medicus, Quid obſeruare debeat.

Cap. X.

Excipiatur ex Galeni mandato cōment, 2. progn. eius qui acuta febre laborat vrina, quauis diei hora eaq; tota mox in matulam pellucidam, ęqualem, terſam, alieni coloris expertem, magnam & oblongam immittatur. Exceptæ vrinæ liquor ſtatim conſpiciatur, turbidus ne an perſpicuus ſit, non tamen de morbi euentu ſtatim ſententiam ferat medicus, quia ineſt adhuc alienus color nullaq; apparent contenta à calore diuulſa Quieſcat vrina & reſideat per horam, idque in loco temperato, non ventis perflato, ne quid permiſceatur, non frigidiſſimo, ne craſſior euadat, non radiis ſolaribus expoſito, ne immutetur eius color, Inſpiciatur autem quauis diei hora. Hip. in hiſtoria Endemici ſub hortum ſolis vrinam conſpexit, ſi quid interdiu meieret ſeruari iuſſit, ſi forte turbetur vrina, aut ſponte, aut frigoris vi, igne diſſoluatur. Quod ſi diſſolui nequeat, veriſimile eſt talē excretam fuiſſe Rhazis 23. continentis hæc tradit ſigna, quibus vtraq; vrina internoſci poſſit. Quę mingitur clara & poſtea turbatur, alba eſt: & cōcreta pinguedinis inſtar nullam habet perſpicuitatē, parietib. matulę adhæret, illoſq; maculis quibuſdā non obſcuris inficit, quæ omnia vrinæ, quę turbida meiitur, non conueniunt. Dum vrinam inſpicit medicus,

De vrinis perturbatis notæ.

manum

manum ponat ex aduerſo matulæ, vt radij omnes colligantur tanquam in ſpeculo; ſit autem viſio in mediocri diſtantia: remotior enim tenuiores, propinquior craſſiores viſui oſtendat. Si tenuis appareat vrina & alba cum nubecula aut eneoremate diuulſis, vel cum nullo cōtēto, crudum eſſe morbum tuto pronuntiet, ſin mediocriter craſſa, cum hypoſtaſi alba, læui, æquali, ſecuritatem & celeritatem cryſeos polliceatur. Interea caueat medicus ne decipiatur ab his quæ vrinæ liquorem & contenta immutare ſolent: ſæpe enim à cauſis non naturalibus, naturalibus & præter naturam alteratur vrina, quæ nihil lethale, nec ſiniſtri præſe fert. Inter cauſas non naturales agnoſco cibum & potum: ſæpe ab vſu pulticulæ ſiligineæ aut lactis, vrinæ albæ funduntur, vt ab vſu pulticulæ leporinæ nigræ: Rheubarbarum, crocus, rubia tinctorum ſuo colore vrinam inficiunt: Aſparagus, terebinthina alieno perfundūt odore, liberalior aquæ potus tenuem crudamque profundit vrinam. Hæc omnia ſiniſtri nihil, nec δυσκρίτου præ ſe ferunt peruertunt tamen iudicium medici, iiſque præſentibus de morbi euentu nihil certum ſtatui poteſt. Ad naturales cauſas refero ætatem ſexum, temperiem, vnde vrinarum varietas: Puerorum vrinæ albæ ſunt, craſſæ & cum multo ſedimento, iuuenū tenues & flauæ, ſenum, albæ, tenues, virorum vrinæ coloratiores ſunt quam mulierum, ſanguineorum, mediocriter craſſæ bilioſorum tenues, cum eneoremate potius qui hypoſtaſi, pituitoſorum craſſæ, albæ, cum craſſo & multo ſedimento, melancholicorum, craſſiuſculæ. Poſtremo ab iis quæ præter naturam ſunt immutatur vrina vt ab vlcere renum & veſicæ: ita enim nunc craſſæ nunc cruentæ, nunc purulentæ effluunt. Hæc omnia ſi attente obſeruet prudens medicus vix in prognoſi decipietur.

Cautiones adhibēdæ ne in vrinarũ iudiciis fallatur medicus.

Cauſæ non naturales quæ vrinam immutant.

Cauſæ naturales.

Sequitur tabella de coctionis ſignis.

- Coctionis ſigna in urinis maxime lucēt: in urina autem duo obſeruantur.
  - Liquor in quo hac ſpectanda
    - Subſtātia ad quā refero.
      - Corpus cuius ratione urina ducitur
        - Tenuis arguit
          - in imbecillitate virium, mortem,
          - in conſtantia, longitudinem, abſceſſum relapſum.
        - Craſſa
          - Mediocriter ſecuritatem.
          - in exceſſu dolorem longitudinē indicat
      - Perſpicuitatē hinc urina
        - Perſpicua, quamviſus acies penetrat
        - Turbida triplex
          - Aut clara mingitur, deinde turbatur, coctionis rudimentum arguit
          - Aut, turbata mingitur & mox fit lympida, ſignū vincentis naturæ.
          - Aut turbida mingitur & manet, dolorē capitis, deliriū, mortem minatur.
  - Qualitas, quæ in colore lucet maxime: colores autem ſunt
    - Extremi
      - Albus
        - Sine febre, nihil lethale præ ſe fert
        - Cum febre, arguit hepatis incendium. trāſlationē bilis & caloris imbecillitatem
      - Niger talis eſt viridis ceruleus præruber &c.
        - Generatione, arguit aut incendiū, aut exſtinctionem
        - Mixtione aliens humoris, ſalutaris interdum eſt.
    - Medij ſunt

B. *Contentum eſt quicquid craſſius in vrinis conſiſtit. Hoc duplex*

- *Aut de vrinæ ſubſtãtia triplex pro vario ſitu ſtatus ſolet.*
  - *Hypoſtaſis in imo ſubſidet, ea duplex.*
    - *Salutaris cuius nota ſunt 4. Debet enim eſſe*
      - *Alba, quia manat à ſolidis partibus.*
      - *Leuis & ſibi cohærens, vt materiæ bonitatem indicet*
      - *Aequalis ſeu ſimilaris.*
      - *Moderate craſſa vt caloris imperium deuotet.*
    - *Lethalis quæ eſt*
      - *Nigra* / *Aſpera* — *incendio* / *exſtinctione*
      - *Inæqualis*
        - *In colore cum modo nigra, modo rubra*
        - *In figura nunc rotunda, nunc diuulſa.*
        - *In conſiſtentia, nunc craſſa, nunc tenuis.*
  - *Entorema in medio propendet*
  - *Nubes ſumma facie innatat.*
- *Aut aliũde aduenienſ ſcilicet.*
  - *Ab vniuerſo corpore hinc contentũ*
    - *Pingue oleaceũ*
    - *Pultaceũ*
    - *Lamineũ*
    - *Erueſum*
  - *Ab aliqua parte* — *Hepate liene renibus veſica.*
  - *Horum omniũ cauſa vniuerſalis eſt calor.*
    - *Liquefaciens à quo pingues, oleoſa, pultacea vrina*
    - *Torrefaciens à quo arenulæ, calculi, pili.*
    - *Putrefaciens à quo fœtidæ & purulentæ.*

De aliis ſignis tempus & diem indicantibus.

Cap. XI.

EX coctionis & cruditatis ſignis celeritatem ac ſecuritatem criſeos tuto prænũtiari poſſe iam à nobis cõfectum eſt: Nunc quibus notis criſeos dies indicari queat & pari ne an impari iudicaturus ſit morb. breuiter apeTria in morbo ſpectanda. riamus. In morbo tria conſiderantur, idea morbi, mores & motus. Ideam ſeu ſpeciem detegunt ſigna καθογνωμόνικα, mores ἐπιφαινόμενα, motum ἐπιγινόμενα. Qui morbi celeriter & vehementer mouentur, hi celeriter iudicantur. Extreme peracuti primo quaternario, peracuti primo ſeptenario, acuti ſimpliciter 14. die. quod longiſſimum eſt acuti ἐκ μεταπτώσεως, id eſt, ex decidentia ad quadrageſimũ vſq; diẽ prorogari poſſunt. Itaq; ex morbi motu tarditas aut celeritas criſeos prænuntiatur. Idem motus, diẽ criſis, pari nean impari contingere debeat. certo indicat.

Motus morbi indicat parineã impari die criſis cõtingere debeat.

Nã cum in ſtatu tantũ & paroxyſmi exacerbatione fiant criſes, nunquam in principio nec in declinatione; Sane ſi paribus diebus exacerbetur morbus, pari die ſperanda erit criſis ſi imparib. impari. Hoc docuit Hipp. ſect. 3. lib. 3. epid. τὰ δὲ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι κρίνεται ἐν ἀρτίῃσιν· ὧν δὲ οἱ παροξυσμοὶ ἐν περισσῇσι κρίνεται ἐν περισσῇσιν, id eſt, Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus iudicantur: at quorum exacerbationes in imparibus fiunt, ea imparibus iudicãtur. Philiſcus ſexto die ad mortem iudicatus eſt. οἱ παροξυσμοὶ ἐν ἀρτίῃσιν, inquit Hipp. erant illi exacerbationes diebus paribus. Lariſſea virgo ſect. 3. lib. 2. epid. 6. die perfecte ad ſalutem iudicata eſt, at huic dolores parib. diebus contigerunt. Pythion dieb. paribus exacerbationes habuit, decimo die mortuus eſt. Huius rei euidens demonſtratio eſt. Cum enim in criſi validum ſit naturæ & morbi certamen, pugnentq; mutuo, exemplo gladiatorũ pariter dimicantium, neceſſe eſt eo die criſin contingere, quo vires acquirit morbus, id autem in exacerbatione fit. Hoc apertiſſimis verbis expreſſit Gale. lib. 3. de criſibus. Criſis (inquit) in idem tempus incidit cum acceſſione, & raro accidit vt leuiori die fiat criſis, vt videatur bis tantũ Archigenes toto ætatis ſuæ decurſu id obſeruaſſe, ego ve

Sect. 5. lib. 1. ep. æger primus.

Aeger III ſect. 3. lib. 3. epid.

Demonſtratio.

ro ad

ro ad hanc horã ſemel tantum, & capite decimo eiuſdẽ libri, optimæ criſes in ſtatu fiunt, in augmẽto vero ſi ſalus ſit ſubſequutura, vel imperfectæ, vel non ſecuræ, in principio nunquam fiunt. Addamus nos ad huius rei illuſtrationem duo ad perfectã criſin requiri, ſtimulum & coctionem, at in morbi exacerbatione duo hæc contingũt, irritatur enim in paroxyſmo natura, circa ſtatũ vero coctus eſt humor. Sunt hæc igitur ſigna antecedẽtia ad tẽpus & diem criſis apparentia, quæ ex vrinarum coctione & morbi motu petuntur, coctio celeritatem & ſecuritatem, motus paritatem & imparitatẽ criſeos prænuntiat. Diem vero proximum, ipſamque iam inſtantem criſin indicant ſigna perturbationis criticæ quæ pro varia excretionis ſpecie varia exiſtunt, ſolent tamen in vniuerſum hæc omnia criſin præcedere, capitis dolor ingens, *ἀλυσμὸς* id eſt, iactatio & anxitudo incredibilis, ſitis inexplebilis, difficultas ſpirandi, pulſus inæqualitas, quæ omnia *τῆς δυσφορίας* nomine deſignauit Hip. aphor. 13. ſect. 2. *Ὁκόσοισιν ἡ κρίσις γίνεται, τουτέοισι ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ* id eſt, Quibus criſis fit, his nox grauis ante acceſſionẽ. Quod ſi interdiu hæc appareant, criſis nocturna ſperanda eſt.

Signa quæ iam inſtantẽ criſin indicant.

De ſignis antecedentibus quę ſpeciem criſis in vniuerſum prænuntiant.

Cap. XII.

NOn ſatis eſt ex morbi motu & coctionis ſignis, tempus diemq; criſeos prænuntiaſſe. Periti eſt artificis ſpeciem criſin propriis ſignis quaſi digito indicare. Species criſis duplex omnino eſt, excretio & abſceſſus, excretio in acutis, acceſſus in diuturnis ſæpius cõtingit. Excretionis differentiæ ſunt, ſanguinis fluxus per nares, vterum, hæmorrhoidas, vomitus, ſudor, alui & vrinæ profluuium. Abſceſſus nomine *φύματα* etiã cõplector & quæ ſub cute erumpunt. Excretionis & abſceſſus ſigna prius tradam vniuerſalia, mox cuiuſq; ſpeciei propria. Vniuerſalia, ex morbi ſpecie, motu, parte affecta, ægrotantis natura, ætate, temperie petenda ſunt. Si ſpeciem morbi cõſideres, calidi per excretionem iudicari ſolent: Frigidi

Signa vniuerſalia ex quibus petenda.

vero per abſceſſus, quia in calidis affectibus omnes excretionis opportunitates lucent: Frigidi & difficilius coquuntur & ad motum pigri eſſe ſolent. Sic caſus apud Hipp. ſudore aut hæmorrhagia ſoluitur, non abſceſſu. Si motum ſpectes morbi, acuti per excretionem, diuturni per abſceſſus iudicantur. Acutorum ſiquidem natura in celeri & vehemēti motu conſiſtit vt diuturnorū in tardo.

Motus morbi indicat ſpeciē criſis.

Obiicies diuturnos morbos ſæpe excretione iudicari: ſic tertio epid. Nicodemus 24. die per vrinas, virgo Abderitana per ſudores ſeptuag. Anaxion per ſudores 34. Cleanatides octogeſimo riguit, multum ſudauit, perfectè iudicatus eſt. Expedita reſponſio eſt, ſolutiones eas quæ in morbis longis per excretionem fiunt, non fieri cōtinuato morbi acumine ſed dum modo remittit, modo exacerbatur, vnde acceſſiones interdum acutę fiunt, in quibus excretionē fieri nihil prohibet.

Obiectio.

Solutio.

Pars affecta excretionis etiā ſpéciem ſolet indicare. Si hepatis conuexa inflāmatione obſideantur, exſpectāda erit criſis, aut per hæmorrhagiā è nare dextra *κατ' ἴξιν*, aut per vrinæ profluuium; ſin caua afficiantur, alui fluxu, aut vomitu, aut ſudore potius ſoluetur morbus. Inflammationes cerebri & capitis totius, prorupto è naribus ſanguine ſæpe iudicātur, eo enim deſinunt extrema vaſorum: Meſenterij & ventriculi phlegmonas vomitus & alui fluxus ſuperuenientes ſanant. & apud Hipp. lypiria febris, quę ab eriſipelate & inflāmatione ventriculi excitatur, cholera ſuperueniente exſoluitur, id eſt, prægrandi & citabilis vacuatione ſurſum deorſumq;

Pars affecta ſpeciem indicat.

Poſtremo ex ægrotantis ætate & temperie excretionis ſpeciem præſagiet Medicus. Nam iuuenibus febre ardēte correptis hæmorrhagiæ vt plurimū contingunt ſenibus vero alui profluuia. Id confirmat Hipp. hiſtoria tertia vniuerſali lib. 1. epid. *αἱμοῤῥαγίαι*, inquit, *ἦ τοῖσι πλείστοισι, μάλιστα ἢ μειρακίοισι καὶ ἀκμάζουσι, πρεσβυτέροισι ἢ κοιλίαι ταραχώδεις* id eſt, proruptæ ſunt plurimis hæmorrhagiæ, potiſſimum vero adoleſcentibus & ætate florentibus; ſenibus autem perturbationes aluinæ & dyſenteriæ Rationē affert Galenus, quia iuuenum humores bilioſi ſunt, tenuiſſimi & acerrimi proptereaq; *ἀνάῤῥοποι* ſenū vero pituitoſi & *κατάῤῥοποι*. Atq; hæc ſunt excretionis futuræ ſigna vniuerſalia, nunc quæ ſint cuiuſque ſpeciei propria explicemus.

Aegri natura ſpeciem criſis demōſtrat.

Signa

Signa quæ apparent ad futuram hæmorrhagiam.

Cap. XIII.

CRiſeωs ſpecies omnes, vnico aphor. complexus eſt mirus Hipp. his verbis. τὰ ὀξέα κρίνεται αἵματος ἐκ ῥινῶν ῥυέντος καὶ ἱδρῶτος πολλοῦ γενομένου, καὶ οὔρου πυώδεος, καὶ ὑποχωρήματος μυξώδεος καὶ ἐμέτων, καὶ ἀποστήματος ἀξιολόγου, id eſt, Morbi acuti iudicãtur ſanguine è naribus prorupto, ſudore item multo, vrina purulenta, aluo muccoſa & cruenta, vomitionibus & abſceſſu cõmemorabili Hæmorrhagia prima eſt ſpecies criſis, quæ febres ardentes, præcordiorum & viſcerum omnium phlegmonas perfectè iudicat, conſtitutione tertia lib. 1. epi. Quibus acute febricitãtibus ſanguis per nares erupit, hi periculo morbi defuncti ſunt, nec quenquã eorum vidi (inquit Hipp.) qui in ea conſtitutione interierit. Methon quinto die prorupto è naribus ſanguine ad ſalutem iudicatus eſt. Laryſſea virgo febre correpta καυσώδει, ſexto die quantũuis tyrãno, per liberalem hæmorrhagiã è naribus, febris expers, perfecte iudicata eſt. Huius hæmorrhagiæ criticæ iam futurę ſigna, primus omnium aperuit Hipp. hiſtoria ſecunda vniuerſali ſect. 2. lib. 1. epid. nec non in coacis prænotionibus, & progn. Si cui (inquit) febricitanti rubore ſuffundatur facies, capitis adſit dolor prægrandis & vna venatum emicet pulſus, profluuiũ ſanguinis è narib. exſpectare oportet addit in epid. ὑποχονδρίου ξύντασιν, τραχήλου πόνον, κροτάφων βάρος καὶ σκότωμα, id eſt, hypochondrij diſtentionem, colli dolorem, temporum grauitatẽ & caliginoſam vertiginem. Quæ ſingula ad lydium, vt aiunt, lapidem & veritatis libellã reuocare placet. Rubet primũ facies, quia transfertur humor ab inferioribus partib. ad ſuperiores qui mox per nares exitum ſibi parat: Excurrunt enim ad extimas vſq; nares venarũ internarum & externarũ riuuli. Rubor hic ſanguinis arguit præſentiam, quia ex libello περὶ χυμῶν. Qualis humor, talis color in cute effloreſcit. Dolent caput & collum, ob eandem humotis morbifici tranſlationẽ, qui mẽbranoſas partes exquiſitiſſimi ſenſus diuellens diſtendenſq; doloris ſenſum parit, ſed dolor ille

Aeger ſect. 3. li. 1. epid.

Aeger 12 ſect. 3. li. 3. epid.

Cur rubet facies.

Cur dolet caput.

grauis eſt & lancinans grauis quia ab humore benigno, lancinãs ratione membranarum. Pulſant venæ tẽporum, id eſt, micant arteriæ (ſolet enim ſæpiſſime arterias venas appellare Hippoc. vt tertio de morbis φλέβες σφύζουσι & in progn. φλέβες οὐχ ἱδρυμέναι venæ non conquieſcentes: At certum eſt venas diaſtoles & ſyſtoles motu non agitari.) Pulſant inquam arteriæ dum in procinctu eſt hæmorrhagia, extraordinario motu, propter earum compreſſionem, quæ à particulari venarum repletione fit: Sic phlegmone omnis ob eandem arteriarum compreſſionem, pulſum aſpectabilem & tractabilem habet perpetuo comitem. Eſt & aliud iamiam futuræ hæmorrhagiæ ſignum ἀμβλυωγμὸς viſus hebetudo, lucem tunc auerſantur oculi, lacrymæ profundũtur inuolũtariæ, & vt ſcripſit Hippoc progn. 33. ſect. 3. μαρμαρυγαὶ προφαίνονται marmariges ante oculos obuerſantur: Appello marmariges minutula & diuulſa quædam corpuſcula maculis marmorũ ſimilia: Hebetudinis porro cauſa eſt, quia copioſus & craſſus ad ſuperiora elatus ſpiritus meatus obſtruit, vnde fit vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus: Apparent autem in aere corpuſcula & permixti colores varij qui tamen intra corneam ſunt & cryſtalloidem, ex humoris ſurſum tranſlati vaporibus, qui licet interni ſint, externi tamen apparent, quia cryſtallinus humor externę aſſuetus viſioni quæcumque intus ſũt, extra eſſe iudicat. Neque verò oculis tantum ſed etiam cerebro & imaginationi viſa apparent mendacia, ex quibus iamiam futuram hæmorrhagiã prædicere poteſt medicus. Sic Gal. lib. de prænoſcẽdo iuueni cuidã acute febricitãti prędixit erupturum è naribus ſanguinem, cum medici de ſanguinis miſſione contenderent, iuuenem ſcilicet è lecto exſilientem ſubito viderat, rogatus autem qua de cauſa exſiliret, cum nihil adeſſet metuendum: Reſpondit rubrum ſerpentem ex tegula irrepentem ſe vidiſſe, ideoque aufugiſſe ne aberras ſuper ipſum delaberetur. Poſtremum hæmorrhagiæ inſtantis ſignum eſt ὑποχονδρίου ξύντασις, hypochondrij diſtentio fugax & ſine dolore cum ſpirandi difficultate. Diſtenditur porro hypochondrium, id eſt, hepar & intumeſcit ob ſanguinis motũ, qui in ſuo fonte & venarũ radicib. moueri incipit: at hepar θησαυρισμὸς eſt ſanguinis, αἱματώσεως officina, τῶν φλεβῶν ῥίζωμα Hipop. libello de Alimento; Difficilis autẽ redditur ſpiratio quia dum

Vnde pulſus arteriarum.

Cur oculi caligant.

Hypochõdrij diſtentio cur.

ad

ad ſuperiores partes viam affectat ſanguis, diaphragma princeps liberæ reſpirationis organum premit, ſed fugax eſt ea reſpiratio, vt & hypochondrij tenſio, ſi enim perſeuerarent hæc duo, cum dolore, hepatis inflammati indicia eſſent. Addit & alia ſigna Gal. aurium tinnitum, ex vaporibus ſurſum elatis, ceruicis tenſionem, narium titillationem, adde iuuenibus à decimo octauo ad trigeſimum ætatis annum, billioſis, febre acuta correptis.

De ſignis quæ ſudorem criticum prænuntiant.

Cap. XIV.

Est altera criſeos ſpecies naturæ maxime familiaris & conſueta, quæ febres ardentes viſcerumque omniũ phlegmonas ſępe ſoluit, ſudor quippe calidus, copioſus, vniuerſalis: Huic ſi κατὰ λόγον ſuſcipiat[illegible] maxima debetur ſalutis laus. Sudoris huius critici iamiam futuri ſigna duo ſunt apud Hippoc. vrinę ſuppreſſio & rigor: De vrinę ſupreſſione critica meminit ſæpe in prog. ſed eam elegāter deſcripſit ſect. 1. li. 6. epid. his verbis πρὸ ῥίγεος αἱ ἐπισχέσιες τῶν οὔρων ἐκ χρηστῶν ἦσαν, id eſt, Ante rigorē (id eſt ſudorem qui proxime rigorem ſequitur) vrinarum ſuppreſſiones ſi ex bonis fuerint. Cur autem ſuppreſſio hæc ſudoris prænuntia ſit, hæc mihi videtur ratio, quod vrinæ & ſudoris eadē ſit materia, ὀῤῥὸν ſcilicet τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν, ſerum eorum, qui in venis cōtinētur humorum: ſi ergo ſeroſi humoris fiat in vniuerſum corporis habitum tranſlatio, aut ſupprimetur vrina aut ſaltem exigua erit illius quantitas, propterea qui multum ſudant parum meiunt & contra. Alterum futuri ſudoris ſignũ eſt rigor: Rigoris cauſa eſt ſeri acrimonia panniculum neruoſum (vulgus carnoſum vocat improprie) exquiſitiſſimi ſenſus vellicans. Rigorem hunc tandē ſequitur ſudor. Do eo rigore critico ita ſcripſit Hippoc. aphor. 58. ſect. 4. ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥῖγος ἐπιγενόμενον λύσις, id eſt, febre ardente occupato rigor ſuperueniens eam ſoluit. Addunt recentiores pulſum mollem, fluctuantem & vndoſum, extima omnia his calēt, facies rubeſcit, ſētiturque è corpore calidus quidã vapor copioſ⁹ efferri. Signa hęc critica ex pulſibus nō deſcripſit Hipp.) vt annotauit Gal. 3. de criſibus vel qa ignorabat vel qa nō exiſtimabat magni momēti-

Sudoris critici ſigna duo.

1. Vrinæ ſuppreſſio.

Alterum ſignũ eſt rigor.

Alia ſigna ſudoris. Sunt qui ex inſomniis ſudoris mox erumpentis ſigna colligant. Nonnulli, (inquit Gal libello de dignotione ex inſomniis (quibus per ſudores morbus finiendus erat, lauari & in aquæ calidæ lacu natare ſe ſomniarunt. Somnia hæc naturalia ſunt & συνηγμματικὰ, ſequũtur quippe ὑγροῖν & humoris prædominantis naturam. addit Auic. prærubrum vrinæ colorem.

De ſignis futuræ vomitionis & deiectionis aluinæ

CAP. XV.

VEntriculi, inteſtinorum, meſenterij & hypochondriorum phlegmones superueniente vomitu aut alui deiectione ſæpe curãtur. Eſt igitur vtraque vacuatio inter ſpecies criſeωn numerãda. Vtriuſq; imminẽtis ſigna hæc ſunt apud Hippocratem. vomitionis quidem ἄσαι, καρδιωγμοὶ, πτυαλισμοὶ, τὸ σκοτῶδες, id eſt faſtidia, cordis morſus, crebræ ſaliuæ, tenebricoſa viſio.

Vomitionis ſigna. Primum. Iactatio primum adeſt eaque cum nauſea, ob bilẽ in ventriculo ſtabulantem ὅταν (inquit Gal.) τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν, id eſt cum vẽtriculi os à prauis vellicatur & mordetur humoribus.

Secundum. Ab eadem cauſa καρδιωγμὸς excitatur, morſus cordis, id eſt, oris ſuperioris ventriculi, quod veteres Græci καρδίαν appellauerũt, q̃a maxima eſt eius cũ corde συμπάθεια, & ſymptomata inuehere ſolet cardiaca, id autem refero ad ſenſũ eius exquiſitiſſimum, quẽ nerui duo inſignes ſtomachici dicti à ſexta coniugatione orti impertiuntur.

Tertiũ. Eſt tertium iamiam futuræ vomitionis ſignũ πτυαλισμὸς ſputatio frequens, quæ fit exundante humore à ventriculo in os, idque per interiorem tunicam, quam ventriculo & ori continuam eſſe docet anatome. Apparet etiam præ oculis obſcurum quidpiam ob fumidum vaporem, qui ab impuro ventriculo exhalat. Addamus nos alia ſigna, labri ſcilicet inferioris palpitationem, linguæ amarorem, crebram horreſcendi & ſubſuſandi viciſſitudinem partes infra hypochondrium frigidiores, cordis παλμὸν, ſpirandi difficultatem, durũ pulſum & inæqualem, acutum capitis dolorem, cuius cauſam refert Gal. ad vaporisললbilioſi acrimoniam, nec non ad ſympathiam membranarum cerebri & totius neruoſi generis.

Diarrhœæ

Diarrhœæ vero ſigna aperuit Hippoc. in coacis prænotionibus his verbis οἷσι δὲ ἐρυγμοὶ, φῦσαι, ψόφοι κοιλίης καὶ ἐπάρσιες, ἐν τάραξις κοιλίης, id eſt, Quibus ructus, flatus, crepitus ventris, eiuſdemque inflatio, his rapide fertur aluus: Arguunt enim hæc omnia tranſlatum humorem à maioribus vaſis & à toto corpore in meſenterij venas, & ab his in inteſtina, vnde rugitus & inflatio ventris. Addit in Epid. Hip. lumborum dolorem: Eſt autem dolor ille ſympathicus per meſocoli continuitatẽ, quod à ligamentis, quæ lumborum vertebras connectunt, oritur. Ex pulſu & vrina, ſigna diarrhœæ inſtantis petunt Arabes, pulſum paruum & frequentem eſſe volunt, vrinas vero tenues & albas apparere, tranſlata quippe ad aluum & inteſtina copioſiſſima abile: Supprimitur etiam quandoque vrina: quia vt mictio noctu plurrima facta paruam deiectionem denotat, aphor. vltimo ſect. 4. ita ſi profuſior futura ſit aluus, aut ſupprimetur vrina, aut exigua illius erit quantitas.

Signa diarrhœæ.

De ſignis perirrhia, id eſt, vrinarum profluuij

Cap. XVI.

Per vrinas vniuerſum corpus expurgari & grauiſſimorum virorum auctoritas & experientia ipſa fidem faciunt. Multos acuto morbo laborantes vrinæ profluuio ſuperueniente perfecte ſanatos ſæpe obſeruauimus. Non enim vnicam vrinæ agnoſcimus materiam, potum ſcilicet (vt voluerunt quidam) ſed ; nunc ſerum quatuor, qui in venis continentur, humorum, (propterea οὖρον definit Gal. ὀῤῥὸν τῶν κατὰ τὰς φλέβας χυμῶν.) nũc humores omnes bilioſos, pituitoſos, melancholicos. Solet (inquit) Gal. commentario in primum epid.) vniuerſum corpus deponere πλεονεξίαν τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, id eſt, paruorũ humorum varietatem & abundantiam per vrinas. Eſt ergo περίῤῥοια quædam critica, eaque vniuerſalis per quam vniuerſum corpus totumque venoſum genus expurgatur, cuius meminit Hippoc. ſect 2 lib. 1. epid. πολλοῖσι (inquit) δὲ περίῤῥοιαι μετὰ πόνου χολώδεις ὑδατώδεις ξυσματώδεις οὐ νεφριτικὰ, ἀλλὰ τούτοισιν ἀντ' ἄλλων ἄλλα, id eſt, multi vrinas profundebãt cũ dolore bilioſas, aqueas, abradẽtes, quæ tamen non erant nephriticæ, ſed his alia pro aliis. Eſt & περίῤῥοια

Multiplex vrinæ materia.

Quid vrina.

Vrinæ profluuium criticum

Lienoſi perirrhœ à curãtur

quædam critica particularis,quæ partis cuiuſdam affectũ ſanat.Sic lienoſos multos vrinarum nigrarum liberali profuſione ſanatos vidimus : Erant autem eorum vrinæ nigræ. non γνήσια, (quia tales cum aut incendium maximum denotẽt,aut natiui caloris exſtinctionem perpetuo ſunt lethales , (ſed permiſſione humoris atri,quem lien expurgabat&deponebat in renes. Thoracis affectus quãplurimi per vrinas ſalutariter iudicantur.Pleuritidis, peri pneumoniæ,empyematis,materia per renes&veſicã ſæpe expurgatur.Hoc obſeruauit Hippoc.ſect 3. lib.3. epidi cõſtitutione peſtilenti. τῶν (inquit) περὶ πλεύμονα πάντων διέξοδοις κάτω,id eſt, omnium quæ circa pulmonem erant, in inferiora erat decubitus.Gal. eam thoracis per vrinas expurgationẽ confirmat cap.4.lib.6. de locis affectis.Negant(inquit)quidam abſceſſu in pul mone orto pus expurgari poſſe per renes.Nos vero pulmonis vomicam per vrinas expurgari vidimus ſæpe, & ante Galeni tempora eam puris per renes expurgationem agnouerat Diocles:Meſueus vero & Rhazius eius meminere.Quomodo autem&per quas vias id fiat,lib.3.cõtrouerſiarum noſtrarum anatomicarum aperuimus: docuimus enim per arterias & ſiniſtrum cordis ventriculum expurgationem eam fieri poſſe:id clariſſimorum virorum auctoritatibus & hiſtoriis fide dignis illuſtrauimus.Statuatur ergo περίῤῥοια ſpecies quædam criſis Eius autẽ ſigna nulla tradidit Hippoc. Nos ex reliquarum ſpecierum priuatione ea colligemus, ita monente Gal.ſi enim hæmorrhagiæ, ſudoris, vomitus,deiectionis aluinæ,nulla ſigna luceãt,præceſſerint autem& coctionis & perturbationis criticæ ſigna,veriſimile eſt, per vrinæ profluuium morbum iudicatum iri, maxime vero ſi grauitas in hypogaſtrio & ardor in extremo pudendi perſentiantur,ſi item toto morbi decurſu copioſas, & craſſas minxerit vrinas,adde ſenilem ætatem,&tempeſtatem hybernam.

Thoracis affectus per vrinas indicantur.

Expurgatio empyricorũ per vrinas.

Signa vrinæ pro fluuit.

* * *

De

De ſanguinis expurgatione per vterum & per hęmorrhoidales venas earumque ſignis.

Cap. XVII.

SVperſunt excretiones duæ criticæ, profluuium menſtruale & hęmorrhoides: Illud mulieres pleraſq; acuto morbo laborantes perfecte iudicare ſolet teſtē habeo locupletiſſimum Hip. cōnſti. 3. li. 1. Epid. Mulieres, inquit, quibus die critico menſes eruperunt omnes periculo morbi defunctæ ſunt: nec vllam ex his quibus recte id contigit, mortuam vidi. Aphor. 158. Coa. prog. febrē ſoluunt ſanguinis profluuia è naribus, aluus bilioſa, copioſa vrina, genuū dolores ἐν γυναικὶ δὲ καὶ ἐκ γυναικείων ῥόος, idem quoque facit in fœmina profluuium menſtruale. Mulier Thaſia copioſo exitu menſium à febre, conuulſionib. & graui periculo liberatur. Lariſſeam virginem, acuto morbo laborantem, prima menſtruorum eruptio ab interitu vindicauit. Ne longum faciam, ſalutaris & critica eſt hęc excretio, ſi iure & loco perficiatur. Eius autem ſigna hæc tradidit Hipp. in Prorrh. æſtum & grauitatem lumborū, hypogaſtrij dolorem & tenſionem. Addit Gal. 3. de criſ. certiſſima hæc eſſe indicia, ſi aliarum excretionum nulla apparuerint. Æſtū porro & grauitatem lumborum perſentiunt, ob copiam ſanguinis eo confluentis, qui venam cauam lumborū vertebris ſuperſtratam diſtendit, à qua ſpermaticus & hypogaſtricus ramus vniuerſū vteri corpus rigantes, ſcaturiunt. Sanguinis quæ per hæmorrhoidas fit vacuatio, non ita familiaris eſt, ſoluit tamen plerumque melancholicos omnes affectus, nec nō totius venoſi generis & viſcerum inflammationes. De melancholicis exſtat aphor. 56. ſect. 6. inſanientibus varices & hæmorrhoides ſuperuenientes inſaniam ſoluunt. Venarum autem plethoram, per hæmorrhoidas vacuari ſæpe obſeruarunt medici. Hæmorrhoidum namque alias ſtatuūt internas, alias externas, Illæ à ramis portæ, hæ à ramis cauæ oriuntur: illas cacochymię vacuatrices, has plethoræ depletrices vocant, Illæ meſenterij & hypochondrij ſiniſtri. Hæ totius venoſi generis affectus plerum

Mēſtru a vacuatio plures ab interitu vindicauit.

Signa profluuij menſtrualis.

Hæmorrhoidale profluuium

plerumque ſanant. Huius excretionis quæ per hæmorrhoidas fit, ſigna nulla tradũtur, ſi tamẽ coctionis ſuo die, & perturbationis criticæ ſigna apparuerint, nullaq; ſudoris vomitus, hæmorrhagiæ, diarrhœæ, perirrhœæ indicia obſeruet medicus, & conſueuerit, æger hæmorrhoidas pati, huic veriſimile eſt mox eſſe fluxuras.

De altera ſpecie criſis quæ fit per abſceſſus & quæ ſint illius ſigna.

Cap. XVIII.

Morbi omnes aut per excretionem, aut per abceſſus iudicari ſolent Excretio in acutis, Abſceſſus in diuturnis ſæpius contingit acutorum namq; materia tenuis eſt, & natura ſatis valida. Itaq; humorẽ morbificũ nunc ἔξω per ſudores, nunc ἄνω per vrinas, deiectiones, hæmorrhagiã excernit. At diuturni morbi cauſã agnoſcunt, aut naturæ imbecillitatẽ, quæ humorẽ morbificum coquere, ſecernere, excernere nequit, aut humoris craſſitiẽ: In his ergo ſperabilis non eſt excretio, ſed vel abſceſſus vel trãſitus in aliã morbi ſpeciẽ. Abſceſſuum n. duæ ſunt cauſę, altera ex parte agẽtis, altera ex parte materię. Agẽs natura eſt debilior, materia humor eſt craſſus aut copioſ⁹, qui à natura regi nõ poteſt: ex eorũ alterutro abſceſſus fiũt. Si tenues ſint & calidi humores, non opus eſt facultate valida, ſin frigidi, validũ naturæ robur requiritur. Quod ſi vtrũq; iungas, humoris ſcilicet craſſitiem & naturæ imbecillitatẽ maximã nec fiet excretio, nec abſceſſus, ſed aut morietur æger, aut in aliã ſpeciem tranſmutabitur morbus. Excretionis ſpecies omnes earũq; ſigna expoſuimus. nunc quibus notis abſceſſum iamiã futurũ indicare poſſit medicus, aperiamus. Quoniam vero abſceſſus nomen in Hip. doctrina varium eſt ac multiplex, ne nobis homonymia imponat. ſingulę eius acceptiones diſtinguendæ ſunt prius. Abſceſſus Gręcis ἀπόστασις ſi nomen ſpectes omnem humoris ab vna parte in aliã tranſlationem denotat At quicunq; humor transfertur, aut effluit, aut decũbit. Erit itaque duplex abſceſſus, alter κατ' ἔκροιαν, ideſt, per excretionem, alter κατ' ἀπόθεσιν, id eſt, per decubi

Diuturnitatis morbi cauſa duplex.

Abſceſſus cauſę duæ.

Abſceſſus ſignificationes variæ.

Prima.

Abſceſſ⁹ duplex.

decubitum. Hac fuſa & ampla ſignificatione omnis excretio abſceſſus appellabitur. Meminit abſceſſuũ qui per excretionẽ fiunt Hip. in epid. ſect. 1. li. 2. epid. Optimi (inquit) ſunt abſceſſus, qui per effluxionem fiunt, velut ſanguis è narib. pus ex aure, ſputum, vrina. Sect. 2. li. 1 epid. multi abſceſſus oriebantur aut maiores quã ferre poſſet, aut minores quam vt quicquam prodeſſent, erant autẽ dyſſenteriæ, lienteriæ, teneſmi ſudores. Nonnunquã abſceſſus trãſmutationem morbi in morbum ſignificat, vt ſect. eadem ἔστι δ' οἷς οὐκ ὀλίγοις ἐξ ἄλλων πυρετῶν, καὶ νοσημάτων ἀποστάσιες ἐς τεταρταίους ἐγένοντο. Quibuſdã inquit nõ paucis, ex aliis febrib. & morbis abſceſſus in quartanas fiebant. Interdum abſceſſus nomen pro ſuppuratione vſurpatur, vt aph. 36. ſect. 1. prog. τὰς δὲ ἀποστάσιας ἧσσον τὰ ἐν τῇ γαστρὶ οἰδήματα ποιεῖται, ideſt, Tumores in ventre minus faciunt abſceſſum quam in præcordiis. Abſceſſum interpretatur Gal. ſuppurationem. Sæpe abſceſſus, vitium omne cutaneum, & quicquid ſub cute erumpit à cauſa interna denotat, vt eius tam late pateat ſignificatio quã phymatis. Hoc nomine tubercula omnia exanthemata, ecthymata, furunculi, abſceſſus dicuntur. ſic ſect. 1. lib. 2. epid. τὰ ὑπὸ δέρμα ἀφιστάμενα ἐς τὸ ἔξω φύματα, ἀποστάσιας vocat. Sed proprie abſceſſus pro humoris decubitu, qui tumorem facit vſurpatur. Ita abſceſſum hic intelligendũ putamus, cuius ſigna primum tradam vniuerſalia, deinde particularia. Quæ abſceſſum in vniuerſum prænuntiant, deſcripſit Hip. ſect. 3. Prog. aphor. 23. 24. 25. 26. Si vigeſimum diem exceſſerit morbus, tunc expectandus abſceſſus, adde ex eodem auctore, ſi nullus dolor affligat, ob inflammationem, aut ob aliã manifeſtã cauſſam. Cũ enim (vt interpretatur Gal.) triplex ſit cauſa prorogationis febrium, pars affecta curatu difficilis, humor crudus & craſſus, aut aliquis error commiſſus ab ægro, medico, aſtantibus, externis: Si nec affecta ſit ea pars, nec error vllus contigerit, ſane longus erit morbus ob humores craſſos, quos cum per excretionẽ foras trudere nequeat natura, eos in partem ignobiliorem pellere ſolet. Hoc idem in Coac. prænot. ſcriptũ legitur: Quibus inueteratio eſt morbi, abſceſſum dolorificũ imis in partibus expectare oportet, potiſſimum vero iunioribus. Et alibi: in diuturnis febribus aut phymata fundi ſolent, aut in articulis abſceſſus oriri. Et aphor. 44. ſect. 4. quibus febres longæ

2. acceptio.

Tertia.

Quarta.

Quinta. & propria abſceſſus ſignificatio.

Signa abſceſſus vniuerſalia.

longæ, iis tubercula ad articulos, vel dolores fiunt. Eſt aliud futuri abſceſſus ſignum, vrinæ ſcilicet tenues & cru-

Aliud ſignũ futuri abſceſſus. Tertiũ ſignum.

dæ, toto morbi decurſu cũ ſalutaribus ſignis apparentes. Aph. 34. ſect. 2. Prog. Qui tenuem crudáq; vrinam diutius mingunt, *τουτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία*, abſceſſus expectare oportet in partes diaphragmate inferiores. Inſpicere etiam oportet anni cõſtitutionẽ. Hyeme inquit Hipp. Prog 29. ſect. 3. abſceſſus frequentius contingunt tardius ceſſant & minus recurrunt, frequentius cõtingunt, quia tunc temporis frigidus humor dominatur, tardius deſinunt, ob humoris naturã

Quartũ.

& aeris circundantis frigus, minus recurrũt quia frigidus humor ad motum omnino ineptus eſt. Sed & abſceſſum præſagiet Medicus ſi excretionem incoatã viderit nõ omnino perfectã: conſueuit n. ſæpæ natura excretionẽ critiã in abſceſſum conuertere: Quod ita docet Hip. 6. epid. partic. 2. *καὶ ἢν μὲν τῶν ῥυέντων ἐγκαταλείπεται ἔτοιμον τὸ νόσημα πρὸς ἀπόστασιν*, ideſt, ſi eorum quæ excernuntur ſuperſit pars aliqua, tunc in abſceſſum morbus eſt facilis. Atq; hæc ſunt abſceſſuum ſigna in vniuerſum, nunc quæ pars, quis articulus ſuperior, an inferior abſceſſum ſuſcipere debeat, videamus. Exoriuntur (inquit Hip. Prog. 66. ſect. 2.) ad inferas quidem partes, quibus hypochodria incandeſcunt, ad ſuperas autem, quibus hypochondrium quidem molle eſt & doloris expers, ipſi vero pauliſper ſuſpirioſi quieſcunt ſine cauſa, verum hæc de peripneu-

Signa particularia abſceſſuum.

monicis tãtũ intellige. Nos ex humoris motu, naturæ impulſu & meatuũ ſurſum deorſũue ſpectantiũ conditione & ſitu, ſuperos, aut inferos abſceſſus certo cõiiciemus. Si tenuis ſit humor, ad ſuperores partes potius, ſi craſſus ad inferiores viã affectabit. Si validũ ſit naturę robur *κάτω, προσωτάτω* & *ἀξίως τῆς περιβολῆς*, deorſũ, procul & pro dignitate morbi fiet. Quin etiã ſi ante morbum pars quæpiam laborauerit, in eã morbus decũbet, apho. 33. ſect. 4. Aphor. Spectare etiam debet Medicus meatuum ſurſum deorſumq; ſpectantiũ conditionem & ſitum. Nam peculiaris eſt partium *κοινωνία* & rectitudo, per quam humoris decubitus non tam naturę robore, quam à forma humoris elementari fieri ſolet: fit autẽ motus qui elementarem formam ſequitur ad perpendidulum ſt *κατ' εὐθυωρίαν*.

Sequitur tabula de ſignis futuræ excretionis criticæ.

- **Excretionis futuræ ſigna ſunt.**
  - Vniuerſalia quæ petuntur ex
    - Specie morbi
      - Calidi, per excretionem iudicantur
      - Frigidi, per abſceſſus.
    - Motu
      - Acuti, per excretiones
      - Diuturni, per abſceſſus
    - Parte affecta vt
      - Hepatis
        - Conuexa, hæmorrhagia, vrinæ profluuio
        - Caua, vomitu, alui fluxu, ſudore
      - Cerebri inflammationes hæmorrhagia ſoluuntur ſæpius.
      - Ventriculi & meſenterij
        - vomitu
        - Alui fluxu
    - Ægrotãtis natura.
      - Iuuenibus hæmorrhagiæ
      - Senibus, diſenteriæ contingere ſolent
  - Particularia.
    - Hemorrhagiæ.
      - Rubor faciei.
      - Capitis & colli dolor.
      - Arteriæ temporum micantes.
      - Hypochondrij diſtenſio fugax.
      - Oculi caligantes.
    - Sudoris
      - Vrinæ ſuppreſſio, ob tranſlationem ſeri.
      - Rigor vellicato panniculo.
      - Pulſus vndoſus.
    - Vomitus
      - Cordis morſus.
      - Nauſea.
      - Sputatio frequens.
      - Oris amaror.
      - Labri inferioris palpitatio
    - Diarrhœæ
      - Ructus.
      - Flatus.
      - Ventris inflatio.
      - Lumborum dolor.
    - Menſtrui & vrinæ profluuij ſigna ex reliquarum excretionũ priuatione colligendæ.

De ſignis criſin comitantibus. Ac primum quæ ſigna ſint laudabilis excretionis dum fit.

Cap. XIX.

HActenus quæcunque criſin præcedere ſolent ſigna & quomodo tempus, diem & ſpeciem criſis præſentire poſſit Medicus ex Grecorum& Arabum doctrina videor explicaſſe. Nunc ad alterũ ſignorũ genus trãſeundũ eſt; Signa hæc comitantia voco, quod cũ ipſa ſpecie criſis ſimul appareant, criſinque ipſam dum fit, bona ne, ſit an mala, perfecta an imperfecta, quaſi digito indicent. Signa hæc non aliunde quam ex criticis cauſis petenda ſunt & ipſæmet cauſæ ſunt criticæ. At criticas cauſas duas tantum agnouit Hippoc. excretionem ſcilicet & abſceſſum : Quæ igitur excretio bona ſit, aut mala, quis abſceſſus legitimus aut illegitimus videamus.

Excretionis laudabilis conditiones. 4

Excretio ca ſalutaris & bona dici debet, quæ commode fit. Vt autem commode fiat, quatuor requiruntur qualitas laudabilis, quantitas ſufficiens. tempus opportunum, & excernendi modus naturæ familiaris.

Qualitas

Peccans humor excerni debet.

Qualitas humoris qui excernitur laudabilis, erit, ſi & peccans, & coctus humor vacuetur. Quod peccans humor excerni debeat, docet Hippoc. Aphor 2. ſect. 1. ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν, ἢν δὲ μὴ τοὐναντίον In alui perturbationibus & ſponte factis vomitionibus, ſi quidem talia purgentur, qualia purgari oportet confert & leuiter ægri ferunt: ſin minus contra.

Coctus excernẽdus.

Quod humoris excernendi coctio requiratur, ſexcentis locis ſcripſit Hip. Nulla vnquã in cruditate ſalutaris criſis expectanda eſt: Quicunq; diebus criticis riguerunt, indeque meraca vomuerunt, peſſime omnes habuerunt. Si cui bilis atra ſurſum deorſumue exeat θανάσιμον. Damnantur nigræ, æruginoſæ & crudæ omnes, ideſt, à natura nõ domitæ deiectiones Eorum enim humorum effeta vis non minus exitioſa eſt partibus, per quas redit, quam earũ partium à quib. manat exitium oſtendit.

2. conditio.

Quantitas humoris.

Secundo vt ſalutatis ſit excretio requiritur quãtitas. Debet humor noxius totus vacuari, non per partes. Quę enim relinquuntur in morbis relapſus facere conſueuerunt aph. 12. ſect. 2. Debet

etiam

etiam moderata eſſe quantitas: Vt enim nihil paucũ eſt criticum, ita quod nimium eſt dãnatur. De eo quod paucum eſt, exſtat ſolemne Gal. edictum cõmentario ad aph. 47. ſect. 2. prioris Prorrhetici τῶν κρισίμων (inquit) ἐδὲν σμικρὸν ἀνλωϊκοσύνε, id eſt, eorum quæ critica ſunt nihil conuenit eſſe paucum. Rationẽ ſubiungit eodẽ loco: Quia quod paucum excernitur, aut malignos & multos humores naturæ dominatu regi non poſſe, aut ſummã naturæ fatiſcentis exſolutionem denuntiat. Suſpectæ ſunt apud Hipp. ſudatiunculæ, ſubſtilla ſanguinis, exigui vomitus. De ſudatiuncula hæc ſcripſit in prog. οἱ κεγχρεώδεις καὶ μόνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι πονηροί, id eſt, ſudores miliares quo ceruix & clauiculæ tantum exſudant, peſſimi ſunt. In coacis prænotionibus οἱ ἐφιδρῶντες ἐν πυρετῷ κακοήθεις. Qui exiguo ſudore madent cum febre, male ſe habent. De ſubſtillo ſanguinis exſtat Aphor. 58. Coacarũ prog. Στάξεις αἱ ἐλάχισται κακαί, i. per exigua ſanguinis ſtilicidia ſunt praua. Sectione 3. lib. 1. epid. Philiſco. Epaminoni & Sileno, σμικρὸν ἀπὸ ῥινῶν ἔσταξεν καὶ ἀπέθανον, puſillũ quid è naribus ſtillauit & interiere. Mulier puerpera febre ardente correpta, decimo quarto die è naribus ſanguinem profudit, interiit tamẽ, quia euacuationis quãtitas, magnitudini morbi non reſpondebat. De exiguo vomitu legite aph. 47. ſect. 2. prioris prorrhet. τὰ, inquit, σμικρὰ ἐμέσματα χολώδεα κακά, Pauci vomitus bilioſi, mali ſunt. Exigua igitur omnis excretio, ſiue per ſudores fiat, ſeu per vomitum, aut hæmorrhagiam, aut alui profluuiũ, ſuſpecta eſſe debet, Quod vnico aph. cõplexus eſt mirus Hip. his verbis. Exigua apparere, vt ſanguinis ſtillicidia, vrinas, ſudores, vomitus, deiectiones, eſt quidem omnino malum, ſed eo peius quo frequentius reuerterint. Immodica etiam excretio periculoſa eſt, πᾶν γὰρ (ait Hipp. aph. 51 ſect. 2. τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, id eſt, omne nimium naturæ eſt inimicum & aphor. 22. ſect. 1. prioris prorrhet. In acuta febre, qui copioſo ſudore diffluunt, male ſe habent. In epi. profuſior omnis hæmorrhagia terrifica eſt, liberalior vrinæ & alui profuſio multos ante diem ad exitiũ præcipitauit. Hæc itaq; excretionis laudabilis ſecunda lex ſanciatur, vt moderata & ſufficiens eius ſit quantitas. Tertio requiritur tempus, id eſt, dies criticus: Quæcunque enim diebus non criticis contingunt, ſuſpecta ſunt. Sunt hi velut arbitri & iudices diſceptationũ naturæ & morbi, pro-

Nihil paucũ criticũ.

Ratio.

Sudatiũcula dãnatur.

Subſtillũ ſanguinis prauum.

Exigui vomitus peſſimi.

Immodica vacuatio periculoſa.

Tertia conditio laudabilis excretionis.

pterea eos *γονίμους*, id eſt, fœcundos appellare ſolet Hipp. Poſtremo in excretione laudabili ipſe excernendi modus

Quarta. conſiderandus eſt. Debet primum confertim fieri, non ſenſim & paulatim. Debet etiam fieri per loca conferentia & legi naturæ commoda, quæ *ξυμφέροντα χωρία* vocat Hip. vt autem per loca conferentia fiat vacuatio, tria ſunt neceſſaria. Primum vt locus non ſit loco morbi dignior, deinde vt habeat rectitudinem, poſtremo vt trãſitus patentes habeat.

Vt fiat excretio per loca conferẽtia tria requirũtur Primũ. Primum interpretor, vt per nobiliora loca non fiat excretio: Nam quæ ab ignobilioribus ad nobiliores fit *μετάστασις* periculo non vacat. Empyicorum, pleuriticorum & peripneumonicorũ materia in thoracis cauitate contenta, ſæpe per arterias & ſiniſtrum cordis ſinum expurgatur in renes, vnde vrinæ abradantes & ſtrãgurioſæ, ſed in ea expurgatione multi moriuntur, & hoc pleriſque imponit, qui abſceſſum in corde fuiſſe clamitant. Fieri autem per ſiniſtrum cordis ſinum & arterias eam puris expurgationẽ, primus omnium Diocles prodidit & poſt eum Gal. cap 4 lib. 6. de locis affectis: Nos vero lib. 3. controuerſiarum noſtrarum anatomicarum, vias

Secũdũ. eas aperuimus & hiſtoriis fide dignis illuſtrauimus. Debet ſecundo fieri excretio *κατ' ἴξιν καὶ κατ' ἰθυωρίην*, id eſt, ſecundum rectitudinẽ è directo. Nam quæ fit *ἀνάπαλιν*, id eſt, è diuerſo, damnatur ab omnibus. ſic aph. 33. ſect. 3. prioris prorrh. *τὸ ἀνάπαλιν αἱμοῤῥαγεῖν πονηρόν*, id eſt, ſanguinem è diuerſo fluere malum eſt, vt in liene magno, ſi è dextra nare fluat & de hypochondriis eodẽ modo. Arguit excretio hæc quæ fit è directo, validam naturæ cõtentionem, vt quæ è diuerſo fit humoris malignitatem &

Tertia cõditio. obſeſſæ partis imbecillitatem. Tertio requiritur vt locus tranſitus habeat patentes, id eſt, vt meatuum adſit libertas: ſitque *εὐροεῖν τὸ σῶμα*, quod ita expreſſit Hipp. ſect. 3. lib. 6. epid. *τὰς ἐφόδους ἀναπεπτάσθαι, εἴσω ἰόντας καὶ τὰς ἄλλας ᾗ δεῖ*, id eſt, tranſitus apertos eſſe oportet, & alia quib. opus eſt: Vbi notabis Hipp laudabilis excretionis notas omnes indicaſſe his verbis *οἷα δεῖ καὶ οἷα, καὶ ὅτε, καὶ ὅπη, καὶ ὅσον δεῖ*, id eſt, vt oportet, & qualia. & quando, & qua parte & quantum opus eſt. Prima particula excretionis modũ deſignat, ſecunda qualitatem, tertia tempus, quarta rectitudinem, poſtrema quantitatem. Loca porro naturæ familiaria & ordinaria, per quæ excretiones fiunt ſunt aures, nares, inteſtina, vterus, pudendum, venæ narium, hæmor-

morrhoidum & cutis ipſa. Nam per hæc effluunt pus, ſanguis ſputum, vrinæ, deiectiones, ſudores. Sunt hæc omnia laudabilis excretionis ſigna vniuerſalia: Particularia vero cuiuſq; vt ſudoris, vomitus, deiectionum, vrinæ, hæmorrhagiæ, ex Hip progn petenda ſunt, Quæ nos vno capitulo ad finem huius operis in rudiorum grattam cōplectemur. Adde his omnibus, morbi ſpeciem, ægrotantis naturam, ætatem anni tempus.

De ſignis laudabilis & legitimi abſceſſus.

CAP. XX.

LEgitimi & ſalutaris abſceſſus cōditiones, paucis verbis ita expreſſit diuinus ſenex, ſect. 2. lib. 6. ep. ποῦ; ἐξ ὅτευ; ταῦτα ἅπαντα καὶ ὅτευ καὶ δι᾽ ὅτι, id eſt cōſiderandum quo, vnde, & propter quid. Quo, partem denotat in quam decūbit, vnde partem ex qua, propter quid cauſam deſignat, ob quam oboritur abſceſſus, id eſt, num à natura cocto morbo, aut à materia cogente & diuexāte adhuc humore crudo. De partis in quam decumbit humor conditione, primum dicam. Debet eſſe inferior, ignobilior, remota ab affecta parte & totius materiæ morbificæ capax. Itaque ratione partis ſuſcipientis debet legitimus abſceſſus fieri κάτω προσωτάτω καὶ ἀξίως τῆς περιβολῆς deorſum, procul à morbi foco & pro dignitate morbi. Quod deorſum & procul fieri debeat docet Hip. ſent. 17. ſect. 1. lib. 6. epid. Si infra vmbilicum ſuperiora conſtiterint in inferioribus articulis bonum. & prog. 67. ſect. 2. Progn. αἱ δ᾽ ἀποστάσιες αἱ ἐς τὰ σκέλεα λυσιτελέες μὲν πᾶσαι, Abſceſſus qui erumpunt ad crura in peripneumonia vehementi vtiles omnes ſunt. Apertius ſect. 1. lib. 2. epid. Optimi, inquit, ſunt abſceſſus ἄριστα, καὶ αἱ κατωτάτω κοιλίης, καὶ προσωτάτω ἀπὸ τῆς νούσου qui infra fiunt, & longiſſime infra vētrem, & remotiſſimi ſunt à morbo. Quod partis recipiētis capacitas requiratur docet idem auctor in epid. prorrh. & coa. ſect. 1. lib. 2. epid. Debet abſceſſus legitimus fieri pro morbi dignitate: id autem contingit dum in partem humoris morbifici capacem decumbit. ſin ſecus contingat periculum eſt recurſus ad nobiliores partes, vnde cita mors venit. Partic. 2. lib. 1.

Cōditiones partis recipientis. Debet fieri deorſum & procul.

Debet fieri in partē ca pacem.

epid. exanthemata apparebant parua,nec digne morb oſ-rum excretioni reſpōdentia,inde mox ruſum euaneſcē-tia eadē ſect.multi abſceſſus oboriebantur, aut minores quā vt quicquā prodeſſent aut maioresquā ferre poſſent. Inprorh.Quę apud aures extuberant in paraplecticis ſuſpecta ſunt,quia magnitudini morbi non reſpondent.Exſtant ad huius rei illuſtrationem elegantes hiſtoriæ in

Hiſtorię elegātes

epid. Æger nonus ſect.3.lib.1.Crito abſceſſum habuit in magno nedis digito, nocte delirauit, poſtridie interiit. Hiſtoria quinta particulari ſect.3.lib.3.epid.Caluus Lariſſeus fœmur dextrum doluit,quarto die circa meridiem mortuus eſt,celerrime & acutiſſime. Sect.1.lib.2. Temeni neptis ex vehementi & acuto morbo abſceſſum habuit in digito, cumque pars totius materiæ non eſſet capax recurrente eadem ad ſuperiores & nobiliores partes interiit. Conſiderandum igitur in abſceſſu laudabili ex

Altera conditio abſceſſus legitimi.

ſummi Hipp. mandato, Quo, id eſt,in quam partem fiat decubitus: ſpectandum etiam eſt vnde,id eſt, à qua parte dextra ne an ſiniſtra : ſi dextra laboret pars, in dextram fiat decubitus,ſi ſiniſtra in ſiniſtram.Atque vt in excretione requiritur τὸ κατ' ἶξιν, ita & in abſceſſu.Sic Herophōti cùm intumuiſſet lien obortus eſt in crure abſceſſus κατ' ἶξιν & præter ſpem conualuit. Poſtremo conſiderandum

Tertia.

eſt propter quid,id eſt,vt interpretatur Gal. num cocto à natura morbo fiat,aut eadem irritata: Si crudo exſiſtente morbo oboriantur abſceſſus, praui ſunt, & morbum perfecte non iudicant: Cruda enim (inquit Hipp. ſect. 2. lib. 1. epid.) & incocta, & in prauos abſceſſus conuerſa, aut morbi longitudinem,aut periculum,aut mortem minantur & aphor.66.ſect.2.prog. Si ſputum non facile excernatur neque vrina hypoſtaſin habeat laudabilem,periculum eſt ne ab abſceſſu articulus claudicet, aut multum moleſtiarum exhibeat. Eſt igitur vt rem in pauca contraham ſalutaris & legitimus ille abſceſſus qui fit deorſum, procul à parte affecta, pro dignitate morbi ſecundum rectitudinem & morbo à natura concocto.

Tabula ſigna omnia criſin comitantia concludens.

- *Signa criſin comitantia ſunt ipſæmet cauſæ & ſpecies criticæ quæ duæ omnino ſunt.*
  - *Excretio quæ vt ſalutaris ſit quatuor requiruntur*
    - 1. *Qualitas laudbilis, vt coctus humor & peccans vacuetur.*
    - 2. *Quantitas moderata Nam*
      - *Exigua damnatur.*
        - *Subſtilla ſanguinis*
        - *Sudatiuncula*
        - *Vomitus exigui*
      - *Immodica periculo non vacat*
    - 3. *Tempus, vt die critico contingat: Quæ enim aliis diebus contingunt ſuſpecta eſſe ſolent*
    - 4. *Excernendi modus in quo hæc ſpectanda vt*
      - *Fiat confertim, non ſenſim & paulatim*
      - *Fiat per loca conferentia, vt autem id fiat tria requiruntur.*
        - *Locus non ſit loco morbi dignior.*
        - *Locus habeat rectitudinem.*
        - *Locus tranſitus habeat patentes*
  - *Abſceſſus vt legitimus ſit tria ſpectanda.*
    - 1. *Quo, id eſt, pars in quam decũbit, quæ debet eſſe.*
      - *Inferior.*
      - *Ignobilior.*
      - *Remota ab effecta parte.*
      - *Totius materiæ morbificæ capax, alioqui periculum refluxus.*
    - 2. *Vnde, id eſt à qua parte fiat, dextra ne an ſiniſtra, debet enim fieri decubitus ſecundum rectitudinem.*
    - 3. *Propter quid, num fiat cocto à natura morbo, aut eadem irritata: Nam ſi crudo exſtente morbo fiat prauus erit abſceſſus.*

De ſignis Criſin conſequentibus.

CAP. XXI.

TErtium ſupereſt criticorum ſignorum genus, quod criſin iam factam perfecta ne ſit, an imperfecta, ſecura, an infida nobis commonſtrat. Signa hæc cōſequentia appello quia criſin conſequuntur. Ea autem ex qualitate corporis, actionibus & excrementis petenda ſunt. Qualitas corporis cernitur in colore, figura & mole totius, ſed præſertim faciei. Actiones tres ſunt, naturalis, vitalis, animalis; Naturalis, coctione, diſtributione & excretione abſoluitur, vitalis in pulſu, reſpiratione, colore & calore totius lucet. Animalis aut princeps eſt, aut motrix, aut ſenſifica. Excrementa hic intelligo vniuerſalia vrinas & deiectiones. In his tribus ſigna omnia quæ criſin conſequuntur, apparent, & ex his perfectam, aut imperfectam criſin ſalutarem aut lethalem iudicabit medicus. Abſoluta igitur criſi per inſignem aliquam excretionem. Qualitatem primum corporis ſpectare debemus in colore & mole: ſi enim bene ſit colorata facies ſalutaris fuit excretio, ſin color liuidus citrinus, niger, ſymptomatica. Si quæ prius à morbo & febris vehementia intumuerat facies, repente detumeſcat, perfecta eſt criſis: ſi vero poſt criſin, faciei tumor remaneat, ſintque adhuc turgidulæ palpebræ, periculum ſubeſt relapſus. Hoc docuit me diuinus ſenex ſect. 5. lib. 2. epid. ἢν πυρεταῖ ἰσχνὸν τὰ περὶ τὸ πρόσωπον γίνεται ἐν ἡμέρῃ γονίμῳ, τῇ ὑστεραίῃ λύσις, id eſt, ſi cui febricitanti facies die critico extenuetur, ſequenti die ſoluetur omnino morbus. Hoc idem in Coacis Prænotionibus ſcriptum legitur. Facies extumeſcente reſidens, vox idem blandior, tum ſpiritus rarior & facilior, remiſſionem perfectam fore denuntiant. Obſeruata corporis qualitate, actiones omnes percurrere debet medicus, primumque naturales. Nam ſi peracta criſi, cibum appetit ex animi ſententia, belle coquit & deiicit atque vt breuius dicam bene ingerit, digerit egerit, de relapſu nō eſt quòd metuamus. Quod ſi nauſea, cibi faſtidium, ructus acidi, aut nidorulenti, ſitis, hypochondriorū tenſio, remanſerit, ſigna ſunt impuritatis aluinæ & reliquiarum, vnde relapſus.

Qualitas corporis.

Actiones.

Naturales.

Vitalis facultas in reſpiratione, pulſu colore & calore totius conſpicua eſt. Si itaque pulſus æqualis, remiſſior Vitalies. & temperatus ſit, ſi ſpiritum ducat ex facili; ſi color ſanorum ſimilis, ſi denique omnis alieni caloris ſit expers, planeque ἀπόριτος, perfectam & ſalutarem omnino criſin exclamet medicus: Quod ſi frequens ſit pulſus, calorque acrimonia quamtumuis leui tactum feriat, recidiuam polliceatur. Remanſit enim ἐμπύρευμα quod ſupereſſe cuiuſdam viſceris intemperiem teſtatur, à qua, noua humoris generatio fieri poteſt: At quæ relinquuntur in morbis, relapſus facere conſueuerunt aphor. 12. ſect. 2. Ex animalibus facultatibus, ſigna hæc petenda ſunt, ſi abſoluta criſi mens tranquilla ſit, non deliret, ſenſus integerrimi ſint, decumbat in alterutrum latus, manibus, pedibus, cruribuſque modice reflexis, perfecta fuit criſis, ſin minus imperfecta. Animales facultates. Poſtremo, ex vniuerſalibus excremētis, vrinis ſcilicet & deiectionibus, indicia quędam perfectæ, aut imperfectę criſeωs peti poſſunt: Si poſt criſin vrinæ tenues appareant relapſus periculum ſubeſt. Æger ſecundus ſect. 1. lib. 3. epid. Hermocrates decimoquatto die liberatur à febre, decimoſeptimo vrinæ tenues apparuerunt, vigeſimoſeptimo mortuus eſt. Vrinæ etiam rubræ poſt criſin, reliquiarum aliquid ſupereſſe arguunt. Sunt hæc omnia criſin conſequentia ſigna: Sed inter ea principatum obtinet ſomnus: quando quis nuper morbo defunctus ſuauiter dormit, ſignum eſt firmiſſimæ, perfectæ & abſolutæ criſeos. Hoc docuit Hippoc. in Coac. præno. ὕπνοι βαθέες μὴ ταραχώδεες βεβαίαν κρίσιν σημαίνουσιν, οἱ δὲ ταραχώδεες μετὰ ἀλγήματος σώματος, ἀβέβαιοι, id eſt, Somni pro fundi nec turbulenti firmam & ſtabilem criſin ſignificant, turbulenti vero & cum dolore corporis, inconſtantes ſunt. Atque hæc ſunt ſigna omnia critica & antecedentia, & comitantia & conſequentia.

Finis libri primi.

Signa criſin conſequetia, cā tam factā ſecura ne ſit an infida, nobis cemmonſtrāt, ſpectantur in

- *Qualitate quæ cernitur in*
  - *Colore*
    - *Si facies bene ſit colorata ſalutaris excretio.*
    - *Si color liuidus, citrinus, niger, ſymptomatica.*
  - *Figura*
  - *Mole*
    - *Si repente detumeſcat facies quæ prius intumuerat perfecta eſt criſis.*
    - *Si turgidula remaneat periculum eſt relapſus.*
- *Actionibus quæ res ſunt*
  - *Naturalis*
    - *Si bene ingerit, digerit, egerit relapſus nō ſubeſt periculum.*
    - *Si faſtidiat cibos, ructuſque acidi, ſitis hypochondriorū tenſio remanſerint, metuēdus eſt relapſus*
  - *Vitalis lucet in*
    - *Pulſu qui ſi æqualis & remiſſior ſit perfectā indicat criſin.*
    - *Reſpiratione facili.*
    - *Colore ſanorum ſimili*
    - *Calore temperato.*
  - *Animalis*
    - *Senſifica ſi ſenſus integerrimi & ſomnus placidus ſit nec turbulētus, perfecta fuit criſis.*
    - *Motrix ſi belle decūbat in alterutrum latus*
    - *Princeps ſi mens tranquilla ſit.*
- *Excrementis*
  - *Deiectionbus coloratis, figuratis.*
  - *Vrinis quæ*
    - *Si ſanorum ſimiles ſint ſalutarē criſin teſtātur*
    - *Si tenues appareāt aut rubræ relapſū minātur*

LIBER

LIBER SECVNDVS, IN QVO DIERVM CRIticorum differentiæ omnes, & eorundem vires explicantur.

Quomodo dies critici à medicis inuenti ſint.

CAP. I.

Dierum obſeruatio apud antiquos.

TAnta apud Antiquos fuit olim ſuperſtitio, vt certo quodam dierum numero omnia conſtare, ab his pendere ſingula, his vitam hominis diſpenſari exiſtimauerint. Sanctiſſimos Ægyptiorũ ſacerdotes in priuatis & politicis actionibus peculiares dies obſeruaſſe legimus, Græci ſuos habuerũt dies, quos ἀποφράδας, id eſt, nefandos appellarunt Fuerunt apud Romanos atri & infauſti quidam dies, qui ex Pontificum decreto, neq; præliares, neque puri neque comitiales erãt. Ruſtici & agricolæ in plantarũ amputatione ac ſatu dies peculiares obſeruant. Aſtrologi & Genethliaci in ſuis natalitiis maximam dierum rationem habent. Sunt & nautis ſuſpecti quidam dies, quibus mari ſe non audent committere. Tales notãtur Martij primus, ſeptimus, quintuſdecimus, ſeptimus & decimus, vigeſimus quintus: Aprilis quintus, ſextus, duodecimus, vigeſimus, Februarij ſextus, quintuſdecimus, ſeptimuſdecimus, nonus & decimus, vigeſimus. Sunt & felices in mari dies, quibus venti omnino conſileſcunt, ſummaque in mari notatur trãquillitas, Alcyonios vocãt.

Dies ſuſpecti.

Quomodo dies critici à medicis inuēti.

Verum ſuperſtitioſa hęc omnia, incerta, fallacia. Præclarius Medici, certa & longa experientia edocti, philoſophicam dierum contemplationem, medicæ artis exercitationi ſubiecerunt. Cum enim in morbis dies alios, alis potētius decernere, & imparibus fere omnibus, naturam aduerſus morbū inſurgere, inſigniqne aliqua excretione, aut abſceſſu ἀξιολόγῳ, humorem morbificum nunc ἔξω, nunc ἔσω, nunc ἀλλαχῇ ποι δεῖ, id eſt, foras, aut intro, aut alio quo oportet trudere obſeruarent, Dies quoſdam ſtatuerūt, quos in vniuerſum κρισίμους, κριτικὰς ἢ κρινούσας ἡμέρας, id eſt, criticos, decernentes, iudicatorios, decretorios vocarunt, eorum alios ſalutares & fauſtos, alios lethales, infauſtos, & nefandos ſtatuentes. Hos admirandus Hip. primus omnium quorum memoria ad nos peruenit in epid. aphor. progn & lib. de iudicationibus accurate deſcripſit, ſalutares paſſim γονίμους id eſt, fœcūdos appellans. Hunc ſequuti ſunt Archigenes. Diocles Heraclides Tarentinus, Philotimus. Neque verò ſūmo illi Philoſopho & naturæ genio Ariſtoteli, incognita fuit dierum criticorū vis Nam cap. 6. lib 5. Phyſicor. morbi ſolutionē quæ diebus vere criticis contingit vult fieri, κατὰ τὴν ἀλλοίωσιν φυσικὴν, id eſt, ſecundum naturalem alterationem. Quæ vero diebus non criticis, κατὰ τὴν βίαιον ἀλλοίωσιν, id eſt, per violentam alterationem. Tandem ſubſequutus eſt Gal. qui dierum omnium naturam, differentias & vires libris tribus ita accurate & eleganter deſcripſit, vt nihil fere deſiderari poſſit. Nos ſecundo hoc libro dierum criticorum differentias omnes & quæ ſit cuiuſque diei dignitas atque in decernendo vis clarius explicabimus.

Quid ſit dies Medicus, & quænam eius ſint partes.

CAP. II.

Dies duplex.

Naturalis.

ANtequam dierum criticorum differentias aperiamus, videamus, primū quid dies ſit medicus, & quot ſint eius partes. Diem Aſtrologi duplicē faciunt naturalē & artificialē. Naturalis viginti quatuor horis conſtat æ-

qualibus

qualibus,quæ ἰσημερινὰ,id eſt, æquinoctiales dicũtur Gal. 7.8.method.Eius diei partes ſunt duę,dies id eſt, ſol lucens ſuper terram,& nox,ideſt,vmbra terræ in ſolis oppoſitũ diametraliter extenſa.Artificialis dies dicitur quã diu ſol eſt ſupra terram,hic inæqualis eſſe ſolet,nã æſtate longior eſt, hyeme breuior,& eius horæ inæquales ſunt καιρικαὶ,ideſt,tẽporales appellatę.Dies medicus &criticus naturalis eſt cõſtatq; 24.horis.Hoc docuit Gal.1.& 2. de criſi.lib de ſeptimeſtri partu. Diem,inquit,appello interuallũ 24.horarũ æquinoctialium:ſic & annum trecentis & ſexagintaquinque diebus & quarta inſuper diei parte conſtare dicunt,Diẽ porro Athenienſes,Perſæ & Boęmi à ſolis occaſu incipiunt,Vmbri & Arabes à meridie,Babylonij ab exorto ſole,Ægyptij &Galli à media nocte,Medici ab ea hora qua cœpit ęger decumbere & manifeſte laborare,vt poſt hac fuſius demonſtrabitur. Diem naturalem veteres Romani in partes vndecim ſecuerũt,mediam noctẽ: Gallicinium,conticinium,crepuſculum matutinum,diluculum,auroram,diem clarum,meridiẽ,tempus occiduum,ſupremam tempeſtatem & veſperam.Medici diei naturalis quatuor tantum ſtatuunt partes,matutinũ tẽpus,meridianũ,veſpertinum &nocturnũ.Hoc primus indicauit Hip. ſect.1.li.2.epi.& ſect.1.li.6.dũ ſcribit, veſperi exacerbari & annum ad veſperam & aſcarides, Gal.in comment.diem toti anno proportione reſpondere vult,vt enim quatuor ſunt anni partes,ver, æſtas,autumnus,hyems,ita diei Matutinum tempus veris analogiam præ ſe fert, æſtati aſſimilatur meridies , Autumno veſpertinum tempus,nox autem hyemi.Horis matutinis dominatur ſanguis.Circa meridiem quę ęſtuoſa eſt bilis. Circa veſperam melancholicus humor. Noctu pituita. Obſeruarunt Arabes,morbos à ſanguine obortos mane exacerbari, quia tunc temporis mouetur ſanguis, & ea ratione matutinis horis mittendum ſanguinem pręcipiunt, melancholici omnes affectus circa veſperam magis affligunt,pituitoſi noctu , vnde nocturnę febres fere omnes ſunt pituitoſę:Ita ergo diei naturalis quatuor ſũt partes in Græcorum & Arabum Medicorum doctrina, quibus ſingulis criſes contingere poſſunt, ſed nocturnæ periculoſiores eſſe ſolent. Iam vero criticus dies dicitur, qui decernit, qua fuſa & ampla ſignificatione omnis dies criticus dici poteſt , quia quolibet die iudicari poteſt

Artificialis.

Quid dies medicus.

Diei naturalis partes 11 apud Romanos.

Diei naturalis partes 4. apudMedices.

Reſpondẽt diei partes quatuor anni tẽporib.

Quid dies ſit criticus.

ſteſt morb. Sed proprie & vere criticus dies iis dicitur, qui frequẽter & ſecure decernit. cũ excretione vel abſceſſu.

Differentia dierum Criticorum ex Hippocrate.

CAP. III.

Dierum criticorum numerus, corundẽ vires & differentiæ multis quidẽ difficultatũ inuolucris ſunt implicatæ Nos tamen ſingula hæc explicare & in perſpicuã lucẽ proferre conabimur. Atq; vt ordine progrediatur diſputatio noſtra, quid admirãdus Hip. quid Gal. ea de re ſcriptis mandarint, primum aperiemus. Deinde quid ſentiamus paucis explicabimus, Hip. criticorũ dierum differentias, aliter in epid. aliter in prog. & aph. tradidit Sect. 3. lib. 1. epid. dierum alios impares alios pares ſtatuit. Pares ſunt quartus, ſextus, octauus decimus, decimusquartus, vigeſimusoctauus, trigeſimus, quadrageſimusoctau⁎ ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus. Impares ſunt tertius, quintus. ſeptimus, nonus, vndecimus, ſeptimusdecimus, vigeſimusprimus, ſeptimus & vigeſimus, trigeſimus primus. Interea emendandus Hip. locus. Nam in Græcis codicibus ita legitur: Ἐκ τῶν δ' ἐν τῇσι περιόδοισι κρινόντων περισσῇσι, α γ ε. id eſt, circuituum, qui iudicant imparib. diebus, primus, tertius, quintus, vt ita videatur primus dies eſſe criticus; Quod tamẽ falſum eſt. Nã apud eundẽ Hip. (vt ſuo loco demonſtrabitur) primus & ſecundus dies nõ ſunt decretorij, cũ nullus morbus cuius coctionem, expectamus, mori vno die poſſit, quamquam eadem die ſæpe mori contingit vt ex angina &c. Legendum ergo loco α. γ ε. vt ſit auctoris hic ſenſus Primus dies impar eſt tertius vel circuituum qui iudicant imparib. diebus, primus eſt tertius, vt eorum qui decernunt diebus paribus, primus eſt quartus, neq; etiã ſecundi diei meminit eo loco. Itaq; vt eo redeamus, vnde digreſſi ſumus. In Epidemiis dies omnes, quibus criſes contingunt perfectæ, criticos appellauit, quia tunc tẽporis, quæ ſingulis ægrotis contingebant bona, aut ma.a obſeruabat Hip. neque certa erat adhuc & explorata criſimorum dierum cognitio: Et ſane (vt annotauit Galenus Epidemiorum libri, ſunt

Differentia dierũ criticorum ex Hip.

Pares qui.

Impares qui.

Emendatur locus Hip.

ὑπομνήματα & velut obſeruationes quas ſibi ad memoriã, non aliis ſcribebat. Acuratius in prog. & Aphor. aureis & plane diuinis libris, criticorum dierum differentias propoſuit, & eos tantum, qui vere ſunt critici, quibus frequentes, fidæ & ſecuræ contingunt criſes, deſcripſit. Itaq; quaternarios omnes in acutis morbis potenter decernere voluit acutorum autem terminum ſtatuit vigeſimum diem. Sunt hæc Hip. verba ſect. 3. prog. Primus acutorũ impetus quarto die finitur, ſecundus ad ſeptimum producitur, tertius ad vndecimũ, quartus ad decimumquartũ, quintus ad decimumſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Hi igitur impetus ex acutiſſimis morbis per quatuor ad viginti ex additione deſinũt. In aph. eadẽ fere ſcripſit, aph. 24. ſect. 2. Septenorum quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus ſpectandus, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus vero ſeptimusdecimus ſpectandus, ipſe ſiquidem eſt quartus à quartodecimo, ſeptimus verò ab vndecimo. Itaq; à primo advigeſimũ ſex ſunt quaternarij & tres ſeptimanæ, quæ ita numerandæ ſunt, vt ſecunda à prima omnino ſeparetur, id eſt, vt octauus dies ſecundæ principiũ ſit: Tertia vero cum ſecunda copuletur, id eſt, quartus decimus dies bis numeretur, vt ita in vigeſimum diẽ non primum & vigeſimũ cadat criſis. Intercidentium dierum non meminit in prog. & aph. quoniã quæ his dieb. contingunt criſes, imperfectæ ſunt, & ab ἐρεθισμῷ potius aut ob aliquod extrinſecus adueniens irritamentũ contingunt, quam ex lege & præſcripto naturæ. Hæc eſt admirandi Hippocr. de criticorum dierum differentiis doctrinã.

Differentia criticorũ dierum ex prog. & aphor.

Differentiæ cruicorum dierum ex Galeno.

CAP. IV.

Galenus, quæ paulo obſcurius à ſummo Hippocrate tradita erant, ſcriptis illuſtrauit elegantiſſimis libris tribus de Criſibus & totidẽ de dieb decretoriis. Itaque dierum duos ſtatuit ordines. Alij bene & perfecte iudicãt. Alij male & imperfecte. Eorum qui bene iudicant, tres ſunt differentiæ. Alij principes dicuntur, qui eas omnes

habent notas,quæ ad perfectā criſin requiruntur, decernunt quippe ſecure,perfecte,manifeſte,cum indice,tales ſunt ſeptimus,decimusquartus,vigeſimus.Alij ad eos accedunt proxime,vt nonus,vndecimus, ſeptimusdecimus. Alij minus perfecte iudicant,vt tertius,quartus , quintus Qui imperfecte & male iudicant,ſuos etiā habent dignitatis,aut potius malitiæ gradus. Alij namq; frequenter decernunt, vt ſextus qui Tyranno confertur. Alij rarius vt octauus & decimus:Alij rariſſime , vt duodecimus & ſextusdecimus.Itaque ex Hip.& Gal.ſcriptis hęc colligo: tres eſſe ordines circuituū, primus ad vigeſimum diem, Alter ad quadrageſimum Tertius ad centeſimum extenditur, primus ſex conſtat quaternariis , Secundus tribus ſeptenariis,Tertius tribus vicenariis.Quaternarij omnes à primo ad vigeſimū critici ſunt, Septenarij omnęs à vigeſimo ad quadrageſimum vicinarij à quadrageſimo ad centeſimum.Statuantur ergo tres dierum criticorum circuitus:vnus minor ex quaternionib.Alter maior & ἡμιτελεῖς ex ſeptimanis.Tertius maximus & perfectiſſimus ex viceſimo in ſe aucto & multiplicato. Sed hæc iunioribus obſcuriora fortaſſe videri poterunt,noſtra igitur diuiſione illuſtriora clarioraque euadent.

Tres ordines circuituū.

Tres circuitus dierū, iunior minor,maior, maximus.

Perfecta & vera dierum criticorum diuiſio.

Cap. V.

Dies criticos appello,in quibus mutationes contingunt plurimæ ac firmæ.Eorū in morbis acutis tres omnino ſtatuo differentias,Alij ſunt vere & perfecte critici . Alij indices , Alij intercidentes. Perfecte critici, abſolute κρίσιμοι dicuntur aut principes , Barbari radicales dicūt.quoniā quæ his dieb cōtingunt criſes,omnes perfectæ criſeως notas habent. Eiuſmodi ſunt ſeptenarij tres,ſeptimus,quartusdecimus , vigeſimus. Debet perfecta criſis eſſe εὔσημος,id eſt,indicata , At quilibet ſeptenarius ſuū,habet indicē,ſeptimus quartū,quartus decim⁹ vndecimū,vigeſimus ſeptimū decimum.Debet eſſe φανερὴ, id eſt,manifeſta , cum excretione laudabili,vel abſceſſu ἀξιολόγῳ:At ſolet natura ſponte nullo laceſſita pharmaco, ſeptimo die,decimoquarto,vigeſimo humores excernere.Debet eſſe ἀκίνδυνος,id eſt,ſine periculo:At illis diebus plu

Dies vero critici &principes.

plures ſanantur, quam moriuntur, vt obſeruarit Gal. cap. 7. lib. 2. de diebus decretoriis plures quã quadringentos homines acuto morbo laborantes æſtate vnica ſeptimo die perfecte iudicatos fuiſſe. Hi ergo tres vere & abſolute critici ac principes dici debent.

Dies indices.

Secundus criticorũ dierum ordo eorũ eſt, quos θεωρητὰς καὶ ἐπιδήλυς vocat Hip. nos contemplabiles indices, internuncios, contẽplabiles quod eorum obſeruatio ad criſis præſentionem Medico neceſſaria ſit: Indices, quod criſe s die principi futuræ, ſigna in his luceant, indicentque diem criſis, ſi coctionis ſigna in excrementis appareant vniuerſalib. vrinis præſertim: ſic in prog. & aphor. vrina quę quarto die hypoſtaſin habet albam, læuem, æqualem, ſolutionem morbi ſeptimo fieri oſtendit, Sunt autem indices dies numero tres, quartus, vndecimus. ſeptimus decimus quia tres tantum ſeptimanæ, & quilibet ſeptenarius ſuum habet indicem, primus quartum, ſecundus vndecimum, tertius ſeptimũ decimũ.

Dies intercalares.

Tertius ſupereſt criticorum dierum ordo, quos Græci παρεμπίπτοντας, Latini intercalares, intercidentes, interrepentes appellant, quia inter vere criticos & indices intercidunt, intercalãtur. Quidã prouocatorios dicunt, quod naturam proritẽt & ante tempus excernere cogant Eiuſmodi ſunt in prima ſeptimana tertius & quintus in ſecũda nonus & tertiusdecimus, in tertia decimus nonus. Sunt autem hi in morbis acutis ea prærogatiua critici, quia impares, & quę illis diebus criſes contingunt, imperfectæ ſunt, quia naturæ motum & ordinem non ſequuntur, ſed irritata ac laceſſita natura ſiunt.

Dies vacui & medicinales.

Tot ergo à nobis criſimorum dierum ſtatuuntur differentiæ, vt alij ſint principes, alij indices, alij intercidentes. Reliqui omnes vt ſextus, octauus, decimus, duodecimus, ſextusdecimus octauusdecimus à Doctis quibuſdam vacui & medicinales dicuntur: vacui, quia nec decernunt, nec indicãt, nec prouocant. Medicinales v. quia illis diebus ægris mederi eiſque cathartica citra periculum exhibere poteſt Medicus. Hoc apertiſſimis verbis expreſſit Diuinus ſenex lib. 4. de morbis, Quicunque, inquit, febre continua correpti cathartico diebus partibus vſi ſunt hi nimium purgati ſunt nunquam: At qui diebus imparibus cathartico ſunt vſi, nimium ſunt purgati & multi perierunt. Die shos, quidam criticos artificiales vocant, quod arte medica morbos iudicent, id eſt, ſoluant.

Die

Tabula dierum differentias omnes comprehendens.

Dierum in morbis acutis quatuor ſtatuimus differentias.

- *Alij ſunt vere & perfecte critici principes dicuntur aut radicales, eiuſmodi tres tantum ſunt.*
  - *Septimus.*
  - *Decimus quartus.*
  - *Vigeſimus.*
- *Alij ſunt indices ſeu contemplabiles qui criſin ſeptenario futuram indicant, ſolentque in illis ſigna coctionis apparere Tres tantum ſunt quia tres ſeptimanæ.*
  - *Quartus ſeptimum indicat nihil magnum & rarum ſuperuenerit.*
  - *Vndecimus index eſt quartidecimi,*
  - *Decimus ſeptimus vigeſimi.*
- *Alij ſunt interciden tes intercalares. qui inter principes & indices intercidunt & quæ illis diebus cõtingunt criſes irritata natura fiunt. Sunt autem hi.*
  - *In prima ſeptimana tertius & quintus.*
  - *In ſecunda nonus & 13.*
  - *In tertia 19.*
- *Alij ſunt vacui & medicinales qui nec iudicant nec indicant nec prouocant, & illis catbartica tuto exhibere poteſt medicus Tales ſunt 6.8.10.12.16.18.*

Quodnam ſit morbi principium & à quo die numerare debeat medicus.

Cap. VI.

ANtequam dierum criticorum vires, & quæ cuiuſq; ſit in decernendo dignitas aperiamus, videdũ prius quid ſit morbi principiũ: Eo enim ignorato quis primus quis quartus aut ſeptimus dies dici debeat, ſtatui nõ poteſt. Principij apud Hip. & Gal. multiplex eſt acceptio, vt colligo ex comm. in 1. progn. ex commen. ad aphor. 12. ſect. 1. ex lib. 1. de criſi ca. 6. 7. 8. & ex lib. de totius morbi temporibus Sæpe principium denotat ἡ πρώτη εἰσβολὴ τοῦ νοσήματος ἀδιάστατον πλάτος ἔχουσα, id eſt, primum morbi inſultum, nullam adhuc latitudinem obtinentem. Principium illud momentaneum eſt & fere indiuiſibile conſiſtit ἐν τῷ νῦν, in puncto. Secundo, principiũ ſumitur pro primo die decubitus, vt dicatur tunc morbus incipere cum decumbit æger Interdum ſignificat eum inſultũ qui ad aliquod tempus, tertium ſcilicet vel quartum diẽ extenditur, vt primus quaternarius principium morbi dici poſſit. Quinetiam primum morbi tempus denotat, cũ morbum in quatuor diuidentes tempora principio, incremento, ſtatu & declinatione conſtare pronuntiamus. Nonnunquam principium pro toto cruditatis tempore vſurpatur, vt tandiu dicatur morbus eſſe in principio, quandiu humorum adeſt cruditas, licet ad decimũ quartum diem extendatur. Hac principij ſignificatione vtitur paſſim Hipp. in Aphor. 22. ſect. 1. Cocta medicari atq; mouere non cruda, μήτ᾽ ἐν ἀρχῇσιν, id eſt, nec in principiis & Aphor. 24. eiuſdem ſect. In acutis morbis raro & principiis medicamentis purgantibus vtendum, quamdiu ſcilicet crudus eſt humor. Poſtremo vſurpatur principij nomen pro eo tempore quo manifeſtam perſentit æger actionum læſionem, & febris adeo σαφῶς facultates lædit, vt rectus ſtare amplius nequeat ſed coactus decumbat, ſi per tempus, occaſionem & locum liceat. Hæ ſunt principij omnes apud Hip. & Gal. acceptiones. Nunc quomodo in hiſtoria critica principium intelligi debeat videa-

Principij multiplex acceptio.

Prima.

Secũda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

mus. Non à primo quaternario, neque ab humorum cruditate principium incoandum, ita enim tertius dies nõ eſſet criticus, & aliquando decimus quartus primus eſſet morbi dies, quia poteſt ad decimumquartum extẽdi naturæ oppreſſio & humorum cruditas. Non à primo inſultu primũ morbi diem numerare debet Medicus, quia principium hoc eſt inſenſile & momentaneum: At Medicus ſenſualis eſt artifex. Non à primo die decubitus, fieri enim poteſt vt delicatior quiſpiam leui de cauſa & ſine febre decumbat: Contra ſepe contingit robuſtos, vel grauioribus negotiis occupatos, licet febricitent, tardius decumbere quam deberent. Quid igitur ſtatuendum? Soluit eleganter quæſtionem hanc Gal. primo de diebus decret. docetq; ab ea hora principiũ morbi incoandum, qua ſentit æger manifeſtam actionum læſionem, & qua febris adeo σαφῶς facultates lædit, vt rectus ſtare nequeat Id confirmat ſummi Hipp. auctoritate. Scribit enim in epid. Lotos pleroſque, cœnatos ac bene cibum capientes, derepente morbo correptos fuiſſe. Sect. 3. lib. 1. epid. Eraſinus ſtatim à cœna igne correptus. Pythion primo die tremore manuum cum febre acuta vexatus eſt, Caluum Lariſſeum femoris dextri dolore cum acuta febre de repetente prehenſum legimus, contr. epid. 1. ſcribit Hipp. multis ad alteram aurem obortos tumores, plurimis ad vtramque ſiue febre & rectis, & ſect. 1. lib. 3. epid. Eum qui in Dealcis horto iacebat, diu capitis grauitate laborantem dextroque tẽpore dolentem, cum occaſione, igne prehenſum fuiſſe & iacuiſſe ſcribit. Ex quib. planũ fit & apertũ ab eo die principiũ morbi numerandũ, quo cepit æger febricitare non dolere, nec aliis ſympt. infeſtari.

Quomodo principium hic intelligi debeat.

An in partu principium morbi à die partus numerandum ſit, an à die febris.

Cap. VII.

Contra noſtræ concluſionis veritatem obiici multa ſolent quæ diluenda ſunt Nam ſi principium morbi ab eo die incoandum, quo cæpit febricitare. E. & in partu &

tu & in capitis vulneribus, & in viſcerum inflãmationibus, principium à die febris numerandum: At contrariũ ſuadent ratio, experientia, & grauiſſimorum virorum Auctoritas. De partu primum dicam. Conſtans eſt Hipp. Gal. Aui. omnium deniq; Medicorum aſſertio, non à die febris, ſed à die partus principium morbi numerandum Sententia 10. ſect. 3. progn hæc ſcripſit Hipp. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τῇσι γυναιξὶν αἱ κρίσιες ἐκ τῶν τόκων γίνονται, id eſt, iuxta vero eandem rationem mulieribus quoq, iudicationes fiunt à partu. Gal. in com. clarius Hip. ſententiam enarrat. Principium (inquit) numerationis tibi fiat non quo die cœperint febricitare ſed quo pepererint. Sect 2. lib 3. epid. in ægris decimo 11. 12. ſupputationem à die partus facit Hip. Huius rei eſt euidens demonſtratio. Nã ab eo die numerádũ morbi principiũ, quo incipit moueri humor, At in die part⁹ moueri incipit humor. Eſt n. ex ſummi Hip. doctrina lib. de ſeptimeſtri partu, partus velut quædã criſis, & eo die maxima eſt naturæ cõtentio, quo tẽpore qui latitant humores exagitari incipiũt. Itaq; ex eo humorũ motu & naturæ cõrẽtione ſupputatio fieri debet, non à die febris. Sic in omni inflammatione, non à die febris, ſed à die inflammationis ſupputatio facienda, quia febris illa ſymptomatica eſt. Verum ſibi ipſi aduerſari videtur Hip. Nam ſect. 3. lib. 1. epid. in Philini vxore morbi principium numeratà die febris non à die partus. Huic (inquit) 14 à partu die ſuperuenit febris, ſexto die delirauit, vigeſimo interiit. Erat autẽ vigeſimus ille dies trigeſimusquartus à partu. Expedita reſpõſio eſt, ſi febris poſt ſextum aut ſeptimum diem ſuperuenerit iam non à partu, ſed à die febris computationem faciendam, quia febris hæc non ſequitur humoris motum, qui paulo ante partum, aut etiam in ipſo partu contingere ſolet ſed forte ab aliqua cauſa externa, vt ira, metu, intempeſtiua victus ratione aut ſimili alio errore excitatur. Opponet nobis fortaſſe argutiolus quidã hiſtorias duas, quibus ſecũdo à partu die febris oborta eſt, & tamen à die febris, nõ à die partus principium numerauit Hippoc. Sect. 3. lib. 1. epid. Epicratis vxorem & Dromeade febris corripui ſecundo à partu die Legite eas hiſtorias apud auctorem, Nam ſingula hic tranſcribere, hominis eſſet otio ac literis abutentis. Reſpondet Petrus Aponenſis, partum alium eſſe naturalem, alium non naturalem, ſi naturalis

Auctoritates Hipp. de partu.

Auctoritas Gal.

Demõſtratio.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Reſponſio.

ſit partus, à die febris computatio fiat, veriſimile enim eſt febrem non ab agitatione partus excitari, quia omnia κατὰ φύσιν ſe habent, ſed ab aliqua cauſa externa: Quod ſi non naturalis ſit partus, fiat cõputatio à die partus quia tunc temporis partus morbi rationem habet, & febris ſuperueniens ſymptomatis, vel d camus cum Gal. Hip p. in epid. multa ſparſim & confuſe annotaſſe, non vt ederentur, ſed vt eſſent velut aduerſaria & ὑπομνήματα ad memoriā iuuandā: In progn. vero & aph ſingula paulo accuratius explicaſſe, & ad certam veritatis regulam accōmodaſſe. Itaque his libris computationē à die partus incoandam cenſet, ſi modo ab alia cauſa non contingat febris, quam ab eo humorum motu quem pariēdi conatus excitauit. Quæ autem de Partu à nobis dicta ſunt ad capitis & reliquarum partium vulnera, aut inflammationes accommodari poſſe exiſtimamus. Principium namq; nō à die febris, ſed ab eo quo inflictū eſt vulnus numerandū, ſic ſolet Hip. lib. περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων dies numerare. Multi (inquit) æſtate ante ſeptimum diem, hyeme ante decimum quartum moriuntur. Cæterùm ne quid prætermiſſum à nobis videatur, quòd ad morbi principium & dierum λογισμὸν ſpectet, hæc pro diſputationis coronide annotanda ſunt, dum morbus redit, recidiuam cum priore morbo iungendam eſſe, ſi modo relapſus ex morbi reliquiis, non ex alia cauſa contingat. Teſtem habeo locupletiſſimū Hip. qui primarios affectus cum recidiuis coniungere ſolet. Æger ſecundus ſect. 2. libri tertij epid. Hermocrates, decimoquarto die liberatur à febre, ſeptimodecimo rurſum febricitauit, vigeſimo febris expers, quarto & vigeſimo rediit. Tandem 7. & vigeſimo moritur. Æger octauus ſect 3. li. 3. epid. Anaxion vigeſimo die ſudauit, febre liberatus eſt omnino, ſeptimo, & vigeſimo rediit febris, quarto & trigeſimo totum illi corpus calido ſudore diffluxit, ceſſauit febris, perfectè iudicatus eſt.

In vulneribus capitisque modo fieri debeat cōputatio. Reſidua numerāda quomodo.

Cui diei attribuenda ſit criſis.

C A P. VIII.

QVoniam ſæpe contingit criſin multos dies occupare, adeo vt incertū ſit, ad quē eorum referri debeat

ne

ne quid fluctuantes rudiorũ animos remoretur, ea pauciſ explicare non erit ſtudioſis (vt opinor) ingratum. Statuatur exempli gratia vacuatio quædam critica, vt ſudor, qui ſeptimo morbi die erumpere incipiat, ſequente autẽ 8. deſinat, cui horũ attribuẽda eſt criſis? 7. ne an 8. Nos ad quæſtionis diſſolutionem, tria in die critico Medico diligenter obſeruanda volumus, morbi παροξυσμὸν. id eſt, acceſſionẽ, Diei naturam & temporum criticorum numerũ.

Tria in die critico ſpectanda.

1. Paroxiſmus.

Paroxyſmorum hæc eſt ratio. Si diebus imparib. exacerbetur, morbus, diei impari potius criſis attribuenda, etiãſi in parem ſæpe incidat, quoniam ex ſummi dictatoris doctrina iiſdem diebus iudicantur, morbi, quibus exacerbantur & ſect 3. lib. 3. epid. τὰ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίῃσι κρίνεται ἐν ἀρτίῃσιν. Quæ paribus diebus exacerbantur, paribus iudicantur, at quorum exacerbationes in imparibus fiunt, ea imparibus iudicantur.

2. dierũ vis ſpectanda.

Secundo dierum vis & natura conſiderãda. Alij enim, aliis potentius decernunt, quibuſdam diebus fidæ & perfectæ, aliis infidæ & imperfectæ cõtingunt criſes. Demus exempli gratia nono & decimo diebus ſudaſſe ægrum, ſi criſis perfecta fuerit & ſalutaris, non ierit non decimi diei, ſi imperfecta ad decimũ referenda potius.

3. Numerus temporum criticorum.

Poſtremo ſpectãdus eſt numerus temporis critici ſunt autem critica tempora tria ἡ ἀρχὴ τοῦ κριτικοῦ παροξυσμοῦ, ἡ ἀρχὴ τοῦ κριτικοῦ κινήματος, τὸ τέλος τῆς κρίσεως, id eſt, principium acceſſionis, principium motionis criticæ & finis criſeos ſolutio ſcilicet morbi. Qui dies duo in ſe tempora complectitur, is magis criſin ſibi vendicat, vt ſi ſeptimo die ceperit perturbari natura, octauo autem & excretio, & ſolutio cõtigerit, octaui erit non ſeptimi diei criſis. Quod ſi tria hæc in tres dies diſtribui contingat, illi maxime tribuenda erit criſis, in quo cepit excretio, ſiquidem is maximus eſt naturæ impetus.

Obſeruatio.

Cæterũ obſeruatione dignũ eſt, peracutos morbos & verè acutos vnica die criſin abſoluere, eos vero qui decimũquartum exceſſerũt duob. qui vigeſimum tribus. Hoc videtur in hiſtoriis ſuis particularibus tacite indicaſſe Hip. vt eleganter obſeruauit Gal. cap. 5. li. 2. de diebus Decretoriis. Nam dum criſis vno tantum die abſoluitur (quod ante decimumquartum diem fieri ſolet) hac dicendi formula vtitur Hipp. Morbus huic quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, iudicatus eſt, nec reperias dixiſſe Hippocr. quemquam circa quintum vel ſeptimum diem iudicatum, ſed ἁπλῶς πεμπταῖον.

ἑβδομάδων πεντηκοντάδαι: At vbi morbus decimum quartum exceſſit diem; quia plures dies occupare ſolet criſis, mutat dicendi formulã & italoqui conſueuit, Circa vigeſimum, aut trigeſimũ, aut quadrageſimũ iudicatus eſt, innuens tacite huic aut illi diei poſſe criſin attribui. Ita ex his dierum paulo ſpinoſioribus ſenticetis euadẽdum putamus. Nunc quæ ſit cuiuſque diei dignitas, & in decernendo facultas, aperiamus.

De diebus vere criticis qui principes appellantur, ac primum de ſeptimo die & eius dignitate.

C A P. IX.

Dierũ non eãdem eſſe vim, ſed alios aliis potẽtius decernere. lõgo vſu & certa experiẽtia, iã à multis ſeculis obſeruarũ eſt: ſeptenarios autem eiuſmodi eſſe, & primus prodidit Hip. & ratio ipſa ſuadet. Habent n. perfectæ ac ſalutaris criſeos notas omnes. Debet perfecta criſis eſſe εὔσημος, ἐναργής, τελεία, ἀσφαλής, id eſt, indicata, manifeſta abſoluta & ſecura. At ſolis ſeptenariis hæc inſunt omnia: Merito itaque principes & abſolute κρίσιμοι dicẽdi ſunt. Septenarij porro in acutis tres ſunt, 7. 14. 20, quorum hiſtoriã primum deſcribere poſtulat dignitatis & naturæ ordo. Sed 7. primum debetur laus criſeos propterea cum Gal. c 4. l. 1. de dieb. decret. primum inter decret. appellat, non numero & ordine, ſed δυνάμει καὶ ἀξιώματι, id eſt. viribus & dignitate. Eum Regi confert clementiſſimo, & ſexto opponit tanquam Tyranno: vt enim Rex clementiſſimus multis parcit & pœna liberatos dimittit, ita ſeptimus dies inſigni facta excretione, multos ab interitu vindicat. De ſeptenarij præſtantia multa, à ſanctiſſimis Ægyptiorum Sacerdotibus à Chaldæis, Græcis & Arabibus ſunt prodita quę hic lubens ſcienſque prætereo: fateor enim multas nugas numerorum prætextu circumferri, vt in noſtra de ſeptimeſtri partu diſputatione annotauimus. Quid n. ſapienti curæ eſt ſi pleiades ſeptem ſunt, ſi vtraque vrſa ἑπτάστερος. ſi ſeptẽ in orbe mirãda, ſeptem orbes planetarum ſeptem Hyades, ſeptem lunæ facies, ſeptem Triones maiores, minores, ſeptẽ vocis mutationes.

Septenarij vere critici.

tiones, ſeptem motus naturales, ſeptemquæ cõſpiciũtur ſeptem ætates, ſeptem apud Græcos vocales, ſeptẽ Græciæ ſapientes, ſeptem metalla, ſeptem oſtia Nili: hinc illud Poetæ, *Et diuerſa ruens ſeptem diſcurrit in ora.* ſeptem in capite, ſacra palladis arce feneſtræ, ſeptem quę vna ſibi muro circundedit arces, ſeptem vocis mutationes, ſeptem artes liberales, ſeptem humanarũ actionum cauſæ, ſeptem de ſtirpe Homeri certantes vrbes &c. Quid inquam hæc ad ſeptenarij vires? Nam & de ſenario, ternario, quinario, cæteriſque numeris mira prædicant quidam. Præſtat in Hipp. Ariſtot & Galeni hortulos multis doctrinæ floribus peramænos arridenteſque diuertere. O δὲ αἰὼν (inquit diuinus Hippoc. libello περὶ ἀρχῶν) τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶ ἑπταήμερος, id eſt, Hominis ætas ſeptenario dierum numero conſtat. Nam & plerique eorum, qui per dies ſeptem nihil quicquam aut edere, aut bibere volunt, his ipſis diebus moriuntur, quia & contrahitur ieiunum inteſtinum, & ventriculis diururna officij vacuitate, ſui omnino redditur immemor. Semen quod poſt viri eiaculationem intra ſeptem orarũ ſpatium non fuerit in effuſionem relapſum hæſiſſe in vitam pronuntiatur. Septimo poſt conceptionem die, ſpermaticarum omnium partium prima apparent rudimenta, habetque (ait ſummus Dictator) genitura ſeptimo die, quæcunque corpus habere par eſt, ſeptimeſtres partus βιώσιμοι ſunt, non octimeſtres, ſeptimo poſt partũ die iactat reliquias vmbilici. Poſt bis ſeptem incipit ad lucẽ viſus eius moueri. Poſt septies ſeptem liber etiam & pupulas, & totam faciem vertit ad motus ſingulos, Septimo menſe dentire incipit, Poſt bis ſeptem ſedet ſine caſus timore, Poſt ter ſeptem ſonus eius in verba prorumpit Poſt quaterſeptem incedit, poſt quinquies ſeptem incipit lac nutricis horreſcere. Septimo anno dentes permutat, fitque vt ſcribit Hip. lib. περὶ ἀρχῶν dentium tertia generatio à ſolidioribus alimentis, tunc loquendi integritas abſoluitur, vnde ſeptem apud Gręcos vocales. Bis. ſeptem annis paractis lucent pubertatis indicia, puellis enim erũpunt mẽſtrua, turgẽt mãmæ, noua lanugine inſpergũtur genitalia, totum corpus libidine titillatur, Mares vero τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν, id eſt, hircire, vocẽ aſperiorẽ edere & venerẽ agnoſcere incipiũt, ob natiui caloris ἐκλάμψεις. Poſt ter ſeptenos firmã aggrediuntur ętatẽ. Quarto, quinto, &

De ſeptenarij viribus obſeruationes medicæ & philoſophicæ

I

ſexto ſeptenariis conſeruantur vires, eaque ætas virilis & conſtans dicitur, Septimus ſeptenarius quadratus eſt, Nonus climactericus & periculoſiſſimus iudicatur. Obſeruatum n. in multa hominum memoria expertumque eſt (vt notat A. Gellius in ſenioribus pleriſque, hũc vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis morbique grauioris, aut vitę interitus: aut animi ægritudinis Elegãs legitur apud eundẽ auctorem Diui Augusti ad Caium Nepotem de anno climacterico cõgratulatio, Decimus ſeptenarius qui ſeptuageſimum annum cõplet meta creditur viuẽdi, quo Regius ille Propheta cœleſti numine plenus ita ceciniſſe eſt viſus. *Septuaginta anni dies ſunt hominis, vl-ra labor & dolor.* Sunt ergo ſeptimi dies mẽſes & anni (quos hebdomadicos vocant) maxime conſiderandi, quoniam inſignes in illis mutationes cõtingũt Propterea monet Ficinus ille Plantonicus vt qui vitam producere cupit, ſeptimo quoque anno Aſtrologum & Medicum conſulat : Aſtrologum quidem vt vnde vitæ impẽdet periculum intelligat; Medicum vero vt rectam victus rationem præſcribens aſtrorum minas & vim maleficam effugiat. Ariſtoteles ſeptimo de hiſtoria Animalium hoc quaſi eximiũ ſeptenario tribuit, quod ſingulis ſeptenariis mutationes maximæ contingunt Gal. ſanitatis præcepta tradens, per ſeptenariorũ rationem, ætatũ facit diſcrimina. Merito itaque Pythagorici ſeptenarium rerũ omniũ principiũ, Tullius rerũ omniũ nodũ nexumve (Geminam quippe vim habet vinciendi) Medici vero certa experientia perſuaſi, Regẽ inter decretorios dies appellarunt: Nam ſeptimus dies multos iudicat, *τελέως, πιστῶς, σαφῶς, προδήλως καὶ ἀκινδύνως*, id eſt, perfecte, fide, manifeſte, cum indice & ſine periculo. Narrat Gal. cap. 7. lib. 2 de diebus decretoriis ſe plures quam quadringẽtos homines acuto morbo laborãtes, æſtate vnica perfecte iudicatos vidiſſe, Cæterum licet ſeptimus dies ſalutariter & perfecte vt plurimum iudicare ſoleat, quidam tamen (vt obſeruat Gal. cap. 4. lib. 1. de diebus decretoriis) ſeptimo die moriuntur, plerique etiam inſignem in deterius mutationẽ eo die nacti, in ſequenti aliquo decretorio intereunt. Id autem contigere ſolet, aut propter materiæ contumaciam & malignitatem, vt in febribus peſtilentibus, aut propter expultricis facultatis imbecillitatem, aut denique ob meatuum obſtructionem. De his qui

De anno climacterico.

Qui 7. die interierunt.

qui ſeptimo die interierunt, exſtant elegantes hiſtoriæ 1.&.3.epid. Mulier quæ apud Plantimedem habitabat, cũ primo die febre correpta fuiſſet, ſeptimo interiit. Altera ex abortiuo partu phrenitica die ſeptimo obiit. Adoleſcens qui in mendacium foro iacebat, ſeptimo ἀπώλετο. De his qui ſeptimo die deterius ſe habentes, ſequentibus diebus criticis interierunt exſtant hiſtoriæ in epid. Æger tertius lib. 1. cum ſeptimo die obtumuiſſet, vndecimo moritur, Æger duodecimus cum ſeptimo die omnia exacerbata eſſent, quintodecimo interiit. Plura collige ex Epidemion libris.

De die quartodecimo, qui ſecundus eſt dignitate. & viribus.

CAP. X.

SEcundus dies vere & perfecte criticus eſt quartus decimus. Huic veterum quidam maiorem in decernendo vim tribuunt, quam ſeptimo, argumentum à Lunæ oppoſitione ſumentes, in quo aſpectus maior oritur inimicitia, quam quouis alio tẽpore: ſed deliramẽta ſunt hæc & meræ nugæ. Nam ſeptimus dies, & numero, & dignitate, principatum inter vere iudicatorios, (quos radicales vocant Barbari) obtinet, ſed ſi 7. die perfecta non contingat criſis, non eſt ante quartumdecimum exſpectanda, niſi forte irritetur natura aut copia, aut qualitate humoris, vel iuuetur à Medico: ita n. cogitur ante diem & præter inſtitutum humorem excernere. De his, qui quartodecimo die perfecte iudicati ſunt exſtant commemorabiles hiſtoriæ in epid. & hoc vnũ inter cætera eius diei dignitatem ac ſecuritatem teſtatur, quòd ſuum habeat indicem vndecimum. At nulla criſis perfecta & ſalutaris dici debet, niſi fuerit εὔσημος, id eſt bonis ſignis indicata. Verum in hac 14. diei hiſtoria multa obſeruantur inuoluta, ac primum illud quæri poteſt, ſit ne ex parium vel imparium dierum numero, Deinde vtrum ſit acutorum morborum terminus. Quod ad primum attinet, certiſſimũ eſt in ſupputatione arithmetica, 14. ex numero eſſe parium, quia in duos æquales ſecatur numeros, & ex duobus imparibus, quales ſunt ſeptenarij, perpetuo par

Dignitas diei quartidecimi.

An 14. dies par ſit vel impar.

numerus generatur, Hippo. ſententia decimaquarta ſect. 3. lib. 1. epid. inter pares criticos numerat. Eius hæc ſunt verba: Eſt autē primus decretorius circuituū, qui diebus paribus iudicant, quartus, ſextus, octauus, decimus quartus decimus. Hæc ſi vera ſunt, non erit quartus decimus perfecta decretorius quia perfecta criſis diebus cōtingit imparibus, & vt ſæpe iā annotauimus, Acuti morbi iiſdē iudicantur diebus, quibus exacerbantur, mouentur, autem imparibus diebus, quia acutorum materia eſt bilis,

Solutio quæſtionis. cuius, hæc eſt proprietas vt tertio quoque die moueatur. Nos quæſtionem hanc ita ſoluendam putamus, diuerſam eſſe Arithmeticorum & Medicorum ſupputationem: Numerant enim Medici pet ſeptimanas, ita vt octauus dies ſecūdæ ſeptimanæ principium ſit, & quartus decimus ſeptimus ſit ſecundæ ſeptimanæ. Hoc docuit Hippocrates aphoriſ. 24. ſectio. 2. Septenorum (ait) quartus eſt index: Alterius ſeptimanæ octauus principium. Itaque in Logiſmo Medico quartus decimus dies ex numero erit imparium.

An quartus decimus dies acutorum morborum ſit terminus.

Cap. XI.

De acutorum morborum termino dubitandi occaſionem præbuerūt diſſentientes Hippoc. loci. Nunc enim quartumdecimum, nunc vigeſimum, nunc quadrageſimum diem acutorum finem videtur agnouiſſe. De decimoquarto in Aphor. & Coac. prænotionibus hæc ſcriptis mandauit, Aphor vigeſimotertio ſect. 2. τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, id eſt, A-

Diſſentiētes Hippo. loci de termino acutorum. cuti morbi in quatuordecim diebus iudicātur prog. 143. Coacarum. τοὺς λειπυρίας διακρίνουσιν αἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραι, ἐκρίζουσαι ἢ θανατοῦσαι, id eſt: Ardētes febricitātes iudicant quartuordecim dies, vel ad interitum, vel ad ſalutē. In epid. plures hiſtorias annotaui eorum, qui acuto morbo laborantes ſeptimo decimo & vigeſimo iudicati ſunt. Herophon decimo ſeptimo iudicatus eſt. Philini vxor 20. interiit, Cherion vigeſimo iudicatus eſt, febre omnes acuta correpti. Sect. 3. Progn. vigeſimum diem acutorum ſtatuit terminum. Febres (inquit) maligniſſimæ

gniſſimæ quarto die, aut prius occidunt. Primus itaque ipſarũ inſultus ſic deſinit:Secundus ad ſeptimũ producitur,tertius ad vndecimũ, Quartus ad decimumquartum, quintus ad decimumſeptimum,ſextus ad vigeſimum. Hi igitur,impetus ex acutiſſimis morbis per quatuor ad viginti ex additione deſinunt.In eodẽ prog.quadrageſimũ diem acutorum morborum terminum ſtatuit. Prognoſi vigeſimaquarta ſect.1. Libera (inquit) & facilis ſpiratio, maximã ad ſalutem vim habet in omnibus morbis acutis,qui cũ febre ſunt,& in quadraginta diebus iudicãtur. Itaque pugnantia videtur loquutus.Hip. interpretũ quidam vt ſe ab his laqueis extricarent,Hip.ſcripta ita conciliare auſi ſunt,quartumdecimum diem non eſſe acutorum morborum terminum, ſed quatuordecim tantum eſſe dies decretorios,ſi quis à tertio ad quadrageſimum ſupputauerit. Hoc illi commento probabilem quiddam afferre videntur ſed tamen Hip. ſplendori tenebras offundunt.Nã neque id ſomniauit vnquam Hip.neque vera ſunt quæ ipſi proferunt.Plures quippe ſunt, aut pauciores quam quatuordecim dies decretorij, à primo ad quadrageſimum.Si enim vere decretorios numeres, ſex erunt tantũ ſeptenarij ad quadrageſimũ vſque,ſeptimus, decimusquartus,vigeſimus, vigeſimusſeptimus, trigeſimusquartus,quadrageſimus.ſi indices tantum,ſex erunt etiam quia quilibet ſeptenarius ſuum habet indicem : ſi principes decretorios & indices ſimul iungas,erunt tantum duodecim:ſi his addere velis intercidentes,plures erunt quam quatuordecim. Itaque quocunque velis modo,aut plures erunt,aut pauciores quàm quatuordecim. Ridicula ergo & tota nugatoria eſt hæc interpretatio.

Explicatio quorundam commẽtitia.

Nobis diſſentientes hos Hip. locos conciliare non erit difficile,ſi acutorum morborum naturam & differentias ob oculos proponamus. Acutos morbos definit Hip. in epid.qui celeriter,continenter & vehementer mouentur, adeo vt acuti morbi ex motu nomen ſortiantur,propterea laudat Archigenem Gal. 2. de dieb.decre.quod non ex ſola temporis breuitate ſed ex motu & natura morbi, acutum, aut peracutum morbum appellare conſueuerit: Eum nãq; qui lento motu & cũ interuallis ad quadrageſimũ vſq; protẽditur,nemo ſanæ mentis acutũ reuera dixerit.Neq; etiam morbus omnis,qui celeriter iudicatur, acutus dici debet, nec idem eſt acutus cum βραχυχρόνιος, id eſt,

Quid ſit acutus morbus.

Obiect. id eſt,breui ita enim ephemera febris acutus eſſet morb. ſed requiritur ad morbi acumen celeritas,continuitas,& vehementia Quod ſi obiicias acuto morbo opponi πολυχρόνιον,id eſt,longum(ita enim reperias apud veteres Medicos,morborum alios eſſe acutos,alios diuturnos)Reſpondebo ex Gal.doctrina cap.13.lib.3.de diebus decretoriis,ob dictionum penuriam id contigiſſe,& καὶ κ. χρονικῶς acutum morbum diuturno opponendum.Statuatur ergo acutorum natura in ſceleri continuo & vehementi motu.Acuti porro duorũ ſunt generum,quidã ſunt peracuti Quidam acuti ſimpliciter.Peracuti rurſum,aut ſũt ἀκριβῶς ὀξύτατοι,id eſt extreme peracuti.Per peracutos dicunt quidã,aut peracuti ſimpliciter.Acuti etiam alij ſunt peracuti ſimpliciter:Alij acuti ἐκ μεταπτώσεως,id eſt,ex decidentia. Gal.comm.& aph.23.ſect.2.annotauit verius & elegantius acutos dici debere per prioris ſtatus in aliũ mutationẽ,aut à ſua ſpecie degenerationem,quam acutos ex decidentia. Itaq; retinent hi nomẽ tantum morbi acuti,ſed illius naturã plane amiſerunt, lento enim mouentur & incedunt gradu, vnde νοσήματα κολουόμενα καὶ βραδέως κινούμενα,quaſi cohibitos freno morbos, nec laxis habenis ad ſuum terminum properantes dicuntur. Horum quidam tales ſunt per criſin imperfectam, quidam propter inæqualem viciſſitudinem remiſſionis & exacerbationis. His ita iactis fundamenris dico extreme peracutos primo quaternario iudicari Teſtẽ habeo Hip.aph. 2.ſect 3.prog. κακοηθέστατοι πυρετοὶ τεταρταῖοι κτείνουσιν id eſt,febres maligniſſimæ,horrendiſque comitatæ ſymptomatis,quarto die interimunt. Peracuti ſimpliciter primo ſeptenario iudicantur.. Acuti ſimpliciter decimoquarto die,quod longiſſimũ eſt finiuntur,adeo vt morbi continuatum acumen plures quam quatuordecim dies excedere non poſſit,id quotidianus rerum euentus cõmonſtrat & ipſa ſuadet ratio:Acuti enim,vehementiam & celeritatem cũ habeant comitem,magnam vim naturæ inferunt:At apud Philoſophos nullum violentum eſt perpetuum. Acuti ex decidentia ad quadrageſimum vſque prorogari poſſunt,de quibus intelligendus Hip.in prog. non enim dixit ſimpliciter in acutis ſed cum addito, iis qui quadrageſimo die iudicantur.Qui vero morbi decimoſeptimo aut vigeſimo iudicantur. fuerunt ab initio parui,mites,ad motum tardi, ſubmerſi propterea in illis

Acuti ex deciden tia.

Vera explicatio quæſtionis.

ſuppu

ſupputatio à die decubitus, aut febris fieri non debet, ſed à die vehementis & citatioris motus, quo acuti eſſe cœperunt. Itaque decimus ſeptimus aut vigeſimus ille dies, erit perpetuo decimusquartus. Hæc quæ multis obſcuriora videri poterūt exemplorum appoſitione clariora & illuſtriora euadent. Si quis febricitans quarto die phrenitide corripiatur & ſeptimodecimo iudicetur, apud nos decimoquarto iudicatus creditur, quia cœpit tantum quarto die morbus celeriter & vehementer moueri, at à quarto ad ſeptimum decimum ſunt quatuordecim tantum dies. Hoc nouerat ante Gal. Diocles. Phreniticos n. non à primo die ſtatim fieri, ſed procedente morbi tempore enunciauit. Si primum ſeptenarium exegerit quis cum febre mitiori, & ſeptimo die acute cœperit laborare etſi is vigeſimo die iudicetur, tamen decimoquarto criſin contigiſſe exiſtimandum. Hoc confirmat Adoleſcens in Mœlibea lib. 3. epid. Cœpit decimo die delirare. Quartodecimo omnia exacerbata ſunt, vigeſimo valde inſaniuit, vigeſimoquarto interiit. Fuit illi vigeſimusquartus, quartusdecimus à decimo. Vera eſt igitur ſummi Hippo. ſententia: Acutos reuera morbos, intra quatuordecim dies quod longiſſimum eſt iudicari, id eſt, morbi continuatum acumen plures quam quatuordecim dies excedere non poſſe.

De vigeſimo die, qui tertius eſt radicalis.

CAP. XII.

Tertius inter principes decretorios à nobis ſtatuitur 20. Eſt n. ſeptimus à quartodecimo. & ſuū habet indicē ſeptimūdecimū. Multos hic ſecure iudicat & perfectū complet circuitum. Eſt hic acutorum morborū terminus, eorum dico, qui tardi fuerunt ab initio aut quorum continuatum non fuit acumen. De eo maxima diſceptatione certatur inter Medicos Sunt enim qui vigeſimum primum præferant vigeſimo, quod ille tribus cōſtet perfectis ſeptenariis, hic imperfectis. Eius ſectæ principes ſunt Archigenes & Diocles. Celſus quoque lib. 3. cap. 4. referens

Auctores, qui 21. diem præfer. 20.

referens dies cryſimos,quos antiqui ſequebatur vigeſimum primum recenſet non vigeſimum. Meminit etiam Hip. vigeſimi primi in epid. Aphor.& libello de diebus decretoriis.Primo epid.Circuituum(inquit)qui iudicatur diebus imparibus, primus eſt tertius, quintus.ſeptimus, nonus,vndecimus, ſeptimusdecimus, vigeſimusprimus. Aphor.36.ſect.4.Sudores febricitantib.boni, qui manare cœperint die tertio,quinto,ſeptimo nono,vndecimo,decimoquatto,decimoſeptimo,vigeſimoprimo. Libello de diebus decretoriisIudicantur (ait)febres primo die, ſeptimo,vndecimo,decimoquarto,decimoſeptimo,vigeſimoprimo. •Nos tamen certa expetientia perſuaſi & ex ſummi Hip. doctrina vigeſimo principatum decernendi tribuimus non tamen vigeſimumprimum à decretoriis dieb.omnino excludimus. Quod vigeſimus dies,criticus potius dici debeat,quam vigeſimusprimus,ipſa circuituũ ratio;& totus dierum ordo ſatis ſuperque ſuadent. Nam ſi vigeſimusprimus perfecte criticus ſit:Ergo & decimus octauus index ſtatuetur. & poſt vigeſimumprimũm hi erunt critici,vigeſimusquintus,vigeſimusoctauus,trigeſimusſecundus, trigeſimusquintus, quadrageſimusſecundus,ſexageſimusterrius, octogeſimus quartus: At eorum nunquam meminit Hip. in hiſtoriis ſuis vniuerſalibus & particularib.ſed criticos omnes numerat à vigeſimo, vigeſimumquartum, vigeſimumſeptimum, trigeſimumquartum,trigeſimumſeptimum,quadrageſimum,ſexageſimum, octogeſimum,centeſimum. Quibus frequenter criſes contingere ſolent.Poterunt ſingula hæc particularib. hiſtoriis illuſtrari. Cherion,Philini vxor, Eurianactis filia vigeſimo die iudicati ſunt, Abderitana virgo vigeſimoquatto,Anaxion trigeſimo quarto. Clazomenius quadrageſimo,vt & qui in Dealcis horto iacebat:Vxor Iphicratis quadrageſimo die pauca biliosa vomuit, octogeſimo perfecte iudicata eſt:ſic & Cleanatides octogeſimo riguit,multum ſudauit, integre iudicatus eſt Heropytus centeſimo vigeſimo perfecte iudicatur. Quid multis opus? Nullus vnquam(vt eleganter annotauit Gal. 2. de dieb.decretoriis)in epid.aut ſaluus euaſiſſe, aut obiiſſe comperietur,in toto illo dierum ordine,qui eſt à decimo octauo & vigeſimo primo,ſed omnes illis diebus iudicati ſunt,qui à decimoſeptimo & vigeſimo ordinem ſumunt. Statuatur ergo vigeſimus dies princeps & radicalis decre

Vigeſimus potius eſt criticus. & cur?

Hiſtoriæ

cretorius non vigeſimusprimus. Rationem affert Hip. in prog. quia ſeptimanæ integræ ſupputandæ non ſunt, vt neque dies, neque anni, Id vt clarius innoteſcat obſeruatione dignum eſt. Tres eſſe circuituum ordines vniuerſales, maximum, medium, minimum. Vigeſimus minimus eſt, quadrageſimus medius, centiſſimus maximus. Vigeſimus quaternionibus conſtat, quadrageſimus ſeptenariis, centeſimus vicenariis in ſe auctis & multiplicatis. Vigeſimi quaterniones ſunt ſex. Quartus dies finis eſt primi & principium ſecundi: Tertium complet dies vndecimus & huius principium eſt octauus dies, Quartum decimus quartus cum tertio coniunctus. Quintus cum quarto coniungitur & in decimumſeptimum diem cadit, Sextus cum quinto copulatus in vigeſimum diem cadit. Itaque vigeſimus dies ſex cōſtat quaternariis, & tribus ſeptimanis ex quibus prima integra eſt, ſecunda cum tertia copulatur. Quod autem dies integri numerandi non ſint, demonſtrari poteſt ex logiſmo veterum Aſtrologorum, cuius mihi copiam fecit Doctiſſimus Medicus Franciſcus Vertunianus ex Magni & Clariſſimi Ioſephi Scaligeri obſeruationibus.

Ratio Hippoc.

Menſis περιπάτου σελήνης ſiue horis appendicibus.

		Dies	*Horæ*
Indicatorij &	1	3	9
	2	6	18
indicatorij	3	10	3
dies	4	13	21
	5	16	21
	6	20	6
	7	23	15
	8	27	0

Hippocrates, vt vulgus Aſtrologiorum æqualium ſuorum putauit. Lunam ad idem punctū Zodiaci, à quo primum profecta fuerat, redire vigintiſeptem ſolidis diebus ſine vllis appendicibus horarum.

Hæc ita intellige, vt primus dies criticus tres habeat integros dies & nouem horas quarti, ſecundus ſex dies integros & 18. horas ſeptimi, & ita de cæteris.

Menſis

Menſis Lunaris profectionis A. Ioſepho Scaligero obſeruatus cum horis appendicibus.

	Die	Hora	Appendices horarum I	II
1	3	9	57	33
2	6	19	55	46
3	10	5	53	40
4	13	15	51	33
5	17	1	49	26
6	20	11	47	20
7	23	21	45	13
8	27	7	43	7

De ſecundo ordine dierum quos indices & contemplabiles vocant, ac primum de quarto die.

Cap. XIII.

Cur indices dicti.

SEcundus criticorum dierum ordo eorum eſt quos Hippocrat. ἐπιδήλους καὶ θεωρητὰς vocat, nos indices & contemplabiles, Indices, quod perfectam criſin indicent, contemplabiles, quod eorum obſeruatio ad criſeon præſentionem medico ſit neceſſaria. Si enim illis diebus ſalutaria ſigna, qualia ſunt coctionis, appareant, ſalutaris criſis die principi & radicali ſperari debet, ſin lethalia, qualia ſunt in vrinis hypoſtaſis nigra, in deiectionibus, aquæ, ſpumantia, nigra, viridia, liuida, in ſputis rotundum, ſpumans & viride ſputum, lethalis criſis expectanda. Dies hi, tres tantum numero ſunt, quia tres tantum ſeptenarij, quartus, vndecimus, ſeptimusdecimus, Quartus ſeptimi index eſt, vndecimus decimiquarti, ſeptimusdecimus vigeſimi. Neque vero his iudicandi ius denegatur, decernunt enim aliquando, ſed imperfectius, eſtq; exigua eorū vis propterea indices, verius & magis proprie dici debent quam iudices. Ceterum vt in decretoriis principibus, ſuus eſt dignitatis ordo, ita & in indicibus. Septimus primus erat δυνάμει καὶ ἀξιώματι, id eſt, viribus & dignitate. Quartus inter indices primas

Quarti diei dignitas in indicando.

mas tenet, melius enim & perfectius ſeptimum indicat quam vndecimus quartūdecimum. De quarto hæc ſcripſit Hipp aph.24.ſect.2. τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, id eſt, ſeptenorum quartus eſt index & aphor.71 ſect.4 Quibus die ſeptimo morbi iudicantur, iis vrina rubram die quarto nubeculam habet. Eſt ergo quartus dies, primo per ſe, & ex ſui natura perpetuo index ſeptimi. Illud per ſe docte interpretatur Gal cap.11.lib.1.de diebus decretoriis, ſi nihil rarum & magnum ſuperuenerit, id eſt, ſi nihil externum, aut internum contingat. Fieri enim poteſt ob externam aliquam cauſam, aut internam, vt quartus, ſeptimum non indicet. Externarum cauſarū nomine quatuor complector, Ægrum, Medicum, Aſtantes & exteriora, quæ aphor.1.paucis complexus eſt Hipp. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιοῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν, id eſt Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientē, ſed & ægrū, & adſtātes & exteriora. Medicus peccat, ignorantia artis, audacia, timiditate. Itaque ſi ſeptimo die catharticum exhibuerit, etiamſi quarto ſigna apperuerint coctionis, criſin perfectam impediet, Æger vel Medici mādatis non obſequitur, vel ſibi indulget nimium, aut impatiens eſt. Adſtantium miniſtrorum quippe domeſticorum & clinicarum mulierum errores ſunt varij. Exteriorum nomine multa complectimur aerem, cibos, potus, animi pathemata &c. quæ fuſius perſequitur Gal.cap.iam citato & commentario ad aphor.1.ſect 1. Si itaq; in his quatuor errores contingant, naturæ ordinarij motus impediuntur & circuituum ordo interturbatur, vnde fit vt quartus non primo mo & per ſe ſed ex euentu ſeptimi non ſit index. Iam vero internarum cauſarum occurſu plerumq; accidit quartum ſeptimi indicem non eſſe. Interna hæc cauſa duplex eſt, Morbi natura & ægrotantis temperies, conſtitutio, habitus. Morbus ſi extreme peracutus ſit, impediet, quominus quartus ſeptimum indicet, quia iudicabitur primo quaternario: ſi tardius moueatur, vndecimo, quatrodecimo aut vigeſimo die ſoluetur. Idem de ægrotātis natura ſtatui poteſt: Iuuenis enim & bilioſus celerius iudicabitur quā ſenex & pituitoſus. Statuatur ergo quartus dies ex & ſe ex natura ſua perpetuo index ſeptimi, modo nihil magnum & rarū ſuperueniat, id eſt, ſi neque Medicus quid peccauerit in victu inſtituendo, neq; æger, aut miniſtrorū Internæ cauſæ.

F

quiſquam, imo ſi neque extrinſecus vllus error commiſſus fuerit. Eſt & quandoque quartus dies ſexti index, ſed ex euentu, quia ſi quarto die praua appareant ſigna ſeptimum diem non attinget æger, ſed ſexto morietur. Noui etiam aliquid molitur dies quartus. Nam ſi primo & tertio die exacerbetur morbus, non ſecundo, quinto die acceſſio exſpectanda erit non quarto, quod ſi quarto die contingat, nouum aliquid & ſiniſtrum minatur. Eſt etiam quartus dies inter decretorios collocandus: Iudicat enim morbos extreme peracutos, vt ſummi Hippoc. edicto confirmari poteſt, aphor. 2. ſect. 3. progn. Febres, inquit, mitiſſimæ & ſignis ſecuriſſimis firmatæ, quarto die deſinunt aut prius, maligniſſimæ vero, & horrendis comitatæ ſymptomatis, quarto die aut prius occidunt. In epid. Pericles quarto die prorupto vniuerſali ſudore acutiſſima febre defunctus eſt, Caluus Lariſſeus femur dextrum doluit, 4. die circa meridiem mortuus eſt celerrimè & acutiſſimè. Verum raræ ſunt quarti diei criſes, ſæpius enim in tertium aut quintum incidunt, quia acutorum morborum exacerbationes diebus fiunt imparibus: At iiſdem apud Hip. iudicantur diebus morbi, quibus exacerbantur, propterea teſtatur Gal. ſe die quarto ſemel tantum criſin obſeruaſſe, & Archigenem bis. Id autem intellige in biliosis morbis, quales eſſe ſolent acuti fere omnes: Nam ſanguinei quia paribus mouentur, paribus etiam iudicantur.

Quartus 6 index quomodo.

Quartus dies decretori' eſt.

De vndecimo die qui index eſt decimiquarti.

Cap. XIIII.

EST quoque vndecimus dies contemplabilis (ait diuinus ſenex aph. 24. ſect. 2.) ἄυτη γὰρ τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος, ipſe ſiquidè quartus eſt alterius ſeptimanæ, Non tamen ita perfectè quartum decimum indicat, vt quartus ſeptimum. Vt enim dierum perfectè iudicantium vis ſenſim minuitur, ita & indicantium. Huius rei hæc vera mihi videtur ratio. Quoniam ſi quarto die cœpit natura humorem morbificum coquere, poterit eum breui temporis interuallo totum domare & ſeptimo excernere. At ſi

Cur minuatur vis iudicantium dierum.

vnde

vndecimo tantum coctionem incoauerit,debilior fortaſſe decimdquarto non ſemper excernet,ſed ad ſeptimum decimum aut vigeſimum relegabit: Quod ſi ante vndecimum ſeptimo quippe, aut nono coctionis ſigna appareant quantumuis leuiſſima & vndecimo magis luceant perfecta criſis quartodecimo exſpectanda erit, modo Æger, Medicus, adſtantes nihil peccauerint ſintque externa rite comparata. Eſt etiam vndecimus dies decretorius multoſq; ſolet iudicare, nunc ad ſalutem,nunc ad mortẽ. Sect.3 li. epid. Melidia quæ iuxta Iunonis tẽplũ decumbebat vndecimo die perfectè copioſa ſuperueniẽte ſudore iudicata eſt. Æger ſecundus eiuſdem ſect. Silelenus vndecima die mortuus eſt, vt & æger duodecimus. Gal. cap.7 lib.1 de diebus decretoriis, ſe vno Autumno omnes vndecimo iudicato obſeruaſſe ſcribit. 11. dies eſt etiã criticus.

De ſeptimo decimo die qui index eſt vigeſimi.

Cap. XV.

Tertij ſeptenarij index eſt decimusſeptimus, finis eſt quinti quaternarij & principium ſexti. Archigenes & Diocles decimumoctauum malunt indicem ſtatuere quia vigeſimumprimum perfectè decretorium & principem agnoſcunt Verum vt in hiſtoria vigeſimi annotauimus ſi decimusoctauus criticus & index ſtatuatur, omnis criſimorũ dierum ordo immutabitur. Proferam Gal. elegans argumentum, quod eſt à contrariis. Si dierum ordo à decimoſeptimo ad centeſimum validior eſt. Ergo imbecillior erit ordo, qui à decimooctauo exſurgit, & contra: At conſtat ordinem dierum, qui à decimoſeptimo manant, validiorem eſſe: Erit itaque decimusſeptimus potius criticus quam octauusdecimus. Hipp. auctoritate & hiſtoriis particularib. id confirmari poteſt. Meminit in epid. decimiſeptimi non octaui, plures vigeſimo, quadrageſimo, ſexageſimo, octogeſimo, centeſimo, iudicatos ſcribit. nullos autem quadrageſimo ſecundo, ſexageſimotertio, octogeſimoquarto. Iudicabantur, inquit, multi circa vigeſimum diem, alij circa quadrageſimum, nonnulli circa octogeſimum Facient ad huius rei illuſtrationem, quæ capite duodecimo huius libri Demõſtratio Gal. de die 17.

annotauimus. Cæterum obſeruatione dignum eſt ſeptimumdecimum, minus quidem perfectè iudicare, quam vndecimum & quartum, ſed potentius multo decernere, vt ea ratione à Gal. & Medicis omnibus inter validiores criſimos numeretur. Heropitus decimoſeptimo die iudicatur. Duo fratres qui ad Epigenis theatrum decumbebant decimoſeptimo die ſunt iudicati. Hip. 1. epid. poſtquam de decimoſeptimo multa prodidit tandem in hæc verba erumpit. Neq; vnquam eorum, qui hoc modo ægrotaſſent, morbi recidiuam factam animaduerti.

De tertio ordine dierum quos intercidentes & intercalares vocant.

Cap. XVI.

Interci-dentes cur dicti

Cur decretorij ſint.

Cur criſes imperfectæ

Tertius criticorum dierum ordo eorum, eſt, quos παρεμπίπτουσας ἡμέρας dicunt, id eſt, intercidentes, intercaleres. interrepentes, quoniam inter principes decretorios & indices intercidunt, intercalantur. Vocãtur à quibuſdam Prouocatorij, quod naturam proritent & antè tempus excernere cogant. Sunt autem in qualibet ſeptimana intercidentes quidam. In prima, tertius & quintus. In ſecunda, nonus & tertiusdecimus. In tertia, decimus nonus. Hi ea prærogatiua decernunt, quia impares ſunt: At acuti morbi cum imparib. iudicari ſolent. Quæ porro diebus intercalaribus contingunt criſes, fere omnes imperfectæ ſunt, quia quicquid illis dieb. aggreditur natura, id præter inſtitutum molitur, eruptione prius facta quam oporteat: Irritatur quippe maligna humoris morbifici qualitate, vnde fit vt cruda & cocta ſimul excernat & cum noxiis. audabiles etiam humores pellat, hinc relapſus periculum. Nam licet vacuato humore noxio, videatur aliqua ex parte leuari natura, non habet tamen laudabilem ſuccum quo recreari poſſit. Hoc eleganter expreſſit Hipp. libello περὶ χυμῶν, vbi relapſus tres cauſas

Quid ſit ante tẽpus erũpere.

agnoſcit, ἐὰν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνονται ἢ ἐγκαταλιμπάνωνται, id eſt, ſi prærumpant, aut prius excernantur, aut intus relinquantur. Quod relinquitur, aut humor eſt morbificus aut qualitas morboſa, ἐμπύρευμα dicunt. Eſt

au-

autem προρρήγνυσθαι ante tempus erumpere, dum natura ab aliqua cauſa laceſſita, aut irritata, in immaturam iudicationem erumpit. Cauſa illa, aut externa eſt, aut interna. Externa multiplex, Medicus æger adſtantes καὶ τὰ ἔξωθεν. Interna. morbus peracutus & malignus, paroxyſmus & humores ita cōcitati, vt velut ebullentes erumpant antè coctionem, talis eſſe ſolet bilis temperamento calidiſſima & furens. Hæc dum naturam ſtimulāt, eam ad excretrionem quaſi vltro impellunt, vnde cum cocto crudum ſimul excernitur, hinc recidiua, nulla enim in cruditate perfecta criſis ſpectari poteſt. Vt autem hæc iunioribus illuſtriora euadant, obſeruandum eſt, Criſes tribus modis contingere poſſe. Aut enim fiunt à natura ſola vincente, quæ humorem morbificum ſenſim coquit, ſecernit, excernit. Tales in ſeptenarios tres, 7. 14. 20. cadunt. Hos enim dies ſibi elegit natura prærogatiua quadam occulta. Aut fiunt natura ita laceſſita, vt antè diem, quem ſibi ipſa ἀπαίδευτος, καὶ οὐ μαθοῦσα præfixerat, humorem non omnino coctum excernat: ſic ſolent abortus contingere: ſic ventriculus copia aut qualitatis mordentis acrimonia vellicatus, chylum nondum plane coctum excernere cogitur. In hac imperfecta & velut abortiua criſi, naturæ, id eſt, facultati expultrici multum conceditur. Aut poſtremo fiunt criſes à morbi ſolius ferocia & vehementia, Tales ſingulis diebus, etiam partibus contingere poſſunt, quia quolibet die moriuntur ægri.

De tertio, quinto, nono, tertiodecimo, nono, & decimo, diebus intercidentibus.

Cap. XVII.

Tertius dies, primus eſt non modo intercidentium, ſed etiam omnium imparium: Eo enim morbi extreme peracuti iudicātur. Hoc & in epidemiis & in prognoſtico docuit Hipp. Nam quod in vulgari codice legitur, primum diem criticum eſſe, emendandum putauimus cap. 3. huius libri. Diem porro tertium, ea tantum prærogatiua decernere volunt quidam, quia impar eſt, & eo die acceſſiones fiunt: At acceſſio ex internarum *Tertius dies cur criticus?*

cauſarum eſt numero, quæ naturã ſtimulāt. Alij, quia ad quartum acedit proxime, adeo vt quod natura quarto die moliri conatur, id præripit tertius: Quod ſi tardior ſit naturę motus, quinto die exſpectāda criſis. Libro 3. epid. Thaſia mulier copioſo ſudore & menſium fluxu, tertio die à febre & grauiſsimis ſymptomatis liberatur.

Quintus dies.

Quintus dies intercalaris eſt & prouocatorius. De eo multa Hippoc. in epid. Plures (inquit) quinto die iudicabantur, ſed repetebat morbus. Æger ſeptimus ſect. 3. libr. 1. epid. Meton. quinto die iudicatus eſt, effluxit quippe è ſiniſtra nare ſanguis, & ſudauit, ſed imperfecta fuit criſis. Nam vt notat Hip. μετὰ δὲ κρίσιν ἄγρυπνος, παρέληγεν, οὖρα λεπτά, id eſt, poſt criſin vigil remanſit, delirauit, vrinæ tenues apparuerunt. Libro 3. epid mulier Anginoſa, quæ apud Bitonem habitabat, & in Thaſo Philiſtes die quinto interierunt.

Non eadē ratio vere iudicantium & inter cedentiū.

Nonus dies intercidentium omnium eſt fortiſſimus. In medio enim ſeptimi & vndecimi eſt collocatus, vnde fit vt vel criſin vndecimo die futuram præripiat, aut eam quæ ſeptimo fieri debuit perficiat. Galen. inter decretorios ſecundi ordinis, nonum recenſet. Itaque diſſimilis videtur ratio intercedentium & vere decernentium, ac indicum. Eorum qui perfecte iudicant, ſeptenariorum ſcilicet, vires ſenſim minuuntur. Nam ſeptimus dies pręſtantius decernit, quam decimusquartus, & hic quam vigeſimus: Indicum quoque eadem eſt ratio: Quartus enim perfectius ſeptimum indicat, quam vndecimus decimumquartum. De intercidētibus non ita ſtatui poteſt, quia ex veterum omnium medicorum decretis, nonus dies, cum inter ſeptimum & vndecimum ſit ſitus, potentius decernit quam aut tertius aut quintus. Lib 1. epid. Herophon 9. die iudicatus eſt. Dies decimus tertius vt & decimus intercidētes ſūt, ſed omnium debiliſſimi & raro illis diebus contingunt criſes. Eſt tamen valior dicimus tertius, & Gal. 1. de dieb decre. eum inter bene decernentes & non bene ſoluentes medium agnoſcit.

13. & 19. dies.

Te

De diebus vacuis & Medicinalibus qui ſunt à primo ad vigeſimum ac primum de ſexto.

Cap. XVIII.

HActenus dierum perfecte decernentium, iudicantium& intercedentium hiſtoriam ſatis accurate deſcripiſſe videor. Nunc eorum qui interiecti ſũt,vt ſexti, octaui, decimi, duodecimi, decimioctaui,vires eadem methodo aperiendæ ſunt Dies hos vacuos & medicinales appellauimus. Vacuos quidem,quod nec iudicent,nec indicent,nec prouocent: Medicinales,quod illis cathartica exhibere poſſit Medicus. Decretorij etiam dici poſſunt, non quidem ſimpliciter & abſolute, ſed cum addito mali,numquam enim perfecte & ſalutariter iudicãt, ſed peſſime,infide, periculoſe, quoniam quæ illis diebus contingunt criſes à morbi malignitate fiunt, non à natura, aut vincente, aut irritata. Hi ſuos habent dignitatis, vel potius malitiæ gradus. Alij namque frequenter decernunt. vt ſextus, Alij rarius, vt octauus & decimus, Alij rariſſime vt duodecimus & ſextus decimus. Sextus dies omniũ eſt peſſimus crudelis,infidus,ſeptimo omnino cõtrarius, quẽ propterea Tyrrannum vocat Gal. Nam ægros fere omnes ad exitiũ præcipitat,aut ſaltem in magnum vitæ diſcrimen adducit. In Coacis prænotionibus Οἷσιν ἑκταίοισι ῥίγεα γίνεται δύσκριτον, Quibus ſexta die rigores fiunt,iis ægre morb⁹ iudicatur. Sudores ſexto die manãtes peſſimi. Icter⁹ ſexto die lethalis. In epid. Dromeade vxor ſexto die riguit & interiit. Æger ſecũdus ſect. 1. li. 3. epid. Hermocrates ſexto die ictericus factus, vigeſimoſeptimo moritur. Philiſcus ſexto die interiit. Gal. cap. 4. lib. 1. de dieb⁹ decretoriis, ſexti diei Tyrannidẽ his verbis expreſſit: Multos hic in Syncopẽ derepẽte cõiecit, aut immodico ſãguinis, profluuio exſtixit, aut immoderatis vacuationib⁹, vel etiam catoche aut mania mulctauit, Alios vero in manifeſtã perniciem cõiecit, icterũ inuehens parotidas ſuſpectas, rubras quippe & vertiginoſas excitãs, & adhæc maraſmis inſanabilibus irretiens. Et quod demũ

Vacui cur dicti & medicinales.

Quomodo ſint decretori mali.

Sextus dies Tyrannus.

Hiſtoriæ eorũ qui 6. interierunt,

6. diei maligni tas.

mali genus ille dies non infert: Mihi quidem frequenter in mentem venit ſeptimi diei naturam Regi aſſimilare, Sexti vero Tyranno. Ille ſiquidē boni inſtar alicuius principis, proſpicit iis, qui à ſe iudicantur, vel ſupplicij magnitudinem minuēdo vel victoriam conferendo: At ſextum diem vel pernicie illius, quem iudicandum cœpit, gaudere, vel eiuſdem ſalute dolore comperies. Hæc Gal. Periculoſæ ergo lathales & infidæ ſunt ſexti diei criſes.

Hiſtoria corū qui 6. ſalutariter ſūt iudicati & cur.

Duos tantum reperias in epid. ſexto die ſalutariter & perfecte iudicatos Lariſſeam, virginem & heraclidem ſect. 3. lib. 3. epid. Lariſſea virgo viro matura, febre occupata καυσώδει cum ſæuis ſymptomatis, die ſexto perfecte ad ſalutem indicata eſt. Sed tanquā mirū id prædicat Gal. & cauſam ſalutaris criſeos, ad validū naturæ conatum refert, quæ triplicem in virgine vacuationem molita eſt, alterum per menſtruam purgationem, alterum per liberalem hæmorrhagiam è naribus, Tertiam per ſudorem toto fluentem corpore multum & calidū. Fuiſſe autem id rarum, ſatis indicant, hæc Hip. verba. ταύτῃ οὐχ ὑπέστρεψεν ἀλλ' ἐκρίθη, id eſt, Huic non reuerſa eſt febris ſed iudicata eſt: At rara non ſunt artis. Quid ſi dicamus morbum fuiſſe ſanguineum? Erant enim οἱ πόνοι ἐν ἀρτίοισι, id eſt, dolores diebus paribus? Obſeruarunt recētiores Medici ſextum diem in morbis ſanguineis magis eſſe iudicatorium quam ſeptimum, quia morbi iiſdem iudicantur diebus, quibus mouentur, mouetur autem ſanguis diebus paribus. vt docet Gal. lib. 3. dé criſibus. Heraclides autem ſexto die ictericus ab interiu vindicatur triplicis vacuationis beneficio hæmorrhagiæ, diarrhœæ, perirrhœæ. Cæterum dum Gal. ſextum diem inſidioſum vocat, de bilioſis tantum, qui imparibus exacerbantur diebus, non de ſanguineis morbis loquitur.

Sextus di es in morbis ſanguineis criticus eſt.

De diebus octauo, decimo, duodecimo decimo ſexto, decimooctauo.

Cap. XIX.

Octauus

OCtauus dies ſexti naturam imitatur, eſt tamen minus periculoſus. Habet interdem quartum ſui indicem

diem. Nam ſi quarto die praua appareant ſigna, & ſexto morbus non terminetur, in diem octauum cadet criſis. Decimus dies, eiuſdem fere eſt conſiderationis, Sect.3.lib.6.epid. mulieri cuidam decimo die copioſus erupit ſudor. Libro 3.epidemion, In Thaſo Pithion decimo die interiit. Duodecimus numerum tantum addit diebus, neminem vnquam eo die iudicatum vidit Gale. Decimusquintus & ſextus decimus nullius ſunt conſiderationis. Decimus octauus apud Dioclem & Archigenem, index eſt 21. In Hippoc. & Gal. doctrina, nunquam inter decretorios numeratur.

Decim. Duodecimus. 15. & 16. Decimus octauus.

De diebus criticis qui ſunt à viceſimo ad centeſimum & viceſimum.

Cap. XX.

Viceſimus dies, acutorum morborum terminus eſt longiſſimus, acutorum intelligo, qui abſolute & ſimpliciter tales ſunt: Nam acuti ex decidentia ad quadrageſimum diem prorogantur, de quibus intelligendus ille Hippoc. locus, qui Aphor.24.ſect.1.prog. ſcriptus legitur. Bona & facilis ſpiratio magnam vim habet ad ſalutem in omnibus morbis acutis qui cum febribus ſunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Sunt autem à vigeſimo ad quadrageſimum vere cretici ſeptenarij tres, vigeſimusſeptimus, trigeſimus quartus, quadrageſimus, perit enim poſt vigeſimum quaternionum vis. Anaxion Abderites, conſtitutione 3.lib.3.epid.34.die ſudauit, perfecte iudicatus eſt. Qui in dealeis horto iacebat, quadrageſimo die perfectã & ſalutarem habuit criſin. Idem contingit Clazomenio, cui cum humores pone aures vigeſimo ſeptimo die apparuiſſent, quadrageſimo tandem, morbi periculo defunctus eſt. Poſt quadrageſimum, ceſſat ſeptenariorum vis tunc ſoli vicenarij ſunt critici, ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus, centeſimus & vigeſimus. Empyicos quoſdam ſexageſimo iudicatos vidit Hipp. Sect.3.li.1.epid Cleonactides octogeſimo perfecte iudicatus eſt; Epicratis autem vxor eodem die interiit, vt & mulier quædam in Thaſo. Sect.3.lib.3.epid.

40. dies terminus omnium acutorũ.

Vicenarij omnes critici à 40 ad 100.

Heropythus centeſimo viceſimo perfecte & ſalutariter iudicatur, Parius in Thaſo, centeſimo vigeſimo moritur. Poſt centeſimum & vigeſimum perit dierum vis, menſibus tunc & annis fieri criſes dicuntur. aphor: 28. ſect. 3. Plurimi affectus puerulis iudicantur, nonnulli quidem in quadraginta diebus, alij in ſeptem menſibus. Quidam in annis ſeptem Aphor. 7. ſect. 5. Comitiales morbi quibus fiunt ante pubertatem, mutationem recipiunt: Quibus autem poſt vigeſimumquintum annũ fere commoriuntur. Apertius libello de ſemeſtri partu. Mulieribus (inquit) & fœtuũ cõceptus eſt abortus, & partus eo iudicantur modo, quo & morbus, & ſanitas & mors, omnibus hominibus. ταῦτα δὲ πάντα τὰ μὲν καθ' ἡμέρας, τὰ δὲ κατὰ μῆνα ἐπισημαίνει, τὰ δὲ κατὰ τεσσαρακοντάδας, τὰ δὲ κατ' ἐνιαυτόν, id eſt, Hæc vero vniuerſa partim diebus menſibus, partim dierum quadragenariis, partim vero anno iudicantur. Hæc vera eſt criticorum dierum hiſtoria.

Poſt 100. diē mēſibus & annis innumerare oportet.

Finis libri ſecundi.

LIBER

LIBER TERTIVS, IN QVO CRITICORVM DIERVM CAVSÆ OMNES explicantur.

Criticorum dierum cauſæ neceſſario ſtatuendæ ſunt.

CAP. I.

ACutos morbos, ſtatis circuitibus & definitis temporib. nunc paribus, nunc imparib. moueri, longo vſu & certa experientia iam à multis ſeculis eſt & exploratum. Dierũ non eandem eſſe vim, ſed alios aliis potentius decernere, nemo niſi audax & demens negabit. Septenarios perfectiſſime iudicare, tum indices, poſtremo intercidentes luce meridiana eſt clarius. Naturæ certas eſſe leges nobis incognitas, quas ipſa inuiolatas & immutabiles ſeruat, niſi aut impedita, aut laceſſita, omnium recte Philoſophantiũ conſenſu eſt approbatum. ſed horum effectuum cauſas aſſignare ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνει σύνεσιν, humani ingenij vires obſcuris vallatas cancellis ſuperat. Ita n. abditæ

Naturæ motus certi.

ſunt, ita occultæ vt magnitudine ſua obſtupeſcentẽ animum ſuſpendant Multa (inquit Lucretius) tegit ſacro inuolucro natura. Eſt hoc imbecillitatis humanæ aſylũ. Hic hærent Philoſophi, cæcutiunt Medici, ſtupet prophanum vulgus: non minus quam in Euripi anguſti in Eubœa freti ſepties interdiu noctuque refluimotu, Oceani refluxu, Herculei lapidis ferrum ad ſeſe trahentis viribus,

Occulta in natura multa

Eche

Echenei piſciculi (Remoram vocant) nauem medio in mari impetu ventorũ actam ſiſtentis miraculo, Rhei bilẽ trahentis aut fugantis proprietatib. Eſt tamen horum omniũ phyſica & naturalis quædã cauſa. Cauſas ſi quis nullas eſſe profiteri audeat, is cum Heraclito in numeros incurrens abſurdorum Labyrinthos, demonſtrationem & ſcientiam omnẽ è rerum medio tollet. Qui certos & ordinarios effectus ſuis cauſis deſtituet, is fortunæ & caſui omnia relinquet, quod vera ac ſolida nunquam patietur philoſophia. Οὐδὲν (inquit admirandus Hip. lib. de aerib. locis & aquis) ἄνευ φύσιος γίνεται, nihil in natura ſine natura, id eſt, cauſa naturali fit. At certum eſt ſolos ſeptenarios ſeptimum, decimumquartum, vigeſimum perfecte decernere ſolos quaternarios quartum, vndecimũ, ſeptimumdecimũ ſecure indicare. Erit igitur eorũ certa quædã & conſtans ratio. Eam veterũ & neotericorum quamplurimi conati ſunt explicare, ſed tam variæ ſunt, multiplices & inter ſe diſſidentes eorum ſententiæ, vt ſi quis eas omnes velut apud Cenſorem aliquem profiteri aut ordine recenſere vellet, magnum & (vt poetę loquuntur) improbum ſubiret laborem. Ego licet hæc plus voluptatis quam vtilitatis Medico ſint allatura, quæcunque grauioresã tum Philoſophi Pythagorici, Arithmetici, Aſtrologi, Medici, de criticorum dierum cauſis prodiderunt primum aperiam, Mox quid ſentiam paucis & breuius quam fieri poterit explicabo.

Prima opinio Pythagoræorum, qui ad numerorum vim omnia referunt.

CAP. II.

Pythagoræ au ctoritas.

PYthagoram ſummum ætatis ſuæ Philoſophum tanquam diuinum & venerandum admiratur Plato, vnde olim Pythagorici σεβαστικοὶ dicti. Eum apud ſuos tantũ exiſtimationis adeptũ fuiſſe ſcribit Tullius, vt ſi quid affirmarent in diſputando, quum ex eis quæreretur. Quare ita eſſet, reſpondere non vererentur αὐτὸς ἔφα, hoc eſt, ipſe dixit. Tantum eius opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione valeret auctoritas. Præclara quidem ſunt

ſunt Pythagoræorum myſteria, ſed in his ſuperſtitioſa quam plurima, maxime vero quæ de numeris & eorundem viribus prodiderunt. Triplicem hi in rebus ordinē ſtatuunt, ſpecierū figurarū & numerorum, ſed numeros principatū obtinere volunt, Ab his n. omnia pendere in his omnia conſiſtere, Hos rerū omnium principia & elementa agnoſcunt. Quin & numeros non ſolū inter efficientes cauſſas, ſed etiā inter ſubſtantias reponunt, Ens & & vnitatem omnino confundunt. Sic autem ratiocinantur. Quemadmodū in numerorū materialiū ſerie vnitas vnitati addita binariū conſtituit eadē binario addita ternarium, & ſic de cæteris: Ita vnitas ſubſtantia alteri addita binam efficit adeo vt ſicut vnitas numerum cui additur immutat, ita ipſa eadem, Ens cui adiungitur variat. Ex numeris porro alios pares alios impares eſſe volunt. Pares fœminas, impares mares appellant. Illos imperfectos, diuiduos, infœcūdos: Hos perfectos, indiuiduos fœcundos: proptereaq; principij rationē obtinere putant, imparē numerum ἰσχυρότερον vocant, parē ἀσθενέστερον. Hac numerorū ſuperſtitione deluſi quidā, exiſtimarunt herbam πεντάφυλλον dictam quinarij virtute venenis reſiſtere, dæmonas fugare, & eius foliū vnicum bis in die ex vino ſumtū quotidiana febrem curare folia tria tērtianam, quatuor quartanam. Plato numerorum vim & dignitatē adeo extollit, vt neminē ſine illis recte philoſophari poſſe pronūciet. Quærit diuinus ille philoſophus, cur homo animal ſit ſapientiſſimum: Reſpōdet, quia numerare nouit. Animā definit numerum ſeipſum mouentē. Sunt qui Ariſtotelem huius ſectę fautorem agnoſcāt Is enim primo de cœlo, Ternarium numerum naturæ legem appellat, ſecundum quem naturalia omnia diſponantur, atque propterea corporū tres dimenſiones, nō plures eſſe putat quod ternarius ſit omnia, deducta demōſtratione ex Pythagorica doctrina: Nullus in numeris ordo ſine ternario Arithmeticus namq; Geometricus & Harmonicus ordo tribus abſoluitur pricipio ſcilicet, medio & fine. Neque vero numerorum vim repudiauit admirandus Hip. nam epiſtola quadam ad Theſſalum filium hæc ſcribit. Ad numerorum ſcientiam multum ſtudij adhibeto: Numerorum enim ratio, & ad circuitus, & ad tranſmutationes febrium præter rationem fietes, καὶ τὰς κρίσιας τῶν νοσεόντων, id eſt ad iudicia ægrotantium ac ſecuritates in morbis

Triplex in rebus ordo.

Numerorum vires.

Numeri pares impares

Plato numeros celebrauit.

Ariſtot. quid de numeris ſentiat.

Hip. numerorū vim non reiicit.

bis ſufficiens erit concludunt itaque Pithagorici,numeros iudicationibus pręfici, & numerorum imperio omnia diſpenſari,moueri,gubernari. Septenarios vere decretorios eſſe,quaternarios vero eorundem indices,ideo tantum putant, quod ſeptenarij maxima ſit diuinitas & quaternarij dignitas pene incredibilis. De ſeptenarij diuinitate multa alias annotauimus quæ hic tranſcribere non lubet,eius tanta eſt maieſtas,vt *σεβασμὸν καὶ σεπτὸν*, id eſt,ſacrum & venerãdum veteres appellarint,alij maioris & minoris mundi numerũ Quaternarium vero numerum perfectionis vocant Pythagorici, per quaternarium iurabant , quaternione conſtare animam exiſtimabant.Quatuor ſunt in vniuerſo elemẽta, quatuor in ſanguineis animalib. humores,quatuor nutrici famulantes facultates,quatuor tantum cauſarum genera , quatuor anni tempeſtates,&c.quæ curioſus quis perſcrutari poterit.Ob ſeptenarij ergo & quaternarij dignitatem , ſeptenarios & quaternarios criticos eſſe volunt. Sic ſeptimeſtres partus vitales eſſe ob ſolius numeri vim cõtendunt.

Cur ſeptenarij & quaternarij ſunt critici. *Septenarij diuinitas.* *Quaternarij dignitas.*

Impares vero dies potius criticos eſſe quam pares,ex eo colligunt,quod impar ſit velut muſculus & ad agendum promtior, itaque humoribus calidis & agentibus magis conuenit quam patiẽtibus:Agere autem magis bilioſum humorem ſubſtantia tenuiſſimum, temperamento calidiſſimum,qualitate acerrimum,ex ipſius elementi natura manifeſtum euadit:At acuti fere omnes à bile fiunt. In diuturnis morbis quorum materia contumax eſt, frigida & craſſa ad patiendum magis nata.criſes diebus paribus contingunt,quia pares fœmineis ſunt & ad patiendum nati.Hanc fuiſſe ſummi Hip.ſententiam contendũt Docti quidam. Quid enim (inquiunt) aliud ſonant hæc toties ab Hip.decantata verba libello *περὶ ἑβδομάδων ὁ αἰὼν τοῦ ἀνθρώπου ἑπταήμερος*, id eſt , vita hominis diſpenſatur ſeptenario aphor. quinquageſimonono ſect 4. Tertiana exacta *κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι τὸ μακρότατον* ſeptem circuitibus quod longiſſimum eſt iudicatur. Aphor. 36. eiuſdem ſect ſudores ſeptimo die manantes boni. Aph. 127. Coacarum progn. Icterus ante ſeptimum diem inſidioſus, Aphoriſ. 23 ſectione ſecunda. acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur. Aphoriſ. 61. ſectione quarta, febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, relapſus periculum ſubeſt. Vnicam ergo criticorum dierum

Cur impares potius critici.

dierum cauſam agnoſcunt Pythagorici numerorum ſcilicet dignitatem & vim.

Conuellitur opinio Pythagoræorum & demonſtratur numeris agendi vim nullum ineſſe.

CAP. III.

PRæclara ſunt (fateor) Pytagoræorum hæc de numerorũ miraculis & viribus placita, ſed ſi Philoſophica trutina & Medica ſtatera põderentur, erroris plena omninoq; ſuperſtitioſa æquus veritatis æſtimator iudicabit. vt enim ſingula ſigillatim excutiam; Numeris nullam agendi vim concedimus, Nullum hi in naturã habent imperium. Non ſunt ſubſtantiæ, ſed πρὸς τὴν τῆς ποσότητος κατηγορίαν, ad quãtitatis eiuſque diſcretæ categoriam referuntur: At quantitas apud Philoſophos nullam agendi vim habet, Tribuitur omnis actio qualitati. Ariſtoteles duodecimo metaphyſices capitib. penultimo & vltimo arguit Pythagoræos, qui numeros ſubſtantias ſeparatas & entium cauſas eſſe volebant. Gal. cap. 8. lib. 3. de dieb. decretoriis. Omnia (inquit) quæ de numerorum viribus Arithmetici nugantur tam facile abſurda eſſe deprehenduntur, vt mirari mihi ſæpe ſubeat, aut ſic Pythagor. ille ſimul & prudens fuerit, & ſimul numeros tanta poſſe exiſtimauerit. Non poſſe autem ad numeros criticorũ dierum cauſam referri, ita philoſophatur Gal. eod. capite ſi numerus per ſe vim haberet decernendi, acuti morbi λίχπα τὸ, id eſt, ſemper diebus imparib. iudicarentur nunquam paribus: At ſæpe paribus iudicantur: Non ergo quia omnis per numerus fœmina eſt, impar vero muſculus acutorũ criſes in imparib. fieri pronunciandũ. Eſt & alia Gal. demonſtratio. Criſis motus eſt (definitur enim μεταβολὴ ὀξύῤῥοπος mutatio ſubita ad ſalutem aut ad mortem) At mutationes non à numeris fiũt accidit quidem certis numeris, aut innumeratis dierum interuallis mutatio, quia motus omnis tempore perficitur, definitur autẽ tẽpus ἀριθμὸς τῆς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, id eſt,

Numeris nulla ineſt vis agendi & cur.

Gal. demonſtr. contra Pythag.

2. Ratio.

id eſt, numerus motus ſecundum prius, & poſterius, Ariſtoteli quarto Phyſicor. Sed numerus quatenus numerus nec agit in naturalia corpora, nec ea immutat Plinius lib. ſeptimo naturalis hiſtoriæ cap. 40. contra numerorum vanitatem ita exclamat: Heu vana & imprudens diligentia, numerus dierum computatur, vbi quæritur pondus, alius de alio iudicat dies, & tamen ſupremus de omnib., ideoque nullis credendum eſt. Quid quod bona malis paria non ſunt etiam pari numero? Mitto ſapientis cuiuſdã dictum, Numerorum per ſe nullam eſſe dignitatem. Quiſque enim numerum quem amat, celebrare ſolet. Sic de ſenario mira prædicant quidam eum γάμον καὶ τέλειον vocant, nuptiis eum accommodant & omnis generationis principium agnoſcunt, quem tamen medici Tyrannum inſidioſum & infidum vocant. Quod ſi ſerio philoſophandum ſit nobis, quomodo in hominis naturam imperium aliquod habebit numerus, cum numerus per ſe nihil ſit, & ſi metaphyſicis credendum, non ſit ens reale, ſed intellectus tantum. Non eſſe ens per ſe ita demonſtrari poteſt. Quod eſt multa ſimpliciter, non eſt vnum ſimpliciter, & proinde nec vnum ens per ſe. At numerus eſt multa ſimpliciter, vt docet Ariſtoteles cap. 7. lib. 3. Phyſic. vbi ait, Numerum eſſe vna plura, & decimo Metaphyſic. numerum vult eſſe multa vna. Quin etiam ex duobus nunquam fit vnum per ſe, niſi illa inter ſe vniantur vnitate continuitatis vel intentionis, aut alterum ſit forma alterius: At vnitates ex quibus conſtat numerus, neque vniuntur inter ſeſe in aliquod vnum continuum, neque vna vnitas forma eſt aliarum; Non erit igitur ens per ſe. Adde quod ſi ex ſubſtantiarum vnitatib. non fit vnum per ſe, quomodo ex vnitatibus quantitatum fiet? Neque vero ens reale dici debet numerus: Numerus enim quatenus numerus, conſtat ex vnitatib., omnis vnitas quædam eſt indiuiſio, omnis indiuiſio negatio eſt ſeu priuatio: Conſtat ergo numerus negationib. At negationes ſunt non entia; Quod ſi obiiciat quis numerum à ſenſibus percipi, & ab Ariſtotele ſecundo de anima inter obiecta communia reponi, propterea ens eſſe reale (liceat vocabulis vti ſcholaſticis, quia ἐμφατικωτέρως rem exprimunt) Reſpondebimus ex eodem Philoſopho numerum ex continui ſolius negatione percipi: Sic tenebræ,

[Margin notes: Plinius cõtra numerorũ vanitatẽ. — Dictum ſapiẽtis contra numeros. — Numerus non eſt ens per ſe. — 1. Ratio. — 2. Ratio. — 3. ratio. — Numerus non eſt ens reale. — Obiect. — Solutio.]

nebræ, cæcitas & priuationes ferè omnes à ſenſibus percipiuntur, non ſunt tamen vera entia. Quod autem numerus non ſit ens reale docet multis in locis Ariſtoteles. In prædicamentis ſcribit in partibus numeri eſſe ordinē, id autem fieri non poteſt niſi quatenus ab intellectu percipitur. Octauo Metaphyſices: Numerus inquit vnum non eſt, ſed velut cumulus, aut ſi ſit, dicendum quidnam illud ſit quod ipſum efficit vnum ex multis, ac ſi diceret: Niſi detur in numero vltima vnitas, quæ ſit velut forma præcedentium, non fiet numerus vnum quid, id autē non fit niſi intellectu & ſatis imperfectè, hoc eſt, non ratione compoſitionis, ſed ſolius ordinis qui mente colligitur. Tertio Phyſic. numerus eſt vna plura quantam quædam. Eſt ergo numerus ens intellectus, non ens reale, non cauſa efficiens, non ſubſtantia, vt volunt Pythagorici, proptereaq; nulla ineſt numeris agendi vis. Plato numeris multum tribuit, ſed veriſimile eſt (vt pleriq; ſentiunt) eū non de materiali & vocali numero, ſed de rationali & formali loquutum, & per numeros ipſas rerum naturaliū formas ſubſtantiales intellexiſſe. Ariſtoteles dum libris de Cœlo ternarium naturæ legem dicit, non agnoſcit eū numerum tanquam agentem cauſam, ſed (vt docti omnes interpretantur) legem ex cauſa manantem aut cauſæ iunctam, cuius exemplo naturalia diſponātur. Sunt enim mouentes omnes cauſæ, certo præditæ numero, cuius ratione tanquam exemplari aliquo diſpenſantur, mouentur, gubernantur. Numerus ergo nihil agit, ſed ratio numeri nobis incognita mira præſtat. Septenarius quatenus numerus eſt, nullam efficiendi vim habet, ſed eum ſibi elegit numerū pro deliciis natura, eo mirum in modum oblectatur & gaudet, vnde fit vt ſeptimo quoq; die, menſe, & anno maximæ contingant mutationes. Cur autem eum numerum elegerit natura pollicetur Hip. ſe aliquando demonſtraturum. Nam ad finem libelli περὶ αἰῶνος hæc ſcribit, τῇ δὲ φύσιος τῶν ἑπτάδων, διότι ἐν ἑπτασίν ἕκαστα διοικεῖται, ἐγὼ φράσω ἐν ἄλλοισι, id eſt, Quamobrem autem & qua naturæ neceſſitate per ſeptenariorum rationem ſingula hæc diſpenſentur alio loco aperiam, ſed nunquam id præſtat. Dicamus nos cum Theologis, Deū diei ſeptimo benedixiſſe, eum filiis Iſraël tanquam celebratiſſimum commendaſſe; die ſeptimo quieuiſſe ab operibus ſuis; vnde vulgatū illud: *Numero Deus impari gaudet.*

Auctoritates Ariſtotelis.

Platonis ſentētia explicatur.

Ariſtotelis locus de ternario explicatur.

Cur ſeptimum numerū elegit natura.

Et antiquiſſimus ille vates Orpheus de ſeptenario hæc cecinit:

Ἑβδόμην φίλην ἱερὴν ἑκατηβόλῳ Ἀπόλλωνι,

Ecce ſagittifero pergrata eſt ſeptima Phœbo.

Natura itaque (quam ordinariam Dei poteſtatem, etiā mirus prædicat Hip. lib. de aeribus, locis & aquis) numerum eum tanquam perfectiſſimum elegit. adeo vt conceptus, conformatio, motus, partus, vita, criſes ſeptenariis diſpenſentur, natura agente non numero.

Altera opinio eorum qui criticorum dierum cauſam ad Arithmeticam rationem referunt, eiuſdemque confutatio.

Cap. IIII.

Opinio. Ferretij. Hypotheſes. Prima.

SVnt ex Medicis docti quidam, qui criticorum dierū cauſam ad Arithmeticam compoſitionem referre conati ſunt. Eorum hæc ſunt præcipua fundamenta, hæ hypotheſes. Morbi acuti ad impares tendunt dierum numeros, & eos maxime, qui totius naturā induunt: Impares autem numeri qui totius naturam induunt, ſunt ſeptenarius & nouenarius. Nam cum numeri omnes denario claudantur, fit vt impares omnes qui denario continentur, vel ternarium, vel quinarium, vel ſeptenarium, vel nouenarium componant: At ternarius & quinarius nouenarij partes ſunt: Superſunt ergo duo tantum, ſeptenarius & nouenarius, ipſi nullos alios componentes. Acuti itaque morbi ſeptenariis & nouenariis iudicabuntur. Partes porro numerorum de proximis ſuis totis indicant, ſic Architectus ex fundamentis parietes, ex parietibus tecta colligit: Fit itaque vt tertius de quinto indicet & quintus de nono, Quartus autem de Octauo non indicabit in acutis, quia acuti imparibus exacerbantur diebus, ſed de ſeptimo tantum, quia ſeptenarij partes, in quas proximè reſoluitur, ſunt quatuor & tria, ſed quaternarius propinquior eſt. Finita prima decade alteram rurſum incipe, vel alterum quaternarium, ſenarium, octogenarium: Ita vndecimus criticus erit, quia quartus eſt à ſeptimo decimusquartus omnium decernentium validiſſi-

diſſimus & perfectiſſimus,quia ab vtroque numero vim accipit. Et enim ſeptenarius à ſeptimo & à nouenario quintus,decimusoctauus criticus erit potius quam decimus ſeptimus,quia nonus eſt à nouenario,vigeſimus primus tiam potius quam vigeſimus de morbis decernit, quia ſeptimus eſt à quartodecimo. Hæc criſeωn in morbis acutis eſt ratio. Morbi longi diebus mouentur paribus,is præſertim qui totius naturam induunt: Sunt autē pare denario concluſi,quartus,ſextus,octauus,decimus, de quibus indicabunt ſuæ partes, de octauo quartus, de decimo quintus,de ſexto tertius,de quarto ſecundus. Ita philoſophatur Augerius Ferrerius Medicus & Philoſophus eximius. Sed quoniam noua hæc criſimorum dierū ratio Hippocraticæ & veræ doctrinæ ſplendorem obſcurat, omnemque decernentium dierum κόσμον inuertit, eam in Lyceo Medico non admittimus. Nam nec tertius nec quintus apud Hipp. verè ſunt indices, ſed intercalares tantum,nec quartus decimus omnium decernentium eſt validiſſimus. Septimum enim inter decretorios primum appellat Gal. δυνάμει καὶ ἀξιώματι, id eſt, viribus & dignitate. Nec octauum decimum ſeptimodecimo præferendum putamus,nec vigeſimum primum vigeſimo,vt iſte contendit, ita enim vigeſimusſeptimus, trigeſimusquartus,quadrageſimus,ſexageſimus, octogeſimus, centeſimus,nō eſſent critici,quos tamen frequenter & perfectè decernere lib. 2. demonſtrauimus & hiſtoriis quam plurimis illuſtrauimus.Valeat ergo Arithmetica hæc criticorum dierum demonſtratio, maximè verò cum aliquam vim efficiendi tribuat numeris,qui cum ſint quantitates & entia imperfecta,nihil quicquam agere apti natique ſunt.

Morbi longi paribus diebus iudicantur.

Conuellitur hæc opinio.

Opinio Aſtrologorum qui cauſam ſalutaris & letalis criſeos referunt ad beneficos & maleficos Planetas.

CAP. VI.

ASTROLOGI(qui vulgo iudiciarij dicūtur) & Genethliaci ferè omnes,non criſeon modo,ſed etiam cunctoū

omnium & humanarum actionum cauſam, ad varios ſyderum aſpectus, influxus, coniunctiones referunt. Primi omnium Ægyptij & Chaldæi planetarum duo ſtatuebant genera, Alios temperatos & ſalutares [illegible] καὶ ἀγαθοποιοὺς appellabant: Alios intemperatos maleficos, horribiles [illegible] καὶ κακοποιοὺς Illos vulgus Aſtrologorum bonas fortunas vocat, quales ſunt Iuppiter, Sol. Venus, Mercurius hos malas fortunas, quales ſunt Saturnus & Mrs: ſi cum illis coniungatur Luna fauſti erunt & felices dies, ſi cum his infauſti & lethales. Abrahamus Auenesre ſeptem vult eſſe mundi gubernatores, qui per cœlos tanquam inſtrumenta oberrātes, coaceruatis ſtellarum omnium influentiis, eas in hæc inferiora diſtribuunt: Eos enim vera Medicos dici debere putat, quoniam ex iis ſanitas aut mors. Mercurius ille ter maximus libello de decubitu infirmorum vim quandā ineſſe aſtris maleficā, quæ imperfectæ & lethalis criſeos cauſa ſit apertiſſimis verbis declarat. Medicus, inquit ægri decubitum explorare debet; Quod ſi horam qua ægrotare cœpit, exquiſite deprehendere nequeat, ſpectare debet, quomodo cœlum affectum ſit, & ad quam ſtellarum luna rationem habeat oppoſitam ſcilicet, vel quadratam: Cum maleficis enim conformetur noxium morbum facit, cum beneficis ſalutarem. Ptolomeus primo quadripartiti: Erraticarum, ait, ſtellarum atque fixarum circumuolutio calores, ventos, niues in ambiente aere efficit. Idem centum ſententiarū cap. 6. Super ægrotis criticos dies inſpice ac lunæ peragrationem in angulis figuræ ſexdecim laterum; Vbi enim eos angulos benè affectos inueneris, benè erit languenti, contra malè ſi afflictos inueneris. Sexdecim porro angulorū, quidam ſunt pleni, qui reſpōdent diebus criticis radicalibus, & ſunt quartus, octauus duodecimus, ſextusdecimus: Quidam ſemipleni qui reſpondent indicibus, & ſunt ſecundus, ſextusdecimus, quartusdecimus: Alij ſemidimidiati, qui reſpendent intercidentibus, & ſunt tertius, ſeptimus, vndecimus, quintusdecimus: Alij ſunt vacui vt primus, quintus, nonus, tertiusdecimus. Tanta fuit quorundam Aſtrologorum vanitas & ſuperſtitio, v ſingulis planetis peculiares morbos deſignarint, Satuno quidē quartanas febres, lepram, ſcirrhum, cancrum ſtrumas maligna vlcera, incubum, melancholiam, hepats & lieni obſtructiones, hæmorrhoides, varices, hernim, vteri præ-

Ægyptiorum opinio.

Abrahami Auenesre auctoritas.

Mercurius triſmegiſt.

Ptolomeus.

Morbi peculiares planetarū. Saturni.

præfocationem, Iovi cephalagiam ſanguineam, ſynochos, ephemeras febres, anguinas, pleuritides, peripneumonias, phlegmonas, apoplexiam. Marti tertianas febres, Hemitriteos, phrenitidem, maniam, hæmorrhagiam, choleram morbum, icterum, dyſenteriam, eryſipelata, exanthemata, herpetes, carbunculos. Soli febrem continuam, cordis palpitationem, Veneri œdemata, priapiſmum, ſatyriaſin, gonorrhœam, imaginariam venerem, inſaniam ex amore, morbum gallicum. Mercurio, vertiginem, tuſſes ſiccas, linguæ vitia. Lunæ epilepſiam, arthritidem, hydropem, Paralyſin Lethargum, coma, caron, catarrhum: Hoc idem voluit Hermes ille triſmegiſtus. Qui, inquit, ſub Saturno & Mercurio decumbunt, tardi ſunt, & ad mouendos artus imbelles, frigidum ſentiunt, lucem auerſantur, crebra ducunt ſuſpiria, mœticuloſi ſunt, vox illis acuta & exilis, paruus pulſus reſpiratio minutula. Qui ſub Marte & Sole decumbunt iracundi ſunt, ſiticuloſi facies ſaturato rubore ſuffuſa eſt, inordinati & inæquales pulſus, lingua aſpera, oculos huc illuc voluunt cum *δυσφορία* & anxitudine penè incredibili. Neque vero planetis tantum, ſed etiam ſingulis Zodiaci ſignis peculiares morbos aſſignant Aſtrologi. Arietis apud eos morbi ſunt, epilepſia, aurium narium, oculorum, dentium, oris dolores, ſcabies, impetigo, puſtulæ. Tauri, omnes colli & gutturis affectus, angina, ſcrophulæ. Geminorum morbi ex ſanguine fiunt in manibus, brachiis & humeris. Cancri, pruritus, lepra, depilatio. Leonis, qui in corde & diaphragmate. Virginis qui in teſtibus & abdomine, atque ita de cæteris. E cœlo igitur dierum & horarū felicitatē ac infelicitatē deriuant Aſtrologi & Genethliaci, cœloq; & Aſtris maleficam vim tribuunt. Superſtitioſam hanc & vanitatis plenā opinionem, Medici quidam iudiciarij ſequuti ſunt, criſeos ſalutaris, aut inſidioſæ cauſam ad benignum aut maleficum ſyderum aſpectum referentes. Itaque ſimul atque decumbere cœpit æger, planetarum influxus & quomodo affecta ſint ſydera intuentur. Ad huius falſi dogmatis confirmationem poſſumus grauiſſimorum Medicorum & Philoſophorum, Hip. ſcilicet, Platonis, Ariſtotelis, Gal. & aliorum auctoritates proferre; Hippoc. lib. de aeribus, locis & aquis hæc ſcriptis mandauit: Medicum aſtrorum exortus conſiderare oportet præcipuè vero ar-

Iouis. Martis. Solis. Lunæ. Mercurij de morbis Planetarum opinio. Singulorum Zodiaci ſignorum morbi.

ςturi & Pleiadum occaſum: Morbi.n.in his maxime diebus perimunt homines: Sed & periculoſiſſima ſunt ambo ſolſtitia, periculoſum & æquinoctium vtrumque; Itaque neque illis temporibus cathartica exhibere, neque vrere, neque ſecare oportet priuſquam prætereant dies decem aut plures. Secundo lib. de Diæta: Aſtrorum ortus, eorumdem occaſus agnoſcere Medicum oportet, vt inde mutationes totius mundi, ex quibus morbi hominibus oriuntur obſeruet, & libello περὶ ἀρχῶν: De rebus ſublimibus in cœlo non eſt inſtitutum dicere, niſi quatenus ex iis ſanitas & morbus, ex ijs bonum & malum, ex iis vita & mors. Videtur itaque Hippoc. cœlo & aſtris maleficam vim & quaſi neceſſitatem tribuere. Nam primo de Diæta, omnia inquit eueniunt per cœleſtem ac diuinam neceſſitatem & quæ volunt & quæ nolunt, lib. de natura hominis ab eadē neceſſitate omnia contingunt. Hinc illud θεῖον in morbis lib. de aeribus, locis & aquis & 1. prognoſt. Hanc admirandi Hippoc. ſententiam ſequutus videtur diuinus Plato cum pleriſque in locis, tum vel maxime in Timæo: Suadet enim vt diligenter inſpiciamus, quid ex vario aſtrorum occurſu, circuitu, aſpectu cuique noſtrum euenturum ſit. Aſtra namque alia frigus, alia calorem inducunt, & cuilibet animanti peculiare ſubeſt in cœlo aſtrum. Ariſtoteles libro de Cœlo, de ortu & interitu, de generatione animal. & meteor. Omnia hæc inferiora à ſuperioribus pendere, eſſeque ſuperiora inferioribus contigua apertiſſimis verbis declarat. Quin & primo politicorum Thaletem Mileſium ex Aſtrorum obſeruatione oleæ caritatem prænuntiaſſe ſcribit. Plinius cœlo & Aſtris maleficam vim tribuit & quod commemorabile eſt, minimum animal formicam, ſiderum vim ſentire. Marſilius Ficinus in qualibet ſtella dæmonem ſtatuit Ad ſiderum ergo infelicitatē criſeos lethalis cauſam referunt Aſtrologi iudiciarij, & prout cœleſtia illa corpora feliciter vel infeliciter affecta ſunt ita & nos & actiones noſtras aut damno aut commodo afficere volunt, ex eorum aſpectu triquetro, (vt aiunt) quadrato, ſextili, oppoſito, futura omnia prædici poſſe pertinaciter adſtruunt, diem & horam cum ſuis minutis, qua æger laborare cœpit obſeruant, erectaque eo momēto figura cœli, æquatis quatuor cardinibus & poſitis ſuo loco planetis, locorū apheticorū conditionē ſpeculātur

tur dominique aſcẽdentis & ſignificatoris morbi ſitum& conſtitutionem, ſumtoque inde iudicio ægritudinem lethalem aut ſalutarem, diuturnam, aut breuem vaticinantur. Quæ an vera ſint ad Lydium (vt aiunt) lapidem & veritatis libellam nunc reuocare placet.

Cõuellitur hæc Aſtrologorum opinio & demonſtratur cœlo atque Aſtris nullã ineſſe vim maleficam, nec diuinatrici Aſtrologiæ credendum.

Cap. VI.

QVod olim de Aruſpicibus Cato, id ego de iudiciariis & diuinatoribus Medicis dicere poſſum. Mirabatur ille, quod non rideret Aruſpex Aruſpicem cum vidiſſet. Quota enim quæque res euenit prædicta ab his; aut ſi euenit quippiam, quid afferri poteſt cur non caſu id contigerit; Non minor eſt diuinatricis Aſtrologiæ quam Aruſpicinæ vanitas. Quam multa (inquit Tullius 2. de Diuinatione) ego Pompeio, quã multa Craſſo, quã multa ipſi Cæſari à Chaldæis dicta memini, neminem eorum, niſi ſenectute, niſi domi, niſi cum claritate eſſe moriturũ, vt mihi permirum videatur, quemquam exſtare, qui etiam nunc credat iis, quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli. Diuinatricem eam Aſtrologiam Philoſphi omnes, Pythagores, Democritus, Plato, Panætius Stoicus, Archelaus, Ariſtoteles & neglexerunt & repudiarunt: vana enim ſunt ridicula & debiliſſima eius artis fundamenta. Ex aſtrorum quippe aſpectu, hmanæ vitæ caſus & criſes omnes præuideri poſſe impudentiſſime iactitãt, proptereaque natalitia cuiuſque aſtra obſeruanda eſſe medico: Quin & aſtra neceſſario in nos agere contendunt, eorumque alia benefica, alia malefica eſſe volunt, quæ ſingula abſurdiſſima eſſe, ne dum veritatis pallio velata ratione & ſenſu) certiſſimis rerum omnium κρι τηρίοις) demonſtrare aggredior, Atque vt ſigillatim ſingula perſequar. Quomodo ex ſtellarũ aſpectu morbi euentus & humanæ vitę caſus preuideri poſſũt, cũ incognitę ſint aſtrorũ omniũ vires? ſtellarũ quippe infinitus eſt numer⁹ & magnitudo pene incredibilis. An nõ per ſtellarũ

Præclarum Catonis dictum.

Ratio 1.

incognitarum influxum, aliarum, quæ cognitæ ſunt, effectus, aut impediri, aut variari poterunt: vana igitur & incerta erit prædictio. Scio quid reſpondeāt Aſtrologi,

Reſpōſū Aſtrologorum

ſe longa annorum obſeruatione rerum ratos & definitos euentus millies cōprobaſſe. Sed an ignorant, quod naturæ genius Ariſtoteles prodidit, motus cœli eſſe incōmēſurabiles eādemque cœli faciem, eundem ſtellarum poſitum ſæpe euenire non poſſe, vt vix liceat homini ſemel in vita eandem cœli totius faciem intueri; Iam v. natalitia cuiuſque aſtra obſeruare quid prodeſt, cū in conceptu potius & conformatione partium beneficam aut maleficam vim ſi quam habeant, impertiantur planetæ? plus n. in cōceptu quam in partu ponderis eſſe fatetur Ptolomæus: At quis horam conceptus & conformationis explorare poterit; Solus (ait Gal. libello an omnes particulæ ſimul fiant) qui fœtum plaſmauit, nouit, creator.

Secūda.

Tertia,

Poteſt ne eo momento, quo decumbere inci-pit æger, ſiderum omnium aſpectus, influxus, conueſſiones obſeruare medicus (cum & denſiſſimæ ſæpe obſeruētur nubes) & ita rapidus ſit ſtellarum motus, vt conſtellatio prius tranſuolet, quam à nobis deprehendi queat; Sed demus, ſtellarū omnium vires illis eſſe cognitas, & primam decubitus horam, imo & momentum poterit ne ex eo aſpectu criſis totiuſque morbi euentus præſentiri; Cœlum apud Philoſophos vniuerſalis eſt cauſa, cuius vis licet infinita ſit, per particulares tamen cauſas & elementares determinatur. Sol nunquam ſine homine hominem generat, requiritur ad effectuum productionē agens particulare, & certa quædā materiæ diſpoſitio, quæ vniuerſalis illius agentis vires immutat, euertit, alterat. Non ergo ab criſeon præſentionem aſtra tantum ſpectare debet Medicus, ſed peculiares cauſas, ægrotantis quippe naturam, temperiem, morbi ideam, magnitudinem, mores & motus. Sic nautium periti gubernatores, non ex Ioue, Saturno aut Marte imminentes tempeſtates præuident; ſed ex aëre, vētis, nubibus, ſic ruſtici & agricolæ non à ſtellis, ſed ab aëre aëris diſpoſitiones agnoſcūt. Vt ergo aërem illi ex aëre: ita Medici ægri ſalutē & perniciem ex ægro, id eſt, iis quæ in ægro tante apparēt, nō ex cœlo & aſtris præuidere debēt. Præterea ſi varius ille ſtellarū influxus & aſpectus ſola ſtatuatur criſeon & criticorū dierū cauſa. Ergo qui ſub eodē aſpectu & eadē hora decum-

Quarta

Quinta.

decumbent, eodem omnes modo iudicabuntur: At ob-
ſeruatum eſt eodem momento ægrotaſſe quã plurimos,
eorũ tamẽ alios interiiſſe, alios ſupeſtites euaſiſſe. Quam
multi (inquit Phauorinus apud Gell.) omnis ætatis, ſexus,
ſub diuerſis ſtellarũ motibus nati, eadẽ naui fluctu, obru-
tĩ eodem genere mortis eodẽq; ictu tẽporis interierunt: **Setas**
Quod ſane nũquã eueniret, ſi momẽta naſcendi ſingulis
attributa, ſuas vnũ quodq; leges haberẽt. Quid? an nõ ge-
mellorũ cõceptus, cõformatio, partus, eadem hora: & ſub
eodem aſpectu perficiuntur? At diſſimiles eorũ mores,
affectus, caſus ſæpe obſeruamus. Proclus & Euriſthenes
Reges Lacedæmoniorum, fratres fuerũt gemini, eorum
tamẽ & exit⁹ vitæ diſſimilis, & rerũ geſtarũ gloria diſpar
fuit. Vana igitur & incerta ad morborum prognôſin
ea ſtellarũ contemplatio. Impium verò & Chriſtiano in-
dignum, quod diuinatrix hæc Aſtrologia contẽdit, age-
re in nos cœleſtia corpora neceſſario, Sapiens enim (vt
ſacræ teſtãtur paginæ) ominabitur aſtris, & vt iã demõ-
ſtrauimus vniuerſalis cauſa nõ agit, niſi pro diſpoſitione
particularis. Proferam Bardezanes Syri, nõ inelegãs cõ- **Aſtra**
tra iſtos ſtellarum influxus & neceſſitatem argumentũ. **nullam**
Apud Seras (ait) lex eſt prohibẽs occidere, fornicari & ad **habent**
orare ſimulacra, vnde in illa regione nullum templum **neceſſita**
conſpicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo **tem in**
homicida, nec voluntatem alicuius illorum ardẽtiſſima **homi-**
ſtella Martis in medio cœli conſtituta ad cædẽ hominis **nes.**
coegit, nec Venus Marti coniuncta vt alienam quiſpiam
ſollicitaret vxorem potui efficere? Atqui ſingulis etiam **Elegans**
apud eos diebus, in medium cæli, Martem peruenire ne- **argumẽ-**
ceſſe eſt, & in tanta regione ſingulis horis naſci homines **tum Bar**
non eſt negandum. Itaque nec natalitia ſidera, nolẽtes **dezanes**
Seras ad homicidium compellũt, aut Brachmanas ad eſũ
carnium: Nec Perſas à ſceleratis nuptiis remouent, nec
Medos prohibent vita defunctos canibus exponere nec
Parthos multas ducere vxores: Singulæ namque gen-
tes vt volunt & quando volunt libertate ſua vtuntur, **Iſocratis**
legibus moribusque obedientes. Socrates ſapientia **dictum.**
clarus, illud quicquid eſſet non natalitis ſideribus ſed
aſſiſtenti numini acceptum referebat. Iſocrates, cum ei
filium exhiberet quidam, & quæreret quid ei neceſ-
ſarium arbitraretur, *δεῖ ἐπυγραφεῖδιν καὶ νοῦ*, id eſt, penna
opus eſſe (Reſpondit) & mente. Nullã ergo neceſſitatem

habent aſtra, nec agunt in nos, niſi vt cauſæ vniuerſales

Quod vero Aſtra quædam benefica, quædam malefica eſſe volunt & commentitium id credimus, & erroris ac vanitatis plenum. Nunquam mors à cœlo, ſed à materia elementari cum vitio proprio, nunquam inferiorum corporum tumultus à cœlo ſunt, ſed à materię motibus inordinatis, cœleſtis harmoniæ legibus non obſequentibus. Quæcunque in ſublunari regione cōtingunt mala, tumultuātis potius & deficiētis materiæ opera ſint, quam benegni cœli. In cœleſti illa harmonia, quæ ex luminum omnium conſpiratione reſultat, omnia prepetuo conſonāt, per eam nihil in ſublunari mundo vnquam diſſonat: quod ſi aſperum & diſcors quidpiā audiatur, id ad cœli tactum referri non debet, ſed ad quatuor iſtas ſublunaris cytharæ chordas. Qui cœlo maleficam vim tribuit, qui ſtellis morborum cauſas aſſignat, non minus reprehenſione dignus eſt, quam qui naturam corpus noſtrum diſpenſantem morborum cauſam agnoſcit: At hæc ipſa morborum eſt medicatrix Hippoc. in epid. Furor eſt benignam cœli virtutem maleficij accuſare, Non fiunt (ait Philoſophus) mōſtra, facultatis informantis errore, ſed materiæ ſolius; quæ qualitate aut quantitate peccat vitio, cur ergo cœli virtutem ſeminis, facultate nobiliorē & diuiniorem damnabimus? Ceterum quas illi planetis elementares qualitates aſſignant, vt hic frigidus ſit, ille calidus, hic ſiccus, ille humidus, ſi non actu, ſaltem effectu, eas nō agnoſcimus. Vt n. aſtra omnia lucida ſunt, ita omnia calefacere neceſſe eſt? lux quippe omnis apud Philoſophos calefacit: At ſiderum omnium vna eſt eadēque lucis orgo. Sic in plenilunio noctes ſunt calidiores, quia lumen ampliſſimum. Hoc cum viderent, Aſtrologi, ad influentias recurrere, & in ſtellis præter lumen, influentiam agnoſcere coacti fuerunt, ſic Saturnū per lucē calefacere quidem, ſed per influentiam refrigerare volunt: ita duplicem in qualibet ſtella facultatem ineſſe putant, Alteram communem, quæ eſt vis illuminandi & calefaciendi, Alteram propriam quæ eſt ab influentia, vt in Saturno refrigerandi. Quę quam ſint abſona quis non videt: Non ſunt in vno eodemque ſubiecto duæ facultates contrariæ. In heterogeneis corporibus diuerſæ nonunquam facultates comperiuntur, ſed in homogeneis nunquam: At aſtra vnius ſunt naturæ & ſimpliciſſima

Aſtra nō eſſe malefica.

Aſtra omnia calefacere

ſima corpora benigna & proſpera omnia, nunquã per ſe maleficia. Si enim (vt notat Gellius ex Phauorino) mortis hominum rerumque humanarum omnium tempus, ratio & cauſa in cœlo & apud ſtellas foret, quid de muſcis, aut vermiculis, aut eſchinis multiſque aliis minutiſſimis terræ mariſque animantib. dicerent Aſtrologi: an iſta quoque iiſdem quibus homines legibus naſcerētur, iiſdemque iridem extinguerentur, vt aut ranunculis quoque & culicibus naſcendi fata ſint de celeſtium ſiderum motibus attributa: aut ſi id non putarent, nulla ratio videretur cur ea ſiderũ vis in hominibus valeret ſi deficeret in ceteris. Quæ autem in aduerſam partem allatæ ſũt Hippoc. auctoritates, cœlum in hæc inferiora agere & mutationum omnium cauſam eſſe vniuerſalem conficiunt tantum. Quod etiam voluit Ariſt. dum cœlum inferiorib. his eſſe contiguum non mathematico ſed phyſico contactu ſcribit. Agere autem cœleſtia omnia in hęc inferiora motu tantum & lumine exiſtimauit idem Philoſophus, vnde fit vt in æquinoxiis, & ſolſtitiis ob aeris alterationem, cathartica exhibere, ſecare aut vrere vetet Hip. & aphoriſ. 5. ſect. 4. Sub cane & ante canem difficiles velit eſſe purgationes. Illud autem Hippoc. *ϑεῖόν τι* referunt omnes non ad cœli ſed aeries conſtitutionem. Explodatur ergo vetus illud Aſtrologorum dogma, & aſtris benigna tantum non malefica vis concedatur. Ex ſibiletur è Criſtianorum cœtu diuinatrix illa Aſtrologia, quam D. Baſilius vanitatem appellat occupatiſſimam, Ambroſius inutilem & impoſſibilem, Cyprianus vanam, falſam, ridiculam. Aut n. aduerſa euentura dicunt hi, aut proſpera: ſi proſpera, & fallunt, miſer fies fruſtra exſpectando: ſi aduerſa dicunt & mentiuntur, miſer fies fruſtra timendo. Si vera reſpondent, eaque ſunt non proſpera, iam inde ex animo miſer fies, antequam è fato fias. Si felicia promittũt eaque euẽtura ſunt, tũ plane duo erunt incõmoda. Nam & exſpectatio te ſuſpenſum fatigabit, & futuri gaudij fructum ſpes tibi iam defloraucrit. Nullo igitur pacto vtendũ eſt iſtiuſmodi hominibus res futuras præſagientibus. Neque iudiciariis his medicis fides adhibenda, qui ex ſyderum ſolo aſpectu criſes totumque morbi euentum tuto præſentiri poſſe impudentiſſime iactitant.

Reiiciẽda Aſtrologię diuinatrix.

Elegans cõtra diuinatores argumẽtum.

Altera

Altera Aſtrologorum & Medicorum quorundam opinio qui criticorum dierum cauſam ad ſolam Lunam referunt.

Cap. VII.

MAximæ ſunt ſiderum omnium & cœleſtium corporum in hęc inferiora vires,ſed Soli ac Lunæ principatus omnino deferendus eſt.Sũt duo hęc vniuerſi lumina & fulgentia ſidera, Alterum maius alterum minus. Sol annos,Lunam menſes regit.Solẽ itaq; diuturnis, Lunã acutis morbis præeſſe volunt quidam. Sol,vt quatuor anni temporũ,veris,æſtatis,autumni,hyemis auctor eſt: Ita humores quatuor ſingulis tempeſtatibus immutat, propterea ſcripſit Hip.li.de Natura hominis,morboſqui non diebus,ſed menſib. mouentur,æſtiuos quidem hyeme,hybernos vero æſtate finiri. Solis mirabiles ſunt, & pene diuini effectus,vnde Deus olim & creditus,& habitus.Heraclito fons dicitur cœleſtis lucis, Tullio dux & moderator reliquorum Luminum,Quibuſdam cor mundi, Ariſtoteles ſtellam appellat ſalutarem;proſperam, & γεννητικὴν,quod rerum omnium ſit procreatrix & parens: Eius enim calore viuifico vniuerſa exhilarantur,ac vigẽt arbuſta,gemmas trudunt,terra floribus redimitur,animalia cuncta amoris ſtimulis incitantur in amplexus venereos ruunt ac vberrimo fœtu ſyluas,terram, maria que frequẽtãt, nihil deniq; in ſubluna ri hoc mũdo eſt,ferax,niſi vis illa præpotens Solis fœcunditatem largiatur.Lunæ autem μεγάλα ſunt (inquit Gal. cap. 2. lib. 3. de diebus Decretorijs) τὰ ἔργα περὶ τῶν ἐν τοῖς δεσμοῖς, ἀλλὰ τῶν ἡλιακῶν ἥττω, id eſt, magnæ ſunt in hęc inferiora vires & effectus varij, ſed qui tamen Solis affectibus cedant & ſecundas teneant.Hæc humorũ eſt concitatrix & motrix. Hac in humida omnia corpora habet imperiũ. Luna,inquit Lucilius alit oſtrea,implet & echinos muribus,fibras & pecu addit, Sola omniũ capitataũ cœpa, Luna ſeneſcente augetur,iuueneſcẽte flacceſcit, quaſi ſideris curſum peroſa.Hæc terras ſaturat (ait Plinius.) accedenſque corpora

Solis effectus mirabiles.

Lunæ vires.

Lunæ imperiũ in humida corpora.

ra implet,abſcedēs inanit,Luna plena cancri pingueſcūt, patet etiam ſanguinem hominum cum eius lumine augeri ac minui,frondes quoque ac pabula ſentire ea omnia eadem penetrante vi.Hæc menſibus præeſt, vnde illud Ouidij:

Luna regit menſes,huius quoque tempora menſis
Finit,&c.

Quā ratione lunam μήνην antiquitus dictam notat Diodorus Siculus.& ab eo nomine μῆνα,id eſt,menſem deriuari,Eam Philo ὑπηρέτιν καὶ διάδοχον ἡλίου, Solis miniſtram & ſucceſſorem vocat. Maximæ ſunt igitur Lunæ in hæc inferiora vires,Ipſa vt ſcribit Gal.c.2.lib.3.de diebus decretoriis,iis quæ oriuntur è terra dat incrementum, animantia ſaginat,menſtrua ſtato tempore mulierib.ſollicitat.morbo comitiali laborantium circuitibus auxiliatur, Hæc autem omnia præſtat & motu ſuo,& lumine. Lumē à ſuperioribus omnibus, ſed præſertim à ſole mutuatur, hinc variæ apparent nobis Lunæ ad Solem accedentis, vel recedentis formæ,configurationes.ſchematiſmi, φάσεις dicunt Græci. Prima Lunæ mutatio nihil fere luminis eiaculatur:ſit autem cum gradibus quindecim à Sole abeſt, vocatur hic Lunæ affectus σύνοδος,id eſt, tempus coitus & coniunctionis.Lunæ cum Sole, ab aliis interlunium,nouilunium,intermenſtruum,Luna ſilēs. Durat fere trium dierum ſpatio Quarto die è coitu Solis egreſſa, liberam faciem quaſi pudore ſuffuſa non audet oſtentare,ſed falcatam tantū,tuncque μηνοειδὴς nuncupatur,diſtat à Sole quadragintaquinque gradibus. A quarto ad ſeptimum ſenſim incrementum capit,tuncque dimidiatam faciem oſtendit διχότομος, id eſt, in duas æquales partes diſſecta dicitur aut μίτομο,quia mediū iā iter à nouilunio ad plenilniū exegit,nonaginta gradib.abeſt à Sole. Vndecimodie tota propemodum eſt illuſtrata, portione tantū exili remanente,vnde ἀμφίκυρτος id eſt.vtrinq; gibba & curua dicitur: Diſtat tunc temporis centū triginta quinq, gradib.àSole.Tandem decimoquarto die perfecte & vndiquaq; illuſtrata, liberā plenamq; faciē oſtentat πανσέληνος appellatur.Ita ergo ſe habent Lunæ à coitu Solis ad pleniluniū viciſſitudines.Rurſumvbi poſt plenilunium & rutilantem illum ſplendorē ad Solis congreſſum properat totidem nobis oſtendit ſchematiſmos:Nā quarta ſequēti die fit ἀμφίκυρτος vt erat vndecimo, deinde

Luna vim omnē à Sole accipit.

Lunæ cō figurationes variæ.

Prima.

Secunda

Tertia.

Quarta.

Quinta.

tertio

Septima. Octaua. Nona. tertio ſeptenario *διχότομος*, poſtea *μηνοειδής*. Tādem donec cum Sole rurſum congrediatur ſenſim decreſcit & velut abdita lumen ſuum non impertitur. Quēadmodum porro Luna creſcente augentur omnia, vt in animalium cerebellis, oſſiū medullis, oſtreis cernere eſt: ita eius abeūte lumine exareſcunt inferiorum corporum humores. Cū igitur per quaternarios & ſeptenarios Luna moueatur, criſes quaternarnaris & ſeptenariis contingere volunt

Oppoſita. Quadrāgula. Aſtrologi. Hæc n. à prima acceſſione ad oppoſita quadrāgula, aut quadrangularum media loca defertur, inſignes parit alterationes, in quadrāgulis ſeptimo die magna fit agitatio, in quadrangulorum mediis vt quarto die, non ita vehemēs. At in oppoſitionibus maxima cōmotio excitari ſolet, quia Luna & ſigna, tum radiis, tum qualitatibus ſeſe mutuo oppugnant. Ex quibus colligunt Aſtrologi, quadrangulorum media quæ quarto die contingūt exiguam habere vim decernendi, ſed indicandi maximā, quadrangulis maiorem vim ineſſe oppoſitionibus vero multo maiorem. Si (aiunt) exempli gratia ægrotare ceperit quis, Luna arietem occupante, ſeptimo ſequenti die maximas alterationes patietur, quia eo die Luna cancrū ſignum frigidum & humidum arieti calido & ſicco contrarium tenet.

Opi. quorundam Aſtrologorum. Sunt ex Aſtrologis quidam, qui Lunā non ſolū pro variis ad Solē & duodecim ſigna Zodiaci ſchematiſmis, mutationes inſignes in his inferiorib. excitare volunt, ſed etiam pro diuerſo eius motu & poſitu ad alios planetas, tum ad ſtellas fixas res mirabiles facere cōtendunt. Itaque Lunam in principio ægritudinis cum malefico aliquo planeta coeuntem, aut in eius quadrato, vel oppoſito exſiſtentem maximas alterationes producere cum ad hoſtiles alios aſpectus peruenerit, ſiue decretorio ſiue non decretorio die id contingat. Hæc de Lunæ viribus & imperio prædicant Aſtrologi. Quibus aliqua ex parte videtur aſſentiri Galenus vt proprio capite demonſtrabitur.

Contra

Conuellitur ea Aſtrologorum opinio & demonſtratur, Lunam ſolam per ſe criticorum dierum cauſam non eſſe.

Cap. VIII.

CRiſes in humerales tantum morbos cadere omnib. vt opinor eſt, exploratum:Lunam vero in humida omnia corpora imperiũ aliquod habere experientia ipſa fidem facit. Non tamen propterea criticorum dierum hanc vnicam & ſolam cauſam (vt ſentiunt Aſtrologi) eſſe volumus,his perſuaſi rationib. Criſis motus eſt humorũ, fitque vt iam ex Galeno annotauimus, τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ τῶν χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν,id eſt natura ſecernente humores noxios à bonis eoſq; ad excretionem præparante.Si Luna motum hunc facit,aut à ſe vim eam mouendi habet,aut ab alio, vt aſpectu , reflectione,lumine,quadratura,oppoſitione: Si à ſe,non magis ſeptima die mouebit quam octaua,quę enim primo & per ſe inſunt (ait Philoſophus) ſemper inſunt:ſi ab alio vt oppoſitione & quadratura, tunc ſolum mouebit Luna,cũ in eo erit aſpectu aut loco:At decumbat hodie Socrates,cras Plato , vterque ſeptimo iudicabitur,cum tamen in eodem aſpectu Luna non ſit.Obſeruauit Gal.c.7.li.2.de dieb.Decretoriis,ſe plures quã quadringentos homines acuto morbo laborantes æſtate vnica ſeptimo die perfecte iudicatos vidiſſe, nõ tamen omnes eadem die & ſub eodẽ aſpectu ægrotare cœperunt. Prꝛterea ſi Luna criticorum dierum cauſa ſtatuatur,vim eam aut à Sole accipiet,aut à ſignis Zodiaci:Gal.enim 3. de diebus decretoriis duplicem tantum Lunæ influxum agnouit,alterum à Sole,alterũ à ſignis obliqui orbis,quę motu proprio ſingulis menſibus permeat. Si à Sole vim eam decernendi accipit Luna:Ergo ii tantum morbi ſeptimo die iudicabuntur qui nos in nouilunio aggrediẽtur.Nã alioqui,nec diei ſeptimæ Luna dimidia,nec quartædecimæ plena reſpondebit , in quib quadrãgularis & aduerſa Solis configuratio ciet humores.Si à ſignis Zodiaci,

Ratio 1.

Secunda

diaci, ergo & ſextus dies & decimus tertius erunt perfectè critici: Nam cum inferiora permeans epicycli velocius fertur Luna, ſexta die ad quadrata ſigna pertingit, & interdum tertiadecima ad oppoſita, cum vero ſuperiora permeans tardius circumfertur ſæpe octaua vel nona in quadrangulari apparet loco: Cum ergo Luna omnes

Tertia. quartas motiones & circuitus æquales non ſortiatur, nō poteſt quartanæ aut ſeptimanæ criſeos cauſa ad vnicam & ſolam Lunam referri. Iam vero quomodo ſola Luna criticorum dierum cauſa ſtatui poterit, cum poſt vigeſimum diem ſeptenarij omnes ad quadrageſimum ſint critici, vt vigeſimuſſeptimus trigeſimusquartus, quadrageſimus, pereatque quaternionum vis, poſt quadrageſimū

Quarta. vero vicenarij ſoli ad centeſimum vſque decernant, vt ſexageſimus; octogeſim⁹, cēteſimuſpereatq; ſeptenariorū. Sed & ſi Luna ideo tantum criſes per quaternarios & ſeptenarios molitur, quia Lunæ motus per quadras & ſeptimanas perficitur, cur nō ſimiles in animaliū generatione, conceptu, vita, nutritione, actione producit effectus? At quis vnquam obſeruauit ſeptimo quoque die ventriculum perfectius coquere, ſemen in vterum iniectum validius eſſe, cæteraque naturæ opera die ſeptima felicius aut infelicius edi? Si in ſolis morbis ſeptenarios hos Lunæ motus vim ſuam exercere putas, mirum profecto erit cœli quartas tam anguſtis arctare cancellis. Proferam

Quinta. hic elegans Fracaſtorij argumentum. Certiſſimum eſt, actionem omnem non niſi contactu fieri Cœli contactus mathematicus nō eſt ſed Phyſicus: Emittitur ergo à cœlo quidpiam, non corporeum, minueretur enim ſenſim, ſed ſpirituale; qualitas quippe contrario carens, quæ ideo momento diffunditur, vt lumen: Qualitas hæc ſpiritualis aut primas producit qualitates, vt lux calorem, aut vim aliquam fugandi, trahendi, non ab hac vi criſes fiunt, cū in indiuiduis hæc omnia inſint magis propriè: Ergo à cœleſti lumine: At lumen non alia diem agis calorē ſuggerit quam alia, niſi quo plus ad terram reflectit, quod in Sole quidem accidit, quanto aut propinquior aut directior eſt: In Luna vero quando plus luminis à Sole accipit, accipit autem plus, quo magis ab eo remouetur: Quare cum octaua die magis recedat, quam ſeptima, pluſque luminis & caloris impertiatur; octaua erit potius

Sexta. critica quam ſeptima. Poſtremo ſi luna ideo criticorum dierum

dierum ſtatuatur cauſa, quia per quadras & ſeptimanas mouetur, neceſſe erit ſemper quadras & ſeptimanas Lunæ cum morbi quaternionibus & ſeptenariis concurrere At rariſſime contingit vt ſeptenatij morborum dies cum ſeptenariis Lunæ coincidant, eſtque perpetuæ veritatis ſeptenarios omnes perfectè decernere. Non poteſt igitur Sola Luna proxima & immediata criticorũ dierum cauſa ſtatui. Eius maximas in hæc inferiora vires non negamus, ſed quicquid præſtat, id Lumini tantum & motui referendum putamus. Quod enim creſcentis Lunæ tẽpus plantationi ſit opportunum, id ideo contingit, quia largiore ſemina humore cibata velocius adoleſcunt, decreſcentis vero Lunæ tempus cedendis arboribus ideo eſt commodum quia tunc luna ſiccior. Laudat Heſiodus nonam Lunæ diem arboribus conſerendis & decimam tertiam, quia inſita vis radicibus pleniore iam lumine ſpargitur decimam ſextam negat idoneam plantationi, quia deficiens lumen germina ſatis non euocet. Sunt ergo omnes Lunæ effectus à lumine: At lumen criticorum dierum proxima & immediata cauſa eſſe non poteſt.

Noua opinio Fracaſtorij, qui dierum criticorum cauſam refert ad motum humoris melancholici.

Cap. IX.

Doctiſſimus Fracaſtorius libello de cauſis criticorũ dierum, nouam & inauditam criſimorum dierũ rationem commentus eſt. Refert omnia ad motum humoris melancholici, cuius cum hæc ſit proprietas, vt quarto quoque die moueatur, quaternarios omnes ideo criticos eſſe putat. Sunt autem eius opinionis hæc præcipua fundamenta. *Fundamenta Fracaſtorij. Primũ.* Raro contingit vt tranſeunte in humores vitio aliquo vnus tantum humor corripiatur: Nam vt plurimum vel duo, vel plures vitium idem concipiunt, aut ſimul, aut poſt. Quippe in ea ſanguinis maſſa, quæ intra venas continetur, confuſi commixtiq; ſunt & reliqui vocati humores bilis, pituita & melancholia, ſed ita vt partim actu partim potentia in ea maſſa ſint, potentia quidem quia ad minimas & indiuiſibiles particulas redacti ſunt

actu vero quia proprij generis rationem habent: Ob eã igitur confuſionem raro fit vt labes vnius alteri non cõmunicetur. Dum vero putreſcere incipit humor, fit ſtatim eius ſecretio,naturæ ſolius vi deinde excretio: Humor qui ſecernitur ſi ſimplex ſit,neque alio adulteratus, criſin nullam efficiet,ſed paroxyſmum tantum,quotidianum quidem ſi pituitoſus ſit,tertianum,ſi bilioſus,quartanum,ſi melancholicus. Quod ſi permixti ſint & confuſi humores nunc omnes ſimul mouebuntur,nunc vnicus tantum,nũc duo,vnde dierum alij placidiſſimi, alij acerbiores,alij acerbiſſimi erunt Placidiſſimi illi ſunt,in quibus nulli humores mouentur, acerbiores,in quibus vnus acerbiſſimi in quib. omnes, & hi ad criſes ſunt aptiſſimi, quia magis irritatur natura, à quo ſtimulo fiunt criſes.

Secundum. Porro quoniam nec criſis fit niſi digeſto præparatoq; humore,perfecta autem abſolutaq; digeſtio non eſt,donec quod craſſius eſt ac ſegnius digeſtum ipſum ſit, craſſior vero & ſegnior omnibus eſt melancholia: Inde fit vt potiſſimum circa melancholiæ & motus & digeſtiones attendantur criſes. Fit autem melancholiæ motus per quaternarium: Fient igitur criſes per quaternarium melancholiæ circuitum. Demus exempli gratia bilem in aliquo ægrotante peccare, eamque cum pauca pituita & melancholico humore permiſtam eſſe, ſimulatque putreſcere incipiet bilis, reliquos etiam inquinabit humores, itaque grauis erit primus ille paroxyſmus. Secunda dies quietiſſima redibit,in qua nullus humorum fiet motus,ac tertia paroxyſmum quidem bilis ſentiet, criſin tamen non faciet, tum quia ſtimulus nondum maximus, tum quia totum nondum digeſtum eſt: Quarta autem dies motum habebit melancholiæ, ſed latentiorem, quia non multum eſt quod tunc mouetur de melancholia, partim quidem quia ſub peccabat ſolum, partim quia putrefactio eius quodammodo pendet à bile,qua ceſſante in die quarta, aliquem quidem motũ dat melancholia,ob concepta putrefactionis ſemina,ſed paruum& latẽtem,quia origo & fomes putrefactionis quieſcit. Quinta, bilis motum videbit: ſexta nullius: at vero ſeptima acerbiſſimum omnium paroxyſmum apportabit, concurrentibus ſimul humoribus omnibus qui peccabant, ac largius melancholia, quoniam ex alterius contagione & impulſu non parum motionis recipit: Qua

die quoniam & digeſta fuit melancholia (fuerat enim ſubtilis & pauca, nata cito terminum recipere) continget criſis: ſtimulus enim acerbiſſimus in ea fit & totum digeſtum eſt, in aliis autem diebus aut ſtimulus abfuit, aut digeſtio.

Cæterum cum melancholiæ modi & conditiones multiplices ſint (ſæpe enim pauca eſt, ſæpe multa; interdum craſſior, interdum tenuior, modo tenacior, modo ſoluta magis, modo calidior, modo frigidior) ex hac diuerſitate fit, vt putreſcente cholera, quandoque ſimul & eadem die computreſcat melancholia, modo in initio paroxyſmi, modo in medio, modo in fine: interdum non ſimul & eadem die ſed ſecunda tantum: interdum & tertia ſolum fortaſſe & quarta tantum. In acutis morbis prima die motus fit vtriuſque humoris, quia acuti morbi à tenuiori & pauca & calidiori materia fiunt: In tardis autem & diuturnis, quorum materia frigida eſt, craſſa & tenax, moueri melancholiam accidit non niſi die tertia: quod ſi materia craſſiſſima ſit, fortaſſe non niſi quarta. In mediocribus autem morbis, quorum materia media eſt quantitate, qualitate & craſſitie, die ſecunda moueri incipiet, & computreſcere melancholicus humor. Ex diuerſo itaque melancholici humoris motu diuerſæ contingunt criſes & tres eorum ordines ſtatui poſſunt. Nam ſi prima die cum cholera ſimul & melancholia commoueatur (vtar verbis Fracaſtorij) quod in acutis fit morbis, quartanariæ periodi erunt 4. 7. 10. 13. raro enim vltra hos protēditur ſtatus in acutis. Si extreme peracutus ſit morbus criſis in quartū diem cadit, quia materia pauciſſima eſt, ſubtiliſſima & feruens: ſi acutus ſegnior ad decimumtertium diem prorogabitur, ſi medius inter extreme paracutos & acutos mitiores, ſeptimo die iudicabitur, atque hic primus erit criticorum dierū ordo. Secundus ita numerari debet. Si non prima die ſed ſecunda ſolum motum dederit melancholia, quod in mediocribus morbis accidit, tum quaternariæ periodi erunt 2. 5. 8. 11. 14. 17. 20. vltra autem raro rariſſimè in mediocribus producitur ſtatus, ſed maxime 11. 14. 17. 20. erunt critici. At ſi tertia ſolum die motum recipiat melancholia, quod in chronicis morbis fit, in quibus craſſa valde, & tenax, & multa materia eſt, periodi quidem erunt 3. 6. 9. 12. 15. 18. 21. 24. 27. 30. raro autem vltra

Tertiū.

Tres ordines dierum criticorum

Primus.

Secundus.

Tertius.

Digitized by Google

contingunt criſes. Maxime autem criticus horum erit vigeſimus primus, mox vigeſimus ſeptimus, mox quintus decimus. Si enim materia craſſa quidẽ ac tenax ſit, pauca autem in eo genere ad quartumdecimum ſtatus erit, ſi vero craſſa ac valde multa ad 27. ſi vero in eo genere mediocris ad vigeſimum primum. Hæc noua eſt Fracaſtorij de diebus decretoriis opinio ſatis meo iudicio implicata, quam acutis & neceſſariis argumentis conuellit eleganter Ferrerius libello quem edidit de diebus Decretoriis.

Concluſio Fracaſtorij.

Conuellitur opinio Fracaſtorij.

Cap. X.

Mirum eſt eximium hunc Philoſophum in ſtabiliẽdis nouæ ſuæ opinionis fundamentis ita miſere allucinatum fuiſſe, vt infinitos laqueos non præuiderit, quib. ſe irretiri mox ſentiet. Nam cum ad venationem cauſarum duo ſint tantum canes, ratio & experientia. Quæcunque à Fracaſtorio de diebus criticis proponuntur, rationi & experientiæ omnino aduerſari æquus veritatis iudex æſtimabit. Obſeruatum eſt longa experientia, dierum alios eſſe verè criticos & principes, tales ſunt ſeptimus, quartusdecimus, vigeſimus: Alios indices, eiuſmodi ſunt quartus, vndecimus, ſeptimusdecimus. Alios intercidentes quales ſunt tertius, quintus, nonus, tertiusdecimus, nonusdecimus. Hoc primus omnium admirandus Hipp. prodidit, Hoc voluerunt Heraclides, Archigenes, Philotimus, Hoc millies mille in locis ſcriptum teſtatumq; reliquit Gal. At noua hæc opinio, omnem veteris doctrinæ auctoritatem erroris inſimulat, dum nouum criticorum dierum ordinem comminiſcitur: Tres enim eorum ſtatuit ordines. Primi ordinis ſunt 4.7.10.13.16.19.22.25.28 Secundi 5.8.11.14.17.20. Tertij 6.9.12.15.18.21.24.27.30. Quis quæſo decimum diem, decimumſextum & decimumnonũ inter verè decretorios & primi ordinis vnquam obſeruauit? Quis octauum & decimum quartum eiuſdem eſſe ordinis vnquam expertus eſt? Quis veterũ vigeſimumſecundum, vigeſimumoctauum decernere vnquam voluit? Experientiæ ergo & veterum omnium auctori-

Impugnatio prima.

auctoritati aduerſatur noua hæc criticorum dierum cõfuſio. Sed & rationi quoque pugnantia profert Fracaſtorius. Primum enim pro rato id adſtruit criſes in eos tantum morbos cadere, quorum materia intra venas continetur: Quod quam ſit abſurdum quis non videt? Partiũ omnium phlegmone aut alia inflammatione obſeſſarum materia putreſcens extra venas eſt: At in illis inflammationib. criticos dies & peculiares criſes obſeruauit Hipocr. & nos medicinam facientes experimur quotidie. Sic Hepatis propriam habet criſin per vrinas ſi conuexa, per alui proluuiem, ſi caua phlegmone infeſtentur. Sic ventriculi eriſypelas, quod febre indicatur lipyria, propriam habet cryſin choleram, id eſt, bilis ſurſum deorſumque vacuationem, quod ita in Coacis indicauit Hip. τὰ λειπυρικὰ μὴ χολέρας ἐπιγινομένης ου λύεται, id eſt, lipyriæ febres non niſi cholera ſuperueniente exſoluntur. Quis in earum inflammationum criſibus, cauſam ad humoris melancholici motum referet, cum eriſypelas à pura & impermiſta bile, plegmone autem ex ſolius ſanguinis affluxu fiat? Quod autem ille contendit nunquam humorẽ purum & impermiſtum in corpore reperiri, falſum eſt. Nam in veſicula fellea, bilem ſinceram neque alio quouis humore adulteratam contineri docet αὐτοψία & ipſa etiam ſuadet ratio; ſecernitur enim à maſſa ſanguinea & à veſicula trahitur, occulta quadam nobiſq; incognita proprietate. Præterea dum putat Fracaſtorius humorem vnum putreſcere non poſſe, quin & alij omnes eandem ſtatim contrahant labem, omnem intermittentium febrium & paroxyſmorum naturam euertit funditus. Nam in tertiana febre ſola bilis putreſcit, in quotidiana ſola pituita, in quartana ſolus melancholicus humor; accenduntur quidem omnes ſi eorum vnus flammam conceperit, ſed ſolus qui paroxyſmum creat putreſcit humor, alioqui ſpuriæ eſſent omnes intermittentes nulla vnquã exquiſita tertiana. Iam vero quid opus eſt coctione humoris melancholici in omnibus morbis. vt ſomniat Fracaſtorius? Solus qui peccat humor coquendus eſt, ſecernendus, excernendus, ſolus enim ille naturam ad excretionem ſtimulat: At acuti fere omnes à bile fiunt & diebus mouentur imparibus, ſola igitur bilis mitificanda, nec vt perfecta fiat criſis melancholici humoris coctio ex ſpectari debet. Adde quod ſi humoris melancholici

Impugnatio Secũda.

Impugnantia 3.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

coctio ſemper exſpectanda eſſet, nunquam die tertio criſis contingeret, quia melancholicus humor quarto tantum die mouetur: At ſæpe tertio die iudicanrur morbi extreme peracuti, & tertium diem primum intercidentium numerāt omnes Medici: Explodatur ergo nouum hoc dogma, experientiæ rationi omnino repugnās.

Sexta.

Quid Hippoc. de criticorum dierum cauſis ſentiat.

Cap. XI.

HIppocratem criticorum dierum cauſam ad numeros retuliſſe exiſtimarunt docti quidam. Nam libello περὶ ἀρχῶν de ſeptenarij viribus multa eaque præclara ſcriptis mandauit, vitā hominis ſeptenariis diſpenſari voluit, & epiſtola quadam ad Theſſalum filium numerorum rationem ad τῶν νοσ.των τὰς κρίσιας, ad ægrotantium iudicia conferre pronuntiauit. Neceſſitatem autem naturæ, & cur per ſeptenarios ſingula hæc contigant, pollicetur quidem ſe aliquando explicaturum, ſed rei (vt opinor) difficultate perterritus, id non præſtat. Ego diuinum Senem numeris tantum tribuiſſe, vt eos criticorum dierū cauſas eſſe voluerit nunquam mihi perſuaſi, ſed ſeptenarium. naturæ quandam legem, cuius ratione tanquam exemplari omnia diſpenſentur agnouiſſe credidi. Sic Ariſtoteles libris de cælo, ternarium naturæ legem appellat, ſecundnm quem naturalia omnia diſponantur. Neque etiam ad Lunæ vim & ſiderum aſpectus, criticorum dierum cauſam vnquam retuliſſe Hippoc. legimus: Sola igitur experientia in explicandis criſimorum dierum viribus cōtentum fuiſſe, cum Arabum principe Auicenna exiſtimamus. Obſeruauit admirandus ille vir, naturam dum regulariter & definito motu humores regit? imparibus diebus mouere, idque ex tribus potiſſimum. ex iis quæ diebus tum paribus, tum imparibus contigunt; vidit parium criſes imperfectas, impariū perfectiſſimas. Secundo ex his quæ diebus indicibus apparent: vidit ſeptenarios quoſlibet ſuos habere indices, quibus ſi coctionis ſigna appareant, ſalutaris ſeptimo quoque die criſis ſperari

Sola experiētia contentus fuit Hip.

Prima obſeruatio.

Secūda.

ſperari debet. Tertio ex paroxyſmorum obſeruatione, vidit acutos morbos imparibus exacerbari diebus, propterea iiſdem diebus criſin exſpectandun eſſe. Solent n. iiſdem diebus iudicari morbi, quibus exacerbantur. Huius experientiæ rationem aliquam afferre conatus eſt lib. 4. de Morbis. Iudicantur (inquit) morbi diebus imparibus, quia trahit corpus de ventriculo diebus paribus, expellit autem diebus imparibus ſi ſanus ſit homo. Itaque in ægris primum colligitur humor, deinde collectus ſecernitur, tandemque excernitur. Dum colligitur nulla ſit pugna, dum collectus eſt, iam naturæ faceſſit negotium. tunc exacerbationes fiunt, irritatur natura ad excretionē, fitque criſis, propterea eodē libro diebus imparibus cathartica exhibere vetat Hippoc. Qui enim diebus imparibus medicamento forti vſi ſunt, nimium ſunt purgati & multi perierunt, at qui cathartico diebus paribus vſi ſunt, hi nimium purgati ſunt nunquam, Hæc Hip. de diebus decretoriis.

Tertia.

Cur dies imparibus morbi iudicētur.

Opinio Gal. de cauſis criticorum dierum.

Cap. XII.

GAlenus, Hippocratis obſeruatione & experientia non cotentus, cauſam criticorum dierum per aſtrologica principia demonſtrare conatus eſt, idque vt amicorum precibus obtemperaret. Itaque præcipuā criſimorū dierum cauſam ad Lunæ motum & lumen referendam putat. De eo motu & lumine multa ex veterum Ægyptiorū doctrina repetit lib. 3. de diebus Decretortiis, vultq; varios eſſe Lunæ aſpectus tetragonos, trigonos, diametros, & quoniā Lunæ motus per quadras & ſeptimanas perficitur, ideo ſeptenarios & quaternarios in acutis morbis potenter decernere cōtēdit. Vt autē demōſtret vigeſimum diē potius eſſe criticū quam vigeſimum primū, mēſē fingit, quē criticū & medicinalē vocat: Cuius natura vt innoteſcat, illud inprimis annotādū, tres mēſes lunares pro vario Lunæ motu ab Aſtrologis cōſtitutos fuiſſe. Primus συνοδικὸς dicitur, id eſt, coniunctionis ſeu conſe-

Tres mēſes lunares.

Mēſis cōiunctionis.

cutionis, eum μηνιαῖον χρόνον ſimpliciter vocat Gal Eſt autem totum illud tempus, quod inter vnam coniunctionem & aliam interiacet? menſem hūc viginti nouem dierum, duodecim horarum minutorumque quadraginta eſſe tradunt recentiores. Secundus menſis περιοδικὸς dicitur, id eſt, peragrationis, quo Luna ab vno Zodiaci puncto recedens ad idem punctum integro circuitu emenſo redit. ſeptem eſt atque viginti dierum & horarum octo. Tertius menſis φάσεως dicitur, id eſt apparitionis, illuminationis illuſtrationis. Eſt autem internallum à primo naſcentis Lunę conſpectu, ad vltimum vſque diem euaneſcentis, Hic menſis inæqualis eſſe ſolet nunc longior, nunc breuior, longior quo minori tempore occultatur luna, breuior quo diutius deliteſcit lumenque ſuum non impertitur, conſtat tamen vt plurimum viginti ſex diebus & horis duodecim. Gal. cum his menſibus dies ſuos accommodare non poſſet quod vel ſuum excederent numerum, vel eum non complerent, cumque videret ex tribus his mēſib⁹ demōſtrari nō poſſe vigeſimū diem potius eſſe criticum quā vigeſimum primum, quartum menſem commentus eſt, quem medicinalem vocat. Menſis peragrationis id non docet, quia eius menſis tres ſeptimanæ viginti dies & duodecim horas conſtituunt, qui numerus medius eſt inter vigeſimū & vigeſimū primū, adeo vt ſi tunc contingat criſis, nec huius ſit, nec illius diei. Ex mēſe coniunctionis id demonſtrari nō poteſt, Sunt enim huius menſis ſeptimanæ longiores: tres quippe ſeptimanæ duos & viginti dies cum horis tribus cōtinent. Neque etiam id docet menſis illuſtrationis, quia indeterminatus eſt, modo breuior, modo longior: Quartus ergo ſtatuendus eſt menſis peragrationis & illuſtrationis, ex ſimul iunctis menſibus conflatus: ſi namque vtrūque iungas naſcetur quinquaginta tres dies cū viginti horis: ſi dies tres in æquales ſecentur partes, naſcetur menſis medius viginti ſex dierum & 22. horarum, cuius menſis quælibet ſeptimana ſex erit dierum cum horis ſeptem, duæ vero ſeptimanæ dies 13. & horas vndecim, tres ſeptimanæ dies viginti & horas quatuor cōtinebūt. Itaque tertiæ ſeptimanæ finis in vigeſimum diem cadet, vnde hic potius criticus quam vigeſimus primus ſtatuendus. Hæc Gal. eſt de criſimorum dierum cauſis ſententia, quam & Aſtrologi & Medici omnes damnarunt. Fictitium enim

Menſis peragrationis:

Mēſis apparitionis.

Gal quartū finxit menſem & cur

enim&portentoſum eum menſes vocant. Legite quæ de eo menſe contra Gal.ſcripſerunt, Picus Mirandulanus, Petrus Aponenſis, Hieronimus Cardanus, Manardus Fracaſtorius.

Nos quid ſentiamus de cauſis dierum criticorum.

CAP. XIII.

Cauſa duplex criticorũ dierum.

Materialis.

Efficiens

POſteaquam ex his diſſentientium opinionum paulo ſpinoſioribus ſenticetis euaſimus,iam tempus eſt.vt in tutum & tranquillum portum eos recipiamus & quid de criticorum dierum cauſis ſit ſentiendum, breui dilucidaque oratione aperiamus.Dierum criticorum cauſam duplicem agnoſcimus : alteram materialem,efficientem alteram.Materialis,humor eſt noxius,qualitate aut quãtitate peccans,non melancholicus tantum,vt voluit Fracaſtorius, ſed etiam biliofus, pituitoſus,ſanguineus, ſiue ille ſimplex ſit,& ſyncerus, ſiue adulteratus. In ſolos enim humorales morbos criſin cadere cum Gal.& Auic. exiſtimamus.Efficiens cauſa duplex eſt,Altera vniuerſalis&remotiſſima,altera particularis,interna proxima.Vniuerſalis non criſeωn modo,ſed & omnium motionum, quæ in ſublunari hac regione contingunt cauſa,ſtatuatur cœlum,cuius vires fere omnes Luna inferior & citima terris excipiat eaſque nobis communicet. Eam Auerrhoes tertia colliget, nullius fere in medicina conſiderationis eſſe vult. Particularis & proxima criſeωn cauſa natura eſt,quam ſiue facultatem corpus diſpenſantem cum Gal.ſiue calorem inſitum cum Hippoc.ſiue temperiem, ſiue ſpiritum voces nihil intereſt, Hæc licet ἀπαίδευτος καὶ ἀμαθοῦσα, licet conſilij & rationis ſit expers, motus tamen edit certos&conſtanti ordine definitos, vt ratione & conſilio quaſi niti videatur.Hæc apud Hippocrat primo de Diæta μοῖραν habet πεπρωμένην,id eſt, fatalem vitæ & mortis neceſſitatem. Hæc vt ſcribit Gal. ſecundo de diebus deretoriis (ordinata quædam res eſt, quæ motiones ſuas ſtatis circuitibus perfi-

Vniuerſalis.

Particulari.

Naturæ mirabiles proprietates.

cit. Hæc ſibi ipſi leges imponit, quas nunquam euertit; ſed tamen quaſi μηχανικῶς, facere ſic ipſa didicerit & conſueuerit, eas ſine inconſtantia & ordinis mutabilitate exſequitur. Hæc vnica eſt morborum medicatrix. Hæc ſola criſes molitur, dum humores coquit, ſecernit, excernit. γινέται γὰρ κρίσις natura ſecernente humores noxios à bonis, eoſque ad excretionem præparãte. Hæc vias etiam occultas inuenit, quibus morbos expellit, vnde Syneſius & Plotinus eam velut magnam agnoſcunt, Zeno artificioſum ignem vocat, quod habeat quaſi viam quãdam & ſectam quam ſequatur, Anaxagoras mentem appellat. Quod ſi errare eam contingat aliquando, id à materiæ contumacia & eiuſdem ἀνωμαλία fit. Quæcunque in corporibus noſtris contingunt mala, tumultuantis potius & deficientis materiæ opera ſunt, quam ſapientis naturæ. Statuatur ergo Natura, criticorum dierum particularis & proxima cauſa efficiens. Materialis vero ſit humor omnis. Videamus nunc quomodo vtraque cauſa ad criſes & ſolutiones morborum concurrat. Quod tardior ſit & celerior criſis, id partim materiali, partim efficienti cauſę acceptum referimus. Quod nunc pari, nunc impari die contigat criſis, id ad materialem tantum cauſam humoris ſcilicet peculiarem motum referimus. Quod ſeptenariis tantum perfectæ & ſalutares criſes perficiantur, id totum efficienti non materiali concedimus. Quæ quoniam multis obſcuriora videri poterant, illuſtranda ſunt nobis. Celeritas & tarditas criſeus, materiæ diſpoſitionem & efficientis vim ſequitur. Humor ſi temperamento ſit calidus, ſubſtantia tenuis & qualitate benignus, facilius à natura domabitur, celerius coquetur & excernetur: ſi craſſus, frigidus & contumax, difficilius coquetur: ſi item validior ſit natura celerius coquet, ſi debilior, tardius. Paritatis vero & imparitatis cauſa, ad ſolum humoris motũ referri debet: Nam bilis tertio quoque die mouetur, pituita quotidie, melancholicus humor quarto die: Ergo bilioſi omnes morbi imparibus iudicabuntur diebus, vt ſanguinei & pituitoſi paribus, quia iiſdem diebus iudicantur morbi quibus mouentur, ſolet que in idem tempus incidere criſis cum acceſſione Cur autem bilis tertio quoque die, melãcholia quarto, pituita quotidie moueatur explicare difficilimum eſt. Alexander Aphrodiſeus rationem aliquam reddere conatur.

Naturæ errores à materia ſunt.

Quomodo ad criſes cõcurrãt efficiẽs & materialis cauſa.

Vnde tarditas & celeritas criſis

Vnde paritas & imparitas.

Quominus

Quominus (ait) materiæ ſubeſt, eo lentius redit acceſſio: ita autem à natura comparatum eſt vt ſanguis qui noſtra aleret corpora eſſet largior, continuamque putreſcens ſuccenderet febrem. Secundum locum pituita obtinet, nam & hæc corpus alere poteſt. Bilis flaua tertium occupat, quoniam ob ſuam acrimoniam nihil alimenti præſtat: At atra bilis ſortis eſt poſtremæ, naturæ infeſta, quæ membra excedit & interimit. Sed hæc vera periodi cauſa non eſt Nam humoris copia lõgiorem tantum, aut breuiorem paroxyſmum facit, nõ paritatem & imparitatem. Bilis flaua etiam ſi copioſior ſit, non frequentius quam tertio die, nec melancholia frequentius quam quarto efferatur. Sic acuti omnes morbi, quia vt plurimum à bile fiunt, eaque copioſiſſima, licet continuo affligant, imparibus tamen diebus ob bilis motum exacerbantur. Cauſa igitur tertiani, quotidiani & quartani motus ad humoris proprietatem referenda eſt: hæc autem proprietas occulta eſt, nec minus admiratione digna quam magnetis aut catharticorum qualitas. Fit itaque ob ſolius materialis cauſæ conditionem & motum, vt criſis nunc paribus, nunc imparibus contingat diebus. Quod vero ſoli ſeptenarij perfecte ſint critici, id totum efficienti cauſæ tribuimus. Natura definitum ſibi elegit tempus, quo motus ſuos & criſes perficit. Tempus illud ſola experientia manifeſtum euadit: Ad docet experientia ſeptimo die, decimo quarto, vigeſimo perfectas & ſalutares criſes ſæpe contingere. Sunt igitur præfixi illi dies & à natura ordinati. Cur autem ſeptenarium potius, quam alium numerum ſibi pro deliciis elegerit natura, licet altioris ſit contemplationis, hoc tamen ideo factum volumus, quia rerum omnium Parens & Creator Deus eam naturæ legem impoſuit. Nam & diei ſeptimo benedixit Deus, & eum filiis Iſrael tanquam celebratiſſimum commendauit, & ſeptimo die poſt abſolutam vniuerſi iſtius, quod oculis cernimus creationem, quieuit ab operibus ſuis. Natura ergo cuiuſque particularis criſes ſeptimo quoque die perfectas molitur, nec eas alio vnquam aggreditur die, niſi aut impedita, aut laceſſita, vnde fit vt intercidentibus diebus, interdum cõtingant criſes vt poſtea demõſtrabitur. Iuuari porro naturã hanc particularẽ ab vniuerſali illa & cœleſti non inficiamur, vt ſi quandò accidat

De motu humorum opinio Alexandri.

Cauſa periodi ad proprietatẽ humoris referenda.

Cur ſoli ſeptenarij perfectæ ſint critici.

Cur ſeptenariũ numerũ elegit natura.

accidat lunæ ſeptimanas cum ſeptenariis morbi diebus concurrere, Criſis inde ſperetur facilior feliciorque.

Cur vigeſimus dies ſit potius criticus quam vigeſimus primus.

Cap. XIV.

Vulgaris interpretatio

VNicus hic ſupereſt nobis eximendus ſcrupulus, qui multorum ingenia quam diutiſſime torſit, Cur cũ ſeptenarij omnes perfecte ſint critici, vigeſimus dies ſit potius criticus, quã vigeſimus primus. Vulgare reſponſũ eſt vigeſimum diem finẽ eſſe tertiæ ſeptimanæ, quia ex tribus ſeptimanis, ſola prima integra numeranda eſt, ſecunda cũ tertia copulatur, adeo vt quartusdecimus dies finis ſit ſecundæ & principium tertię. Alij dicunt ex ſummi Hippocrates doctrina in Progn. ſeptimanas integras numerandas non eſſe, vt neq; dies, neque annos, propterea que tertiæ ſeptimanæ finẽ in vigeſimum diem cadere: Sed non ſatisfacit nobis, nec Philoſophantium animos explet vtraque interpretatio: Non enim explicat cur priores duæ ſeptimanę integræ ſint & tertia imperfecta, nec cur criſis quæ vigeſimo primo die (qui tertium complet ſeptenarium) contingere deberet, vigeſimo die vere ſemper anticipet. Gal. vt id demonſtraret, menſem commentus eſt criticum & medicinalem, ex menſe peragrationis & illuſtrationis ſimul iunctis conflatum. Sed quoniam fictitium illum menſem Aſtrologi & Medici omnes improbarunt, cogimur etiam nos à Gal. decretis recedere & alias fortaſſe probabiliores huius rei cauſas ex efficienti & materiali petitas proferre. Ita igitur Philoſophari libet. Certiſſimum eſt, criſin omnẽ naturali motu perfici, coctio quippe, ſecretio, excretio naturalis facultatis munia ſunt: At naturalis motus ab animali in eo diſtinguitur, quod animalis, id eſt, voluntarius in principio ſit velocior, in fine tardior, fatigatur enim ſenſim: Cõtra naturalis in principio tardior eſt, in fine celerior: Natura itaque dum primos ſeptenarios compleuit, tertium non omnino perficit, ſed ad finem ſuum celerius propꝛerat, & criſin vigeſimoprimo futuram præuertit, adeo vt in vigeſi

Gal. ratio nulla

Rationes noſtrę.

Prima.

geſimum cadat, Quod autem naturalis motus in fine velocior ſit, docet Ariſtoteles quinto & octauo Phyſicorum necnon primo & ſecundo lib. de Cœlo. Strato autem diſcipulus Theophraſti id duobus illuſtrat exemplis. Alterũ eſt aquæ defluentis ex tegulis, quã ſi quis ex alto cadentem intueatur, videbit eam in principio fluere continuam mox diuulſam, dum ad terram accedit proxime: Diuellitur autem ob maiorẽ impetum & celeritatẽ, quia fertur circa finem motus. Alterum, ſi lapis è ſublimi loco proiiciatur, grauiorẽ ictum faciet in fine illius ſpatij per quod mouetur, quã in medio Ex parte igitur efficientis cauſa, naturæ ſcilicet, probabilis hæc ratio afferri poteſt. Altera eſt ex parte materiæ. Materia morbifica ſeptimo die, aut quattordecimo iam attenuata, mitificata, & quaſi omnino à natura deuicta vigeſimumprimum diem non expectat, ſed vigeſimo quaſi ſponte & nulla vi à natura extruditur, vt ſi quis abhorrenter manibus excuſſerit, aut parietẽ ter ariete percuſſerit, quatto ictu quaſi ſpõte corruet. Ceterum nõ eſt perpetuæ veritatis, criſes omnes in vigeſimum diem cadere: Nam & plerique vigeſimo primo perfecte ſunt iudicati, vt propterea Archigenes & Diocles vigeſimumprimum potius criticum quã vigeſimum eſſe voluerint, ſed contra eos lib. 2. diſputauimus.

Naturalis motus in fine velocior eſt

2. Ratio.

Quæ cauſa ſit dierũ indicantium & intercidentium.

Cap. XV.

Cum quilibet ſeptenarius ſuum habeat indicẽ quartum ſcilicet, eius rei cauſam ſcrutari placet. Axioma eſt Phyſicum & Arithmeticum, partes de proximis ſuis totis indicare. Hoc exemplo rerum externarum ſatis patet, quarum perfectionem integritatemq; mox ad futuram iudicamus, viſis propinquis partib. vt cum architectus ex fundamentis parietes, ex parietibus tecta perfectamque ipſam domum mox apparituram colligit. At conſtat ſeptenarij partes, in quas proxime reſoluitur, duas eſſe, quatuor ſcilicet & tria, ſed quaternarium propinquiorem eſſe indicabit ergo quartus ſeptimum, vn-

Curquartus 7. indicet. Ratio 1.

decimus qui ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt decimum-quartum & decimusſeptimus qui tertiæ ſeptimanæ quartus eſt vigeſimũ. Quinetiã quartus dies ſeptimanæ medius eſt, paremque cum extremis habet ſocietatem vnde fit vt ſi primus dies morbum diſcutere aggrediatur, ei finem 4. imponat, ſi 1. nil tenet, ſed 4. morbum iudicare aggrediatur 7. finem imponat.

Cauſæ intercidentium dierum.

De intercidentium dierum cauſis pauca quædam lib. 2. annotauimus. Quæcunq; diebus his contingunt criſes præter naturæ inſtitutum fiunt, eruptione prius facta quam opporteat, quod appellat Hip. lib. περὶ χυμῶν, προεκρήγνυσθαι, id eſt, ante tempus erumpere, dum natura ab aliqua cauſa laceſſita aut irritata in immaturam iudicationem erumpit. Fuerat primum hoc naturæ inſtitutum, hanc ea ſibi legem præfixerat, nunquam niſi ſeptenariis criſes moliri, ſed ob materiæ inordinatos motus cogitur eam legem euertere, & reliquis diebus quos intercalares vocant, vt tertio, quinto, nono, decimotertio, humorẽ nondum plane coctum, aut dum noxiis ſalutares quoque excernere, vnde imperfecta criſis, hinc relapſus. Sunt enim apud Hip. tres tantum relapſus cauſæ: ἂν προεκρηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται, id eſt, ſi prærumpant, aut prius excernantur, aut intus relinquantur.

Ratio 1.

Tres cauſæ relapſus.

Cauſæ naturã cogentes.

Cauſæ porro naturam cogentes ante tempus, id eſt, ante ſeptenarios criſin moliri, aliæ ſunt externæ, aliæ internæ.

Externæ

Externæ ſunt Medicus, æger aſtantes & exteriora. Medicus peccat ſæpe ignorantia audacia, timiditate. Æger vel medici non obſequitur mandatis, vel ſibi indulget nimium τὰ ἔξωθεν varia ſunt, quæ naturæ ordinarios motus interturbant vt animi pathemata. intempeſtiua victus ratio. Sic apud Hip. in Epidemiis, Philonis filia quia ſeptimo die lautius cœnauit, interiit.

Internæ cauſæ.

Internæ cauſæ naturam ſtimulantes tres ſunt, Morbus, cauſa morbi, & paroxyſmus. Morbus ſi peracutus ſit & malignus, naturam ante ſeptimum diem humorem excernere coget, Cauſa morbi humor eſt, qui furens & concitatus (ὀργασμὸν humoris vocat Hippoc.) ante coctionem foras erumpit. Acceſſio vt ſcribit Gal. capite octauo, libri tertij de diebus decretoriis, ex eorum etiam eſt numero, quæ irritant & prouocant, propterea in acutis morbis criſes diebus contingũt imparibus, quia in his acceſſiones fiunt. Sunt hæ dierum intercidentium, & criſeon, quæ in illis accidere

accidere ſolent, omnes cauſæ. Hoc vnicum ſupereſt annotandum intercidentes dies in acutis tantum morbis reperiri, nec vltra vigeſimum diem excurrere, quia poſt vigeſimum, humoris impetus ſenſim languet, nec ita concitatus eſt, vt naturã irritare poſſit. Atque hę ſunt criticorum dierum & principum, & indicantium, & intermittentium cauſæ, in quartum enarrationẽ, ſi quid eſt, quod doctiorum offendat animos, rogo obteſtorque eos, ne id tam exilitati ingenij quam rei magnitudini tribuendum putent.

Intercidentes dies in acutis tã tum morbis reperiuntur.

Finis libri tertij & vltimi de criſibus.

LAVS OMNIPOTENTI DEO.

METHO

METHODVS VNIVERSALIS AD PROGNOSIN ET CRISES OMNIVM morborum, ſed præcipue acutorum conferens.

Quæ quolibet morbo ſpectanda ſint.

CAPVT. I.

Tria in omni morbo conſideranda

TRIA in omni morbo Medico diligenter aduertenda docet Gal. mille in locis, διάγνωσιν, πρόγνωσιν & θεραπείαν: Ex quibus poſtremū propter ſe expeditur (officium namq; eſt Medici, curare apposite ad ſanandum.) Reliqua duo propter tertium? Incogniti enim aut deplorati affectus curationem nunquam aggredietur prudens Medicus. Diagnoſis circa tria verſatur, morbi ſcilicet. cauſæ morbificę & affectæ partis notitiā. Prognoſis indicat vincere ne an vinci morbus poſſit. Curandi ars normam preſcribit & regulam cōuenienter cuique medēdi per Diætam, Chirurgiam, Pharmaciam. Diagnoſis, natura ac tēpore prior eſt, & vt ſcribit Hippo. libello de arte, ſi ſufficiat Medicus ad cognoſcendum, ſufficiet ad curandum. Prognoſis dignitate diagnoſin antecellit: Futuros enim morborum euentus prę uidere admirabile eſt, & quaſi diuinationi proximum. Curandi ars omnium nobiliſſima, quia finis apud Philoſophos nobilior eſt iis quæ ad finem. Ab hac nomen accepit

Diagnoſis.

Prognoſis.

Curatio

Diagnoſis prior.

Prognoſis nobilior.

Curandi ars nobiliſſima.

cepit medicina: propter hanc medici olim quaſi mortales quidam Dij & crediti,& habiti, quod mortalibus hominibus vitalem vitam & ſanitatem impertirentur. Diagnoſeos tria ſunt tantum capita. dignotio morbi, partis affectæ & cauſæ morbificæ: Quæ tria interdum certiſſimis& ſyllogiſticis ſignis (Græci τεκμήρια vocant nonnunquam ſola artificiali coniectura dignoſcuntur. Morbi aut externi ſunt aut interni. Externi, quia ſenſibus patent, omnibus etiam rudioribus ſunt noti: Interni vero, quia oculorum aciem & obtutum effugiunt,periti artificis expertique medici induſtriam poſtulant. Quam ſæpe ait (Celſus)ſimilitudines bonis & peritis imponunt: Sunt tamen propria cuiuſlibet morbi ſymptomata quæ eius ideam ſpeciemque detegunt: Ea expoſuit eleganter Gal. 1. de locis affectis: Affectuum enim ſigna ex quatuor in vniuerſum deriuat fontibus, excretis ſcilicet, doloris proprietate, ſitu & accidentibus propriis. Non ſatis eſt Medico affectus ſpeciem noſſe, pars quoque affecta dignoſcenda eſt, diuerſa quippe vnius eiuſdemque morbi inſtituitur curatio, pro varia partis quam obſidet natura, tēperie, ſubſtantia, præſtantia,ſitu & ſenſu. Affectatū partium ſigna ex quinque velut fontibus haurienda putat Galen. actione læſa, ſitu partis, doloris proprietate, excretis & accidentibus propriis. Qui affectum & partem affectam præclare nouerit,multum in re medica ille profecerit,ſed ignorata morbi cauſa, quomodo curationem aggredietur? Cauſæ enim coniunctæ debetur curatio,vt antecedenti præcautio. Morbum ergo, partem affectam & cauſam morbificam inquirere debet Medicus,ſi in Diagnoſi velit excellere.Ego hic dignoſcendorum & curandorum affectuum methodum præſcribere non inſtitui, alterius ſunt hæc & longioris contemplationis: ea tantū quæ ad prognoſin & acutorum morborum criſes ſpectāt, his lib. inquirere conſilium eſt. Quomodo igitur in prognoſi debeat ſe exercere Medicus,& non modo criſeos, ſed etiam totius morbi euentum præſentire, breui, facili ac Hippocratica methodo aperiamus.

Diagnoſeos tria capita.

Affectuū ſigna vnde petēda.

Partis affectæ ſigna.

Cauſarū cognitio neceſſaria ad curationē.

Prognoſeos vtilitas & à quibus prognoſtica omnia ſigna petenda ſint.

Cap. II.

VT nauis peritus ille dicitur gubernator, qui imminentes ventorum tempeſtates tanquam è ſpecula præuidens in tutum & tranquillum portum ſe recipit. Ita prudentis expertique Medici nomē is meretur, qui morborum exitus & criſes præſentiens, aut vnde vitę impendet periculū indicat, aut certam ſalutis ſpem pollicetur. Quiſquis futuros morbi euentus bene prædixerit, is vulgi & adſtantium calumniam vitabit. Maximam de eo omnes concipient opinionem, remediorum deniq; dignitatem is conſeruabit: Non ſunt enim temere profananda remedia, quæ multis fuere præſidio, & deſperatis medicinam facere vetat Hipp. Qui aliter fecerit, in ancipiti verſabitur perpetuo & leui momento huc illud diſtrahetur, nauis inſtar, quæ interfluctus ſine clauo iactatur. Propterea initio Prognoſt. hæc ſcripſit admirandus Hippocrates τὸν ἰητρὸν δοκέει μοὶ ἄριστον εἶναι πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν, id eſt, Medicum prouidentiæ operam dare optimum eſſe mihi videtur. Verum in præſagiendi hac arte multa ſæpè obuerſantur fallacia: nam dum furit humor habetque ὀργασμὸν, nihil tuto prædici poteſt, quia ex commigratione ad locum nobiliorem leuis morbus ingraueſcit, ex tranſitu ad ignobiliorem ſanatur grauiſſimus: Quoniam vt frequens eſt in acutis morbis ille humorum ὀργασμὸς, ideo dixit Hipp. aphor. 19. ſect. 2. Acutorum morborum non omnino certas eſſe prædictiones, neque mortis neque ſalutis. Monſtra (inquit Auerrhoes) ſuperant vniuerſam præſagiendi artem. At in morborum ſolutionibus monſtra ſæpe contingunt. Prudens ergo ſit Medicus in præſagiendo, nec præceps ſit aut temerarium eius iudicium. Gal. in prædicendo ſe nunquam deceptum fuiſſe gloriatur, quod ſemper ſine feſtinatione diligentiam & ſine tarditate grauitatem adhibuerit. Prædicendi hanc artem primus omnium, quorum memoria ad nos peruenit Hip. diuino afflatus numine ita expoſuit, vt nihil omnino

Vtilitas progn.

Fallax interdū ars præſagiēdi.

Cur non ſint certæ prædictiones in acutis morbis.

nino deſiderari poſſit. Ego quæ ſparſim ab eo ſunt tradita, hic in epilogum & certam ſummam colligam, facili hac methodo.

Vnde petenda ſunt ſigna prognoſtica

In morbo 4. cõſideranda.

In ægro quæ ſpectanda

Prognoſtica omnia ſigna è duob. velut fontibus haurienda ſunt, morbo ſcilicet in quo euentus quæritur, & ægrotantis natura. In morbo tria ſpectanda ſunt ſpecies ſeu idea, magnitudo, motus & mores. Speciem indicant ſigna propria pathognomica dicta: magnitudinem ἐπιγινόμενα, id eſt, ſuperuenientia, motum & mores ἐπιφαινόμενα, id eſt, apparentia. In ægro tria conſiderantur qualitas corporis, actiones & excrementa. Qualitas ſpectari debet in colore, figura & mole totius, ſed præſertim faciei. Actiones tres ſunt naturalis, vitalis, animalis. Naturalis in coctione lucet maxime. Vitalis in pulſu & reſpiratione. Animalis triplex eſt, motrix, ſenſitica, interna, externa, & princeps, vt imaginatio, memoria, ratiocinatio. Excrementa, alia ſunt vniuerſalia, vt vrinæ, deiectiones ſudor, vomitus: Alia particularia cerebri, oculorum aurium, Thoracis, ventriculi, inteſtinorum renum, veſicæ, vteri, &c. Ex his omnibus prognoſtica ſigna petenda ſunt.

I 2

Tabula ſignorum omnium prognoſticon capita continens.

- *Signa omnia prognoſtica ex duobus petenda ſunt, nempe ex*
  - *Morbo, in quo tria ſpectanda ſunt*
    - 1. *Species, quam demonſtrant ſigna pathognomonica.*
    - 2. *Magnitudo, quam indicant ſuperuenientia*
    - 3. *Motus & mores, quos apparentia.*
  - *Aegrotantis natura, in qua tria conſiderantur.*
    - *Qualitas corporis quæ cernitur in*
      - *Colore*
        - *Naturali*
        - *Non naturali*
      - *Figura*
        - *ſimili*
        - *Diſſimili*
      - *Mole*
        - *Craſſiore*
        - *Tenuiore*
    - *Actiones res ſunt*
      - *Animalis triplex*
        - *Motrix*
        - *Senſifica*
        - *Princeps.*
      - *Vitalis quæ in duobus conſpicua eſt*
        - *Pulſu*
        - *Reſpiratiõe*
      - *Naturalis quæ in coctione potiſſimum lucet*
    - *Excrementa*
      - *Vniuerſalia*
        - *Vrina*
        - *Deiectiones*
        - *Sudores*
        - *Vomitus*
      - *Particularia*
        - *Capitis*
        - *Thoracis*
        - *Ventris*
        - *Renum &c.*

Quanam ex morbi natura prognoſtica petenda ſint

Cap. III.

Vt præcipuum diagnoſeos caput circa morbi dignotionem verſatur, & vt princeps indicatio θεραπευτικὴ ex morbi natura petenda eſt (indicat quippe morbus ſui ablationem per contraria) ita omnis fere præſagij vis pendet ex dignotione exacta morbi, in quo euẽtus quæritur. In morbo hæc ſpectanda ſunt, ſpecies magnitudo, mores & motus. Speciem detegunt ſigna propria, παθογνωμονικὰ dicunt Græci & ἀχώριστα, Magnitudinẽ ἐπιγινόμενα, id eſt, ſuperuenientia; mores & motum ἐπιφαινόμενα, id eſt, apparentia. Illuſtremus hæc pleuritidis vnius exemplo. Pleuritidis ſigna pathognomonica ſunt lateris dolor pungens, dolor ob intemperiem & diſtentionem, pungens ratione membranæ, quę eſt exquiſitiſſimi ſenſus. Difficultas ſpirandi, tum quia ab inflammatione augetur vſus reſpirationis, tum quia organorum reſpirationi dicatorũ adeſt anguſtia. Pulſus durus & inæqualis ſerræ modo tactum feriens, durus ratione inflammationis & partis obſeſſæ, quæ membranea duraque eſt, inæqualis ob inæqualem arteriarum intemperiem. Febris continua eaque acuta propter cordis viciniam, Tuſſis exſudante ſero in pulmones. Hæc ſigna morbi ſpeciem inflammationem ſcilicet lateris neceſſario indicant. Magnitudinem vero pleuritidis indicãt ſigna ἐπιγινόμενα, id eſt, ſymptomata ſuperuenientia, quæ per humoris propagationem fieri ſolẽt, eiuſmodi ſunt in pleuritide phrenitis, alui fluxus, ortopnœa, faciei & oculorum rubor, maculæ per thoracem erumpentes, dorſi & ſcapularum rubor, omnia hæc pleuritidis maximæ & inſanabilis ſigna ſunt. Motum & mores pleuritidis denũtiant ἐπιφαινόμενα, quæ humoris morbifici qualitatem malignam detegunt, proindeque morbi longitudinem, aut breuitatem, talia in ſputis & linguæ colore conſideranda ſunt. Sputum (inquit Hipp. Aphor. 12. ſect. 1. αὐτίκα ἢ ἐπιφαίνηται ἀρχομένου βραχύνει, ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται μηκύνει, id eſt, ſi ſtatim

In morbo tria conſideranda.

Pathognomonica ſigna pleuritidis.

Epigenomena.

Epiphęnomena.

in pleuritide appareat, breuiorem morbum arguit, ſi vero poſtea, longiorē. De linguæ colore hæc etiam ſcripſit Hippoc. Quibus pleuriticis continuo linguabile fucata eſt, ſeptimo die iudicantur, ſubliuida autem bulla continuo in lingua humeſcens, difficulter exſolutum iri morbum oſtendit. Quæ in pleuritide obſeruauimus, in reliquis omnibus morbis acutis ſpectare debet medicus. Ergo ex his tribus, ſpecie morbi eiuſdem magnitudine & motu, moribuſque prognoſtica ſigna peti poſſunt. Si

Morbi quidam in ſua ſpecie lethales

ſpeciem morbi conſideret Medicus, ſalutarem aut lethalem affectum pręſagiet: Sunt enim morbi quidam in ſua ſpecie inſanabiles. Sic apud Hip. Aphor. 42. ſéct 2. ſoluere apoplexiam fortem impoſibile, debilem vero non facile. Sic apud Gal omnis intemperies æqualis, eſt inſanabilis, appello æqualem intemperiem eam, in qua temperamentum nō amplius immutatur, ſed alteratum omnino

Intemperies æqualis aquę

& immutatū eſt. Hæc duplex, vniuerſalis, vt hectica tertij gradus & elephantiaſis & particularis vt gangrena. Eſt autem ideo inſanabilis, quia ex Ariſtotelis doctrina in Metaphyſicis ſanitas non niſi ex ſanitate, at in æquali ea intemperie, ſanitatis nulla ſuperſunt veſtigia: adde

Cur inſanabilis.

quod à priuatione habitus denuo comparari non poteſt, hic autem alienatio eſt temperamenti. Hippoc libro de vulneribus capitis, ex vulneris ſpecie præcipua ſumit prognoſtica, rimas occultas periculoſas eſſe vult, ſed quintam ſpeciem fracturæ, quam recentiores ἀπήχημα vocant, periculoſiſſimam ſcribit & ideo calamitatem vocat.

Ex ſuperuenientibus quæ progn. peti poſſunt.

Ex ſuperuenientibus ſignis (ἐπιγινόμενα dicunt) prognoſtica peti poſſunt: Quoties enim hæc ſuperueniūt morbi magnitudinem denuntiant. Sic in pleuritide & peripneumonia alui fluxus ſuperueniens malum, Aphor. 16. ſect. 6, ſic in angina capitis dolor prægrandis & fecum iniuſſa excretio deſperatam anginam prænuntiant: fit enim dolor per expreſſionem ſeri in iugulares venas & carorides arterias, quæ prorepunt ad caput. Excretio autem fecum iniuſſa, fit à forti laringis obſtructione, vnde

Prognoſtica ex Epiphaenomenis.

fumidus vapor cum liberum non habeat exitum, diaphragma & muſculos abdominis cōprimit: ſic in hepatiti ſingultus ſuperueniens malum. Ex epiphęnomenis & apparētibus ſignis, maxima ſalutis & mortis, celeritatis & tarditatis, ſecuritatis & periculi petūtur indicia. Talia ſūt cruditatis & coctionis ſigna ſic ſputū in pleuritide, breuioren

uiorem aut longiorem morbum prænũtiat, deiectiones in morbis aluinis, vrinæ in hepatis & venarum affectibus, ſed de his lib. 1. ſatis fuſe diſputauimus.

Prognoſtica ex Ægrotantis natura petenda, ac primum ex qualitate corporis.

CAP. IV.

Tria in ægro ſpectanda

IN ægris tria ſpectare debet Medicus, qualitatem corporis, actiones & excrementa Qualitatem habitumue conſiderat Hippoc. in colore, figura & mole totius, ſed præſertim faciei, quod hæc prima omnium ſeſe det in conſpectum Medici. Faciei color multiplex eſſe poteſt. ſed triplicem præcipue obſeruat Hippoc rubrum, liuidũ. nigrum: Rubor faciei non refluus, vt in his qui verecundia erubeſcunt, ſed aliquantulum ſtabilis, (πρόσωπον ἐξέρυθρον vocat in prorrhetico) triplex eſt, Naturalis iſq; cum decore, laudabilis eſt: Non naturalis, apparet ad futuram hæmorrhagiam criticam, & contra naturam faciem vultuoſam appellat in Coacis & aſpectu terribilem, quam lethalẽ iudicat, phrenitidem enim aut conuulſionem prænuntiat ab incendio cerebri Liuidus color perpetuo lethalis, tum in ſolidis partibus, tum in excrementis, prog. nona ſect. 1. oculorum venæ liuentes peſſimæ. Prognoſi vndecima eiuſdem ſectio, palpebra liueſcẽs lethalis. Aphor. 68. Coacarum, Quæ liuent in febribus, mortem in propinquo eſſe ſignificãt. Eodem lib. lingua liuida mortifera eii. Niger color idem fere minatur periculũ, peius tamen eſt partes liuere quã nigreſcere, quia fit interdum nigredo per decubitum humoris atri, ſic ſæpe vrinæ nigræ fundũtur, at liuor natiui caloris extinctionem perpetuo arguit.

Faciei color multiplex.

Rubor triplex

Liuidus color

Figura faciei duplex.

Similis.

Figura faciei duplex eſt, aut ſimilis, aut diſſimilis. Quæ ſimilis eſt ſanorum, maxime vero ſibi ipſi laudatur Aphọ. 4 ſect. 1. prognoſt Diſſimilis, aut eſt deprauata. aut omnino à ſe mutata & pene emortua. Deprauata cernitur in oculorum & narium peruerſione, de uata.

Diſſimilis duplex

Deprauata.

qua aphor 49.ſect.4. In febre nō intermittēte ſi labrum, aut ſuperciliu m aut oculus, aut naſus peruertantur, in propinquo mors eſt. Quæ omnino à ſe mutata eſt deſcribitur in initio progn. πρόσωπον ἰσχνόν vocat in Coacis, alibi faciem cadauеroſam.) Eſt autem eiuſmodi. Nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora, aures frigidæ & contractæ, cutis circa frontem dura, calor totius faciei niger, aut liuidus.

Cadauerosa Moles faciei.

Moles in craſſitie & tenuitate ſpectanda eſt. Aphor. 28 ſect.2. Febricitātium non omnino leuiter corpus permanere, & nihil minui, vel etiam plus quam ratio poſtulat contabeſcere malum. Illud enim morbi longitudinē, hoc maximam imbecillitatē ſignificat. In Coacis prænotionibus, facies ex tumeſcente reſidēs ſalutaris. Et ſectione quinta libri ſecundi Epide. Sic cui frebricitanti facies die critico extenuetur, ſequenti die ſoluetur omnino morbus,

---

Prognoſtica ex actionibus petenda ac primum quæ ex animalibus actionibus.

CAP. VI.

EX plorata corporis qualitate (quia hæc prima omnium ſeſe dat in cōſpectum) actiones omnes percurrere debet Medicus. Actionum aliæ ſunt animales, aliæ vitales, aliæ naturales. Animales à Gal. ita diſtinguuntur vt aliç ſint κινητικαὶ, id eſt, motrices, aliç αἰσθητικαὶ id eſt, ſenſificæ, aliæ ἡγεμονικαὶ, id eſt principes. Sentiens facultas duplex. interna, cuius obiectum commune eſt, (Philoſophi ſenſum communem vocant, quod ad eum tanquam cenſorem & iudicem externorum ſenſuum ſpectra ferantur) & externa: cuius obiectum ſingulare eſt. Principes facultates tres ſunt, imaginatio, quæ ſpectra ab omni materiæ cōtagio libera concipit, ratiocinatio, quæ vniuerſalium rerum ideas ſpeculatur, & memoria, quæ notionum omnium communis arcula ſingula ſeruat & condit. Ab his omnibus prognoſt. ſigna eruuntur. Atque vt à motrice aggrediar:

Animalium facultatū diſtinctio.

Motrix

Mottix facultas vel debilis eſt, vel deprauata. Debilitatis ſigna in decubitu & tremore lucent. Decubitus aut naturalis eſt, aut contra naturam Naturalis & ſanorum ſimilis is eſt, qui fit in alterutrum latus, manibus, pedibus cruribuſque modice reflexis, quæ figura media eſt, hunc laudat Hippoc.1.prognoſt. Optimi (inquit) ſunt decubitus qui ſanorum ſimiles exſiſtunt, & aphor.6.ſect. 2.Prognoſt. Conuertit facile conuenit ægrotum, & in attollendo ſe leuem eſſe. Decubitus contra naturam, aut pronus eſt, aut ſupinus. Pronus delirij ſignum eſt, modo torminum, aut conſuetudinis & mollitiei nulla ſit excuſatio aphor.18.ſect.1.progn. Supinus peior eſt, quia maxima motricis imbecillitatem arguit; Quod ſi prolabatur in pedes (ἐφ' ψῶ vocat Hippoc.) peſſimum Aphor.14 ſect. 1.progn. Signum eſt enim emortuæ & exſtinctæ omnino facultatis. Tremor ſymptoma eſt etiam imbecillioris motricis facultatis, ſed ille tantum lethalis eſt qui ab exhauſto fit: ſic acute febricitantes & phrenitici fere omnes, tãdem tremuli moriuntur. Deprauati motus voluntarij ſymptoma eſt conuulſio vniuerſi corporis, aut partium. Conuulſio vniuerſi corporis ſi ſit ab inanitione, lethalis. Aphoriſ.3.ſectione quinta. Conuulſio particularis periculo non vacat: ſic temporalium muſculorum conuulſio, quę dentium ſtridore denũtiatur praua eſt progn. 20.ſect.1. Dentibus ſtridere in febribus, ſi cui à puero familiare non ſit, furioſum eſt & lethale, & aph.60. Coacarum, Qui ad manum exſiliunt male ſe habent.

Motricis prognoſtica.

Decubitus differentia.

Tremor

Deprauatæ motricis ſymptoma.

Senſifica facultas duplex eſt, interna & externa. Internę prognoſtica petuntur ex ἀναισθησία id eſt, ſenſus vacuitate irritatis ſenſibus ſic in dolorificis cauſis non dolore peſſimũ aphor.6.ſect.2 Quicũque dolentes dolorem nõ ſentiunt, iis mens ægrotat, id eſt, ſenſus communis: Tria enim ad dolorem requiruntur, agens, patiens & diiudicans, agens obiectum eſt dolorificum, intemperies & ſolutio continui, patiens pars eſt ſenſibilis, diiudicans ſenſus eſt communis, qui in cerebro pro tribuna li ſedens, ante ſe poſitas & ad pedes genuaque iacentes rerum imagines contemplatur. In ſitifera cauſa non ſitire, malum: Aphor.59. Coacarum ſitis, quæ præter rationẽ in acuto morbo ſedatur omnino mala. Sic phrenitici βραχυπόται, id eſt, parum & raro bibentes, tandem tremuli fiunt, aut conuelluntur. Externæ facultatis ſentiẽ-

Senſificę facultatis Progn.

Sentiens interna

Tria ad dolorem requirũtur.

tis ſigna prognoſtica,in ſingulis αἰσθητηρίοις, id eſt,ſenſuum organis, apparent, vt oculis,auribus,lingua. Aphor. 49.ſect.4. Si cui in febre acuta videndi vis , audiendiue pereat ægro iam debili exſiſtēte,in propinquo mors.eſt, & in Coacis prænotionibus: In acuta febre aures obſurdeſcere furioſum.

Sē tiens externa

Principū facultatū progno.

Principum facultatum prognoſtica in mentis conſtantia,aut inconſtantia,morum ſimilitudine, aut diſſimilitudine lucent.Aphor 33. ſect. 2.In quouis morbo mente conſtare & bene ſe habere ad illa, quæ offeruntur bonum contra vero malum Aphor .110. Coacarum. Quæ circa res neceſſarias verſantur deliria, peſſima,aphor.52. eiuſdem operis. Moderati hominis proterua reſponſa, malum denuntiant,& Aphor. 48 præter conſuetudinem quid facere malum eſt & dementiæ proximum.

Somnus quid.

Ad animales facultates refert Hip. ſomnum & vigiliam, neque id immerito.Somnus enim definitur ab Ariſtotele ἠρεμία τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ , id eſt , quies primi ſenſorij,& à Gal.facultatum animalium quies.In progn. interdiu vigilare, noctu domire bonum, at neque noctu, neque interdiu dormire malum, Aphor.1.ſect. 2. In quo morbo ſomnus laborem facit mortiferum , Aphor.2. Vbi ſomnus delirium ſedat bonum. Aphor. 133. Coacarum,ſomni profundi nec turbulenti firmam & ſtabilem criſin ſignificant.

Progno-ſtica ea ex ſōno.

Prognoſtica quæ ex vitali facultate petuntur.

Cap. VI.

Pulſum nō ignorauit Hippoc. Gale. in pulſuum doctrina excelluit.

VItalis facultas ſpirituum procreatrix, in ſanguineis & perfectis animalibus, duobus,indiget ad ſui conſeruationē, pulſu. & reſpiratione : Ex his ergo prognoſt. ſigna eruenda ſūt De prænotione ex pulſibus.Hippoc.ne verbū quidē vllum in prog nō tamen eam videtur omnino ignoraſſe. Nā libello de alimēto,de humoribus & ſecundo de morbis,pulſus morbi&ſanitatis ſigna eſſe vult. Herophil' arteriarū pulſ' morborū indices miro artificio expreſſis.Gal.numerulos omnes&quaſi metricas leges,nec

non

nõ rationem prænoſcẽdi libris decẽ & ſeptem ita accurate expoſuit, vt ſeipſum eã in re viciſſe videatur. Celſus pulſui tanquã fallaciſſimæ rei fidendũ non eſſe ſcribit, & ſane (ſi verum amamus) fallit ſæpe arteria, niſi ratio ſumma prius adhibeatur quam præſagium edas. Sunt peculiares quorundam naturæ, in quibus ſæpe obſcurus alias nullus omnino percipitur pulſus. Multa ſunt quæ momẽto pulſum immutant vt omnia animi pathemata. Nihil ergo de pulſu ſtatuendũ, antequã externarum cauſarum vis deferbuerit, omniſque ſedata ſit corporis perturbatio. Priuſquam de pulſu certũ edat præſagium Medicus, cauſas omnes alteratas percurrat animoq; perluſtret. Eiuſmodi autem trium ſunt generum, Naturales, non naturales, & præter naturam. Ad naturales refero ſexum, ætatem, temperiem, habitum corporis, anni tempus. Non naturales aut ſunt neceſſariæ, vt aer, cibi & potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, affectus animi, aut non neceſſariæ, vt balnea, venus cæteraq; id genus. Hæc omnia pulſum immutant varie, prout facultatem validam, vel imbecillam reddunt, vſum augent, vel minuunt, arteriã duriorẽ, vel molliorem reddunt: Sũt enim tres tantum pulſuum continentes cauſæ, efficiens facultas vitalis, finalis (vſum vocat Gal.) nutritio, temperatio, expurgatio & inſtrumentaria arteria ſcilicet. Ex pulſu ſalutis & mortis certiſſima petuntur indicia. Pulſu enim conſtante nemo interire poteſt, ſolus hic vitæ & cordis fidelis eſt nuntius. Ergo ſolus hic viriũ & facultatũ vitalium index erit. Pulſus magnus vehemẽs, validus ſecuritatem perpetuo pollicetur, languidus, vero debilis & paruus imbecillæ facultatis eſt nuntius. Inæqualitas pulſus ſemper damnatur ſi perſeueret. Intermiſſio iuuenibus periculoſiſſima, repentinam quippe illis mortem minatur, niſi ex arteriarũ obſtructione & oppreſſione fiat, minus pueris, minime ſenibus. Reliqua ex Gal. ſcriptis repete.

Pulſus ſæpe fallit.

Quæ obſeruare debet medicus antequam de pulſu præſagiũ edat.

Pulſuum cauſæ cõtinentes tres.

Pulſus vires indicat.

Reſpiratio cum ad vitalis facultatis ſubſidiũ ſit comparata eius, etiam robur atq; conſtantiam oſtendit. De reſpiratione multa Hip. in prog. & epid. Aphor 24 ſect. 1. prog. Reſpiratio facilis & libera in omnibus morbis acutis præclare ſemper ad ſalutem apparet & facit. Aph. 23. eiuſdem ſect. Reſpiratio frequens & parua, aut dolorem, aut inflammationem partium diaphragmate ſuperiorum denotat. Reſpiratio magna & ex longis inter

Progn. reſpirationis.

nteruallis ſignum eſt delirij. Reſpiratio parua, minutula & rara interitus iamiam futuri certiſſimum eſt indicium. Reſpiratio frigida è narib. & ore ducta, pernitioſa eſt.

Prognoſtica quæ ex facultate naturali petuntur.

Cap. VII.

Hypochōdria naturalis œconomiæ diſpoſitionem indicant

Hypochōdriū naturaliter conſtitutum

Inæqualitas triplex.

Diſtētionis cauſa triplex

Contractio hypochondrij.

NAturalis facultatis prog. ex coctione primū petenda ſunt: coctionis autem ſigna in vrinis & deiectionibus maxime ſunt conſpicua, de quibus ſequēt. cap. diſputabitur. Sed inter cætera naturalis œconomiæ bonā aut malam διάθεσι demonſtrant hypochondria. Maxima ſane ex hypochondriis ſalutis aut mortis petunrur indicia: Nulla fere in arte medica prog. recte inſtituitur, quæ hypochondriorum contactum non admittat. Hypochondrium (ait Hip aphor. 26. ſect. 1. Progn. optimum eſt, αὐώδυνον τι ἴσον καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλὸν id eſt doloris expers, molle & æquale. Contra inæquale & dolorificum peſſimum, Inæqualitas porro hypochōdriorū triplex à Gal. obſeruatur in qualitate ſcilicet, in quantitate, & in conſiſtentia. Qualitatis inæqualitas cernitur cum calent ea, reliquis partibus algentib. De ea inæqualitate loquitur Hip aph. 4. ſect. 2 pro Caput frigere, manus, & pedes, ventre coſtiſque calentib malum, optimum vero eſt totum corpus æqualiter calidum eſſe ac molle. Quantitatis inæqualitas duplex eſt, diſtentio ſcilicet & contractio. Diſtentionis cauſa triplex, inflammatio, inflatio à flatulento ſpiritu, & ſcirrus Contractio nunquam fit proprio vitio hypochondriorum, ſed alieno, vt à diaphragmatis inflammatione: Diaphragma enim inferiore parte tegitur peritonæo, quod viſcera omnia & partes in ventre inferiore contentas inſtar ſacci complectitur: itaque dum retrahitur ab inflammatione diaphragma, trahit ſecum peritonæum, & cum eo naturalia omnia organa, hinc hypochondriorum intro ſurſum retractio.

* * *

Progn

Prognoſtica ex excrementis petenda vniuerſalibus, ac primum ex ſudore.

Cap. VIII.

Tertius ſupereſt ſignorum prognoſticon fons ab excrementis hauriendus. Excrementa alia ſunt vniuerſalia, alia particularia. Vniuerſalia quatuor ſunt. ſudores, vrinæ, deiectiones, vomitus. In ſudore quinque ſpectanda ſunt quantitas, qualitas tempus, excernendi modus & locus. De quantitate hæc prima lex ſanciatur. Vt nihil paucũ eſt criticũ, ità quod nimiũ eſt dãnatur. Quod enim paucum excernitur, aut malignos & multos humores naturæ dominatu regi non poſſe, aut ſummá naturæ fatiſcentis exſolutionẽ denunciat. Aph. 1. Coaca. Qui ex rigore perfrigidi, exiguo ſudore madent, vt ſe collegerint moriuntur Aph. 43. eiuſdem operis. οἱ ἐφιδρῶντες ἐν πυρετῷ κακοήθεες, id eſt, qui leuiter exſudant in febre, maligne habent. Qualitatem ſudoris conſiderat Hip. in calore & frigore. Debet ſalutaris & criticus ſudor calidus eſſe, non frigidus. Aph. 37. ſect. 4. Frigidi ſudores cum acuta febre mortem, cum mitiori autem morbi longitudinem ſignificant. Eſt enim frigus duplex, aliud priuatiuum, alterũ poſitiuum: Illud fit per abſentiam natiui caloris ab interceptione, retractione, inopia: Interceptio obſtructionem retractio phlegmonem, inopia exhauſtum indicat, quorum quodlibet peſſimũ eſt. Poſitiuum frigus fit per præſentiã humoris frigidi, pituitæ ſcilicet acidæ, aut vitreæ, quæ cum difficile excutiatur, longitudinem arguit morbi. Tertio requiritur tempus ſudoris, id eſt dies criticus: Qui enim aliis diebus erumpunt, ſuſpecti eſſe ſolent Aph. 36. ſect. 4. ſudores febricitantib. boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, ſeptimo nono, vndecimo, decimoquarto, &c Qui vero non ita fiunt, laborem, & morbi longitudinem, & recidiuas ſignificãt. Excernẽdi modus maxime etiam ſpectandus eſt. Debet confertim, non ſenſim & paulatim erumpere ſudor qui enim ſenſim ſtillat ab exſolutione eſt qui cõfertim ab excretione. Poſtremo locum ſudoris conſiderat Hip. Bonus ille eſt qui

In ſudore quinque ſpectanda.

Quantitas.

Qualitas ſudoris.

Frigus duplex priuatiuum & poſitiuũ

Tempus ſudoris.

Excernẽdi mod'

per

per totum corpus effluit,prauus autem,quo caput tantū, ceruix &clauiculæ roris inſtar exſudant.Hęc omnia vnico Aph.complexus eſt mirus Hip.ſect.1.prog.his verbis. Sudores optimi ſunt in omnib.morbis acutis, qui diebus criticis contingunt:Boni etiam ſunt , qui per totum corpus fiunt.Peſſimi autem ſunt frigidi, & qui tantum circa caput, faciem & ceruicem exudant. Hi enim cum acuta quidem febre mortem , cum initiore vero logitudinem morbi prænunciant.

Prognoſtica vrinarum.

Cap. IX.

EX vrinis certiſſima coctionis & cruditatis,ſalutis & mortis petuntur indicia coctionis quidē & cruditatis primo & per ſe,quia vrina hepatis & venarum eſt excrementū,ſalutis & mortis per accidēs In vrinis duo obſeruare debet Medicus,liquorem & contenta. In liquore tria ſpectanda ſunt ſubſtantia , quantitas & qualitas. Subſtantia aut tenuis eſt aut craſſa,aut mediocris, eaque vel perſpicua vel turbulenta. Vrina tenuis vel eſt cū febre,vel ſine febre.Quæ ſine febre,meatuum tantum vrinæ dicatorum,aut hepatis,lienis,& viſcerum obſtructionem arguit,nonnunquam etiam paroxyſmum epilepticū minatur iis,qui morbo obnoxij ſunt.Quæ eſt cum febre,cruditatem in vniuerſum arguit,&ſi ſumma adſit virium imbecillitas mortem, aut periculum ingens minatur ſin autem conſtent vires morbi longitudinē, aut abſceſſum imis in partib. prænunciat.Craſſa vrina talis eſt, aut μέτριος,id eſt moderate aut ὑπερβολικῶς, id eſt, in exceſſu.Quæ moderate craſſa eſt laudatur,arguit enim caloris natiui robur, cuius imperio τὰ ἔμφυτα congregātur, quæ craſſiſſima eſt, dolores,abſceſſus prauos,morbi longitudinem:recidiuas prænuntiat,quia aut propter nimiū calorem aut propter immodicum frigus aut ob partium diuerſæ naturę confuſionem talis euaſit.Vrinæ perturbatæ in febre acuta cum virium robore diuturnitatem: cū imbecillitate mortem ſignificant : quod ſi perturbatæ mingantur,& tales remaneant, ſintque iumentorum ſimiles

Duo in vrinis obſeruāda.

Subſtantia vrinarum.

Tenuis vrina quid indicet.

Craſſa vrina quid indicet.

Vrinæ perturbatæ.

miles, dolorem capitis,de lirium , conuulſionem præſagiunt.

Prognoſtica ex vrinarũ quantitate hæc ſunto.Copioſa vrina ſi ab euidente cauſa nõ fiat,aut à natura motu, (vt in perirrhœa critica contingit)ſępe prava eſt &vtſignũ, & vt cauſa,vt ſignũ,quia vel humoris crudi abundantiã, vel renum calidiorem intemperiem , aut eorundem exſolutionem,aut denique totius corporis colliquationem indicat, vt cauſa quia vires deiicit, ſpiritus natiuumque calorẽ diſſoluit. Pauca vrina fit ſine febre,aut meatuum vrinariorum obſtructionem,aut excretricis & ſecretricis renum facultatis imbecillitatem arguit:Cum febre acuta ſi nulla ſit excuſatio ſudoris critici mox erupturi, aut maximum inducat incendium ſerum exhauriens,aut ſeroſi humoris tranſlationem ſymptomaticam ad ſuperiores partes,vtraque cauſa lethalis eſt.

Prognoſtica ex quantitate vrinæ. Copioſa vrina quid indicat. Pauca vrina.

Qualitas vrinarum in colore potiſſimum & odore ſpectanda eſt. Colores aut extremi ſunt aut medij : extremi duo,albus & niger Intermedij quamplures Albus color ſine febre nihil lethale præ ſe fert,cum febre periculoſus eſt,quia vel ſummam natiui caloris imbecillitatem oſtẽdit,vel vniuerſæ bilis tranſlationem ad caput,vel magnũ hepatis incendium, quo ſanguis vna cum bile abſorbetur. Vrinæ nigrę ſi tales ſint generatione perpetuo ſunt lethales,quia aut natiui caloris exſtinctionem denotant, aut maximum incendium omnia torrefaciens : Si tales ſint permiſtione humoris atri,ſalutares aliquando & criticę eſſe poſſunt.legite quę de albis & nigris vrinis fuſius annorauimus cap 8. lib. 1. Vrina prærubra ſi talis ſit ab inflammatione ſeri,initio morbi longitudinem arguit,in ſtatu vero mortem:ſi rubra ſit bilis permiſtione,aut hepatis inflammationẽ denotat,aut ductuũ veſiculę felleæ obſtructionem:ſi talis ſit permiſtione ſanguinis (cruentã vocant)aut eſt ab vniuerſo corpore,aut à renibus & veſica:Ab vniuerſo corpore ob plethoram, vel ſuppreſſionem ſolemnis vacuationis, vt menſium, hęmorrhoidum. Si à renibus , id per anaſtomoſin, diapedeſin & dięreſin contingere poteſt ab eroſione & ruptione periculoſa eſt. Atq; hęc ſunt quę in liquore obſeruare debet Medicus. Quæ autem in tentis luceant & quæ ex his prognoſtica peti poſſint, capite nono, lib. 1. expoſuimus,quę hic repetere non lubet.

Qualitas vrinarum. Alba vrina quid indicet. Nigra. Rubra vrina multiplex.

Prognoſtica ex deiectionibus & vomitionibus petenda.

Cap. X.

In deiectionib. 5. obſeruanda.

IN deiectionibus, quas διαχωρήματα aut ὑποχωρήματα appellare ſolet Hipp. quinque obſeruare debet Medicus ſubſtantiam, qualitatem, quantitatem, tempus, & excernendi modum.

Subſtantia.

Si ſubſtantiam ſpectes, optimum eſt (ait Hippoc. aphor. 13. ſect. 2. progn.) excrementum alui molle, coherens & moderate craſſum. ſubiungit poſtea aphor. 16. omne excrementum craſſeſcere debet eunte ad iudicationem morbo. Contra aquoſum valde & liquidum prauum.

Subſtantia.

Qualitas in colore & odore conſideranda eſt. de varietate & prognoſi colorum in deiectionibus, hoc protulit edictum aphor. 20. 21. 22. 23. ſect. 2. progn.

Qualitas

Album excrementum aut viride, aut vehementer rufũ, aut ſpumoſum, prauum eſt: His vero magis lethalia fuerint nigra, aut pinguia, aut liuida, ent æruginoſa. in Coac. prænot ſi cui febricitanti bilis atra ſurſum deorſumue exeat lethale. Excrementa κακώδεα, id eſt, male olentia damnantur.

Quãtitas & tẽpus

Quantitatẽ & tempus deſignauit Hippoc. eadem ſect. Aphor. 13. Copia cibo ingeſto proportione reſpondere debet, & apho. 15. Quin & pro copia ingeſtorũ egere oportet bis aut ter in die, noctu vero ſemel. ſed plura mane, quemadmodum conſuetum eſt homini.

Excernẽdi modꝰ

Poſtremo excernendi modus conſiderandus eſt. Debet non multum & ſæpe excerni, quia periculum eſt ne in animi deliquium incidat: frequens enim & plurima vacuatio eſt periculoſa: Nec ſæpe & parum, fatigatur enim (ait Hippocrates Aphor. 19. ſectione ſecunda, prog.) homo ſi frequenter ſurgere cogatur & vigilias vtique contraxerit. Hoc idem in coacis breuius ſcriptum legitur. Deiectio, quæ multum ac ſepe mouetur aut ſæpe ac parum praua eſt: hæc enim vigilias: illa autem virium exſolutionem forte intulerit.

Vomitionis eadem fere eſt ratio que deiectionũ. Vomitus ille apud Hip. laudatur qui pituitam exhibet accurate mixtam cum bile, qui neque ad modum craſſus, ne-

que multus: Vomitus autem porraceus, niger ac liuidus peſſimus. Eſt etiam lethalis rubor vomitus, maximeque ſi ægre vomatur. Si vero omnes colores idem homo vomit, valde pernitioſum hoc eſt. Atque hæc ſunt excrementa vniuerſalia, ſeu communia, quæ in quibuſque morbis communiter apparent, eoſque ſoluunt. Particularia cerebri, oculorum, aurium, thoracis.ventriculi inteſtinorum, renum, vteri excrementa, in parricularibus morbis deſcribenda ſunt. Nos generalem tantum hic methodum præſcribimus, proptereaqne præcipua tantũ prognoſeos capita, quæ ex morbi ſpecie, magnitudine, motu, & ægrotantis natura; qualitate ſcilicet, actionibus & excrementis peti poſſunt perſtrinximus. Reliqua ex Hippoc. progn. prorrhetico & Coac. repetenda ſunt.

FINIS.

K

INDEX RERVM

ET VERBORVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR, copioſſimus.

A

ABſceſſus legitimi conditiones 10. cauſæ duæ. 36. ſignificationes quinq; 36. duplex.ib.per excretionẽ quũ. 37
Abſceſſus propria ſignificatio ib. ſigna vniuerſalia. ibid. ſigna particularia. 38
Abſceſſus legitimi conditiones apud Hip. 43. 44
Actiões naturales. 46. vitales. 47
Actionum differentiæ. 128. animalium diuiſio. ibid.
acutorum morborum diuiſio. 5 differentiæ. 65
Acutus morbus quid. 67
Acuti ex decidentia qui. 68. reuera morbi intra decimũquartum diem iudicantur. 68
Ægri natura ſpeciem criſis demonſtrat. 28
In Ægro tria ſpectanda. 117
Æger quomodo errores committit. 121
Affectus ſigna ex quatuqr petẽda. ibid.
Ἀμβλυο μὸς quid & eius cauſa. 10
Animalis facultas triplex. 47
Animalium facultatũ diſtinctio. 178
Arterias venas appellare ſolet Hippoc. 30
Ariſtotelis locus de ternario explicatur. 89
Aſtra non eſſe malefica 100 omnia calefacere. ibid.
Aſtrologia diuinatrix damnatur 91
Aſtra nullam habent neceſſitatem in homines. 99

B

BArdezanes Syri elegans cõtra ſtellarum influxus argumentum. 99

C

CArdiogmus vnde. 32
Catonis contra aruſpices præclarum dictum. 97
Cauſæ criticorum dierum neceſſario ſtatuendæ. 81
Cauſæ naturam cogentes. 120
Cauſas negare eſt ſcientiam omnem tollere. 84
Cauſa duplex dierũ criticorũ. 115
Cauſarum cognitio ad curationem neceſſaria. 120
Circuituum tres ordines. 54
Climactericus annus. 127
Coctio diem indicat criſis. 12
Coctio celeritatem & ſecuritatẽ criſis denunciat. ibid.
Coctiones ſemper expetẽdæ. ibi.
Coctio perfecta debet eſſe continua

tinua & vniuerſalis. 13
Coctio continua quid ſit & quid indicet.ibi.vniuerſalis quid.ib.
Cœlum vniuerſalis eſt cauſa. 99 agit tãtũ motu & lumine. 101
Cognitio criſis ad victum inſtituendum neceſſaria. 1
Cognitio criſis ad prognoſin vtilis. 1
Contentorum quæ aliunde adueniunt cauſæ. 21
Contentum quid. 19
Contentorum duplex genus. ib.
Conuulſio ſymptoma deprauati motus. 129
Criſes cur imperfectæ. 76
Criſes acceptiones variæ. 3
Criſis iudicium ſonat. ibid.
Criſis & fori comparatio. ibid.
Criſis ſecretionem denotat. 29
Criſin indicantia ſigna. 28
Criſis e xcretio eſt. 3. certamen ſignificat. ibid.
Criſis omnem morbi ſolutionẽ ſignificat. 4
Criſis pro omni violento motu vſurpatur. ibid.
Criſis pro morbi temporibus ſumitur. 6. Pro perturbatione critica vſurpatur. 5. Pro euacuatione ſumit. Hipp.ib.Simpliciter dicta de bona intelligitur.ibid.Aliquando interitũ ſignificat. ibid.
Criſis quid ſit propriæ. ibid.
Criſis quatuor differentiæ apud Hipp. 6 Quatuor fit modis apud Galenum 6. Perfecta & imperfecta quæ. 7
Criſis fida & infida quæ. 7
Criſis manifeſta & obſcura.ibid.
Criſ. periculoſa &ſine periculo.8
Criſis bona & mala. ibi.perfecta & imperfecta duplex ib.perfectæ quinque conditiones. 8.9 manifeſta qui dici debeat. 8. cui diei attribuenda.61 perfectæ notæ ib.ſpecies duplex.27
Criſes trib. modis contingũt. 63
ad Criſin perfectam duo requiruntur. 17
Criſtallinus humor quæ interna ſunt externa indicat. ibi.
Criticæ hiſtoriæ vtilitas & difficultas. 1
Cruda quid denotent. 44
Curatio. 121
Curandi ars nobiliſſima. ibid.

D

Decimustertius & nonusdecimus dies. 84
Decimus & duodecimus. 81. Decimusquintus & decimusſextus.ibi. Decimusoctauus ibid.
Decubitus naturalis qui.129.contra naturam ſupinus. ib.
Deiectio quæ laudanda. 135
Deiectiones prauæ.ibi. in Deiectionib.quinq; obſeruãda.137
Diætæ variè inſtituenda pro diuerſis temporibus morbi. 1
Diagnoſis circa tria verſatur.121
Diagnoſeos vtilitas. ibid.
Diarrheæ ſigna. 33
Diebus imparibus qui mouentur morbi iiſdẽ iudicanrur.26 criticis non purgandũ ex Hipp. 2 in die critico tria ſpectanda. 61
Dierũ criticorũ vis.7.&42.obſeruatio ſuperſtitioſa apud antiquos.49. differẽtiæ apud Hip. 53. ordines duo apud Gal.ibi. perfectæ iudicatiũ tres differentiæ.54.imperfectæ & male

iudicatium totidem.ibid. criticorum cauſa duplex. 115
Dierum criticorum differentiæ veræ.ibid.tres ordines ſecundum Fracaſtorium. 109
Dies Græcorum nefandi.49 Romanorum atri.ibid. nautis ſuſpecti.ibid. Alcyonij. ibid.
Dies critici quomodo à medicis inuenti.50. eos agnouit Ariſtoteles. ibid.
Dies medicus quid.5 1.naturalis. 99.artificialis. ibid. quomodo varij incipiant. ibid.
Dies naturalis partes vndecim apud Romanos 51 quatuor apud medicos.ibid. quæ reſpondent quatuor anni temporibus. ibid.
Dies criticus quid. ibid.
Dies pares qui.52 prouocatorij. 76. decretorij impares qui. ibid.intercidētes.ibid. cur ſic dicti.ibid.eorum diffecientiæ apud.Hipp. 52
Dierum indicantium vis cur minuatur. 53
Dierum tres circuitus. 54
Dies criticos aliter in l. pi. aliter progn. tradidit Hippoc. 2
Dies vere critici& principes qui. 54 indices qui 55 intercalares. ibid.vacui & medicinales qui & cur ita dicti. 55
integri numerandi non ſunt. 71 vacui quomodo critici dici poſſint. 79
Diuinatrix aſtrologorum reiicienda. 101
Difficultas ſpirandi vnde. 126
Diuturnitatis morbi cauſa duplex. 36
Dolor capitis vnde. 29
Dolor punctorius vnde. 123. ad dolorem tria requirũtur. 129
E
E directo quid. 42
Efficiens cauſa dierum criticorũ duplex 115
Efficiens & materialis quomodo ad criſes concurrunt. 116
Empyicorum expurgatio per venas & per quas vias 34
Eneorema quid ſeu ſuſpẽſum.19
Epigenomena quæ. 254. ſigna quæ 125
Erũpere ante tempus quid. 77
Excremẽta vniuerſalia quatuor. 132
Excretionis laudabilis notæ quatuor 10.quatuor cõditiones.42. 43.differẽtiæ.22.ſigna vniuerſalia. ibid.
Excernendi modus. 137
F
Facies cur rubet. 29
Faciei color liuidus. 127 figura duplex.ibid. cadauroſa & Hippocratica. 128 moles ibid.color multiplex.127
Facultates animales. 47
Falcultatũ animaliũ diſtĩctio.100
Ferrerij opinio de cauſis. 90
Fœcundi dies impares dicuntur Erotiano. 8
Fracaſtorij opinio de cauſis criticorum dierũ.107.opinio conuellitur. 110
Frigus poſitiuũ& priuatiuũ.223
Furfuraceum ſedimentum. 22
G
Galeni opinio de cauſis criticorũ dierum. 110
Galenus in pulſuum doctrina excel

excelluit. 30
Galeni menſis medicinalis. 114

H

Hæmorrhoidale profluuium. 25
Hæmorrhoides ſoluunt affe-ctus melancolicos. ibid.
Hæmorrhagiæ ſigna. 29
Hepatitis propria criſis 116
Hippocratis auctoritas de aſtrorũ viribus.97.locus emendatus.5.de ſeptenario multa.139
Hippocrates de numeris quid ſentiat, ibid.quid de criticorũ dierũ cauſis ſentiat. 112.ſola experientia cõtentus fuit in cauſis dierũ criticorum. ibid.
Humor peccans excerni debet. 40 coquendus. ibid.
Humoris quantitas in excernẽdo. ibid.
Humorum motus vnde cur hic pari ille, impari moueatur. 117
Hypochõdria naturalis œconomiæ diſpoſitionem indicãt. 133
Hypochondriorum diſtentionis cauſa triplex ibid.
Hypochondrij contractio. ibid.
Hypochondrium naturaliter cõſtitutum. ibid.
Hypochondrij diſtentio. 31
Hypoſtaſis quid. 19. celerẽ criſin oſtendit. ibid.
Hypoſtaſeos laudabilis notę qua tuor. æqualitas vnde & quotuplex 20. inæqualitas triplex. 21 craſſities quid denotet. 20. nigra cum febre acuta lethalis. ibid. aſpera praua. 21

I

Impares numeri cur potius critici. 86
Impatibus diebus cur iudicẽtur morbi ratio ex Hippoc. 138. qui purgantur male ſe habent. 113
Influentiæ reiiciuntur 109
Intercidentium dierũ cauſæ. 70
Intercidentes in acutis tantum cur reperiantur. 121
Intemperies æqualis aquæ & cur inſanabilis. 126
Indicãtium vis cur minuatur. 74
Indices dies qui. 76
Indices dies. 72
Intercalares dies qui. 76
Intercidẽtes cur dicti. ibid.
Intercidentium criſes cur imperfectæ. ibid. dierum cauſa. 120
Iouis morbi. 95
Iſocratis dictum. ibid.

L

Lamineum ſedimentũ. 21
Lipyria febris ſoluit choleram morbum. 111
Loca cõferẽtia quæ. 42. ordinaria & naturę familiaria quę. ibi.
Ludouici Duretis doctiſſima in Hippo coacas cõmentaria. 17
Lunæ morbi 95. vires in inferiora. 101. imperiũ in humida corpora. ibid. vim omnem accipit à Solè ſola non eſt cauſa dierũ criticorum. 105
Lunæ omnes affectus à lumine ſunt & motus. 106

M

Marmariges quid. 30
Martis morbi. 45
Materialis cauſa dierum criticorum. 115
Medicus quid obſeruare debeat, antequam de pulſu præſagium edat, 131. quomodo peccet. 23
Menſis lunaris ſine horis appen

dicibus.71. lunaris perfectionis à Ioſepho Scaligero obſeruatus cum horis appendicib. 72 lunaris triplex.113 coniunctionis, peragrationis & apparitionis quid. 114
Menſtrua vacuatio quid commodi afferat. 35
Mercurij morbi. 95
in morbo tria conſideranda. 26
Morbi quidam in ſua ſpecie lethales.126 longi paribus diebus cur iudicantur.91. peculiares planetarum. 94
Morbi ſingulorum ſignorum zodiaci. 95 cur diebus imparibus iudicentur. 113
Morbi ſpeciem quæ indicent ſigna. 123 magnitudinem indicantia. ibid.
Morbi motum & mores indicātia. ibid.
Motricis facultatis prognoſtica. 129
Motus morbi indicat criſis ſpeciem.16 humorum.117 natura in fine velocior. 116

N

Natura criſes molitur. 19
Naturæ prouidentia. ibid.
Natura ſi debilis iuuanda. 83
Naturæ motus certi.ibi.miracula. 115.mirabiles proprietates. ibid. eges. ibid.
Naturā magnāvocatSyneſi⁹.116
Natura ſi erret vnde id fiat.ibid.
Naturales actiones quæ. 46
Nonus dies.78. Nubes quid.19
Numerorum vires.85.pares impares ibi.
Numerus par fœmina impar maſculus.ibid. Numeros celebrauit Plato.ibi. Numeris quid tribuat Ariſt.ibi.quid Hip.ibi. impares cur potius critici. 86. iis nulla vis agendi. 87
Numerus non eſt ens per ſe.88. non eſt reale. ibid.

O

Oculorum hebetudo vnde. 30
Octauus dies. 80
Officium medici. 83
Occulta in natura multa. ibid.
Ordo in rebus triplex. 85

P

Paritas & imparitas criſis vnde. 116
Pars affecta ſpeciem excretionis indicat. 28
Partis abſceſſus recipientis conditiones. 43
Partis affectæ ſigna. 121
Partus duplex naturalis & non naturalis. 58
Paucum omne damnatur. 760 paucum nihil criticum. ibid.
Peracutorum morborum terminus. 5
Peracuti morbi vnica die abſoluunt criſin. 61
Periodi humorum cauſa. 117
Planetarum duo genera. 91
Planetæ qui benefici & malefici. 92
Planetarū morbi particulares.94
Pleuritidis pathognomica ſigna. 125.
Plinius contra numerorum vanitatem. 88
Præſagiēdi ars fallax interdū.112
Prædictiones acutorum cur incertæ. ibid.
Principes facultates tres. 128
Principium morbi quomodo in criſi eſt numeradum 58 morbi quid & quot ſint principi

acce

acceptiones.57. an à die partus numerari debeat. 58. in vulnerib. à die vulneris computandum 60. Principum facultatum prognoſtica. 130
Prognoſis quid indicet.122.præſtantia & vtilitas. ibi.
Prognoſtica ſigna è duob.fontibus haurienda. 75
Pulſus durus vnde.125. arteriarum vnde.30.ſæpe fallit. 111
Pulſuum doctrinam non ignorauit.Hip.210. cauſæ alterantes. cauſę continentes tres.131
Pultaceum ſedimentum. 21.
Pythagoræ auctoritas. 84
Pythagoræorum error in numerorum virib. 87

Q

Qualitas corporis in quibus cernitur. 46
Quadrageſimus.81.terminus omnium acutorum. ibid.
Quarti diei dignitas in indicando. 72
Quartus dies quomodo per ſe index. ibi.
Quartus ſextum diẽ indicat. 74
Quaternarij dignitas. 86
Quart⁹ cur ſeptimi index ſit.119
Quartidecimi diei dignitas.114
Quintus dies. 78
Quartusdecimus dies an ſit par vel impar. 65

R

Recidiua cum priore morbo eſt iungenda. 60
Relapſus cauſæ tres apud Hipp. 120
Reſpirationis prog. 231
Rigoris cauſa 110
Rubor faciei vnde.29.faciei duplex. 127

S

Saturni morbi. 94
Sentiens facultas duplex. 128
Sentientis internæ & externæ prog. 120
Septenarij vere critici. 62
Septenarij & quaternarij ſunt critici.86.cur ſoli perfecte critici.117.præſtantia 63.principes ſunt decretorij.62.vires & obſeruationes Medicæ & Philoſophicæ. ibid.
Septenariis quomodo vita noſtra diſpenſetur. ibi.
Septenarij criſis ſecuritas, & diuinitas. 64
Septenarium pro deliciis cur elegit natura. 89
Septenarius Deo gratus. 90
Septimus dies primus dignitate & virib. 62
Septimo die qui mortui ſunt 64
Septimus dies index vigeſimi.75
Septimusdecimus cur potius index ſtatuendus quam decim⁹ octauus. ibi.
Sextus dies tyrannus.79 in ſanguineis morbis criticus. 80
Sexti diei malignitas. 79
Sexto die duo perfecte in Epid. iudicantur. 80
Signa antecedẽtia quæ & quod 10.comitantia ibi. conſequentia criſin.ibid.inſtantem indicantia. 27
Signorum Zodiaci morbi. 10. criticorum diuiſio. ibid.
Solis morbi.95.Solis vires & effectus mirabiles. 102
Somnus profundus nec turbulentus firmã criſin denũtiat.47

Som

Somnus quid & eius prognoſtica. 130
Somnia naturalia. 32
Subſtillum ſanguinis prauũ. 41
Stellarum influxus. 99
Sudatiuncula damnatur. 41
Sudor qui ſalutaris. 32
Sudoris critici ſigna duo.ibi.alia ſigna.33.quantitas.133. qualitas. ibi.
in Sudore quinq; ſpectanda.134
Sudoris tempus. 133. locus.ibid.
Sputatio vnde. 32. ex ſuperuenientib. quæ prognoſtice peti poſſunt. 116

T

Tarditas & celeritas criſeos vnde. 116
Tempora critica tria ſunt. 61
Terminus in quẽ definit.5. quo incipit criſis.ibid. per quẽ.ibi.
Ternarius numerus naturæ lex quomodo. 88
Tertius dies cui criticus. 68
Tremor cuius facultatis ſymptomata. 129
Thoracis affectus per vrinam in dicantur. 14

V

Vacuatio immodica periculoſa. 41.menſtrua plures ab interitu vindicauit. 40
Veneris morbi. 95
Viceſimus dies acutorum terminus. 82
Vicenarij omnes critici à 40.vſque ad 100. ibi.
Vigeſimus dies cur potius critic' quam vigeſimusprimus. 70
Vitalis facultas in quibus luceat. 47.quid. 130
Vndecimus dies contemplabilis 74.etiam criticus. 75
Vomitus exigui peſſimi. 41. laudabilis quidnis item prauus. 138.porraceus. ibi.
Vomitionis ſigna. 32
Vrinarum dignotio quam ſit vtilis. 14
in Vrinis duo obſeruanda liquor & contentum. 14.
Vrina tenuis quid indicet. ibid alba quid indicet. 17
Vrinæ craſſæ quid denotent. 35. craſſiſſimæ quid arguant.ibi. perturbatæ quid denotẽt.134 Vrinæ nigræ quid indicent. 18.generationes cur lethales. ibid.permixtione ſalutares.18 iumentorum ſimiles quid prænuntient.11.prçrubræ.16.pingues. 13
Vrinam immutantia.23.in inſpiciendis cautio. ibi.
Vrina quomodo inſpicienda.23. quid. 33
Vrinæ liquorem & contẽta quæ immutare ſoleãt.23. ſuppreſſio critica.46.triplex materia. 33.profluuium criticum. ibid. prognoſtica.134. copia quid arguat.ibid.paucitas quid arguat.ibi.profluuij ſigna.35.in vrinis duo obſeruanda. 134
Vrina alba & nigra quid ſignificent.ibi.rubra multiplex.ibi.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Google

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

69